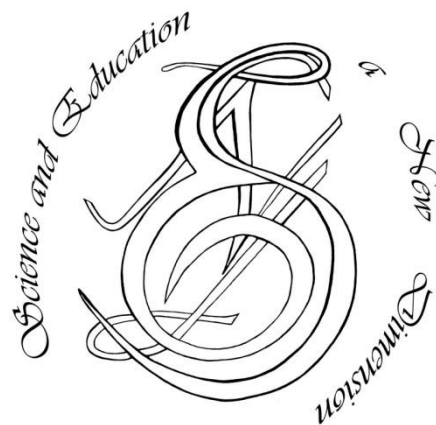

SCIENCE AND EDUCATION A NEW DIMENSION

PHILOLOGY

Филология

p-ISSN 2308-5258

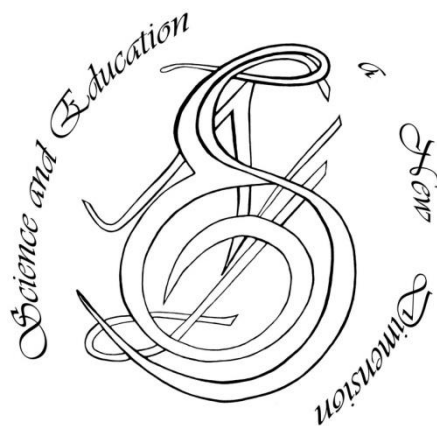
e-ISSN 2308-1996

VII(62), Issue 211, 2019 Nov.

SCIENCE AND EDUCATION A NEW DIMENSION

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62>

Philology

Editorial board

Editor-in-chief: Dr. Xénia Vámos

Honorary Senior Editor:

Jenő Barkáts, Dr. habil. Nina Tarasenkova, Dr. habil.

Andriy Myachykov, PhD in Psychology, Senior Lecturer, Department of Psychology, Faculty of Health and Life Sciences, Northumbria University, Northumberland Building, Newcastle upon Tyne, United Kingdom

Edvard Ayvazyan, Doctor of Science in Pedagogy, National Institute of Education, Yerevan, Armenia

Ferenc Ihász, PhD in Sport Science, Apáczai Csere János Faculty of the University of West Hungary

Ireneusz Pyrzyk, Doctor of Science in Pedagogy, Dean of Faculty of Pedagogical Sciences, University of Humanities and Economics in Wrocław, Poland

Irina Malova, Doctor of Science in Pedagogy, Head of Department of methodology of teaching mathematics and information technology, Bryansk State University named after Academician IG Petrovskii, Russia

Irina S. Shevchenko, Doctor of Science in Philology, Department of ESP and Translation, V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine
Department of Psychology, Faculty of Health and Life Sciences, Northumbria University, Northumberland Building, Newcastle upon Tyne, United Kingdom

Kosta Garow, PhD in Pedagogy, associated professor, Plovdiv University „Paisii Hilendarski”, Bulgaria

László Kótis, PhD in Physics, Research Centre for Natural Sciences, Hungary, Budapest

Larysa Klymanska, Doctor of Political Sciences, associated professor, Head of the Department of Sociology and Social Work, Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Liudmyla Sokurianska, Doctor of Science in Sociology, Prof. habil., Head of Department of Sociology, V.N. Karazin Kharkiv National University

Marian Wloshinski, Doctor of Science in Pedagogy, Faculty of Pedagogical Sciences, University of Humanities and Economics in Wrocław, Poland

Melinda Nagy, PhD in Biology, associated professor, Department of Biology, J. Selye University in Komarno, Slovakia

Alexander Perekhrest, Doctor of Science in History, Prof. habil., Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Nikolai N. Boldyrev, Doctor of Science in Philology, Professor and Vice-Rector in Science, G.R. Derzhavin State University in Tambov, Russia

Oleksii Marchenko, Doctor of Science in Philosophy, Head of the Department of Philosophy and Religious Studies, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Olga Sannikova, Doctor of Science in Psychology, professor, Head of the department of general and differential psychology, South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky, Odessa, Ukraine

Oleg Melnikov, Doctor of Science in Pedagogy, Belarusian State University, Belarus

Perekhrest Alexander, Doctor of Science in History, Prof. habil., Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy, Ukraine

Riskeldy Turgunbayev, CSc in Physics and Mathematics, associated professor, head of the Department of Mathematical Analysis, Dean of the Faculty of Physics and Mathematics of the Tashkent State Pedagogical University, Uzbekistan

Roza Uteeva, Doctor of Science in Pedagogy, Head of the Department of Algebra and Geometry, Togliatti State University, Russia

Seda K. Gasparyan, Doctor of Science in Philology, Department of English Philology, Professor and Chair, Yerevan State University, Armenia

Sokuriaynska Liudmyla, Doctor of sociological science. Prof. Head of Department of Sociology. V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine

Svitlana A. Zhabotynska, Doctor of Science in Philology, Department of English Philology of Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Tatyana Prokhorova, Doctor of Science in Pedagogy, Professor of Psychology, Department chair of pedagogics and subject technologies, Astrakhan state university, Russia

Tetiana Hranchak, Doctor of Science Social Communication, Head of department of political analysis of the Vernadsky National Library of Ukraine

Valentina Orlova, Doctor of Science in Economics, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine

Vasil Milloushev, Doctor of Science in Pedagogy, professor of Department of Mathematics and Informatics, Plovdiv University „Paisii Hilendarski”, Plovdiv, Bulgaria

Veselin Kostov Vasilev, Doctor of Psychology, Professor and Head of the department of Psychology Plovdiv University „Paisii Hilendarski”, Bulgaria

Vladimir I. Karasik, Doctor of Science in Philology, Department of English Philology, Professor and Chair, Volgograd State Pedagogical University, Russia

Volodimir Lizogub, Doctor of Science in Biology, Head of the department of anatomy and physiology of humans and animals, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Zinaida A. Kharitonchik, Doctor of Science in Philology, Department of General Linguistics, Minsk State Linguistic University, Belarus

Zoltán Poór, CSc in Language Pedagogy, Head of Institute of Pedagogy, Apáczai Csere János Faculty of the University of West Hungary

Managing editor:

Barkáts N.

© EDITOR AND AUTHORS OF INDIVIDUAL ARTICLES

The journal is published by the support of Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe

BUDAPEST, 2015

Statement:

By submitting a manuscript to this journal, each author explicitly confirms that the manuscript meets the highest ethical standards for authors and co-authors. Each author acknowledges that fabrication of data is an egregious departure from the expected norms of scientific conduct, as is the selective reporting of data with the intent to mislead or deceive, as well as the theft of data or research results from others. By acknowledging these facts, each author takes personal responsibility for the accuracy, credibility and authenticity of research results described in their manuscripts. All the articles are published in author's edition.

THE JOURNAL IS LISTED AND INDEXED IN:

INDEX COPERNICUS: ICV 2014: 70.95; ICV 2015: 80.87; ICV 2016: 73.35; ICV 2018: 90.25

GOOGLE SCHOLAR

CROSSREF (DOI prefix:10.31174)

ULRICHS WEB GLOBAL SERIALS DIRECTORY

UNION OF INTERNATIONAL ASSOCIATIONS YEARBOOK

SCRIBD

ACADEMIA.EDU

CONTENT

Латинськомовна соціально-правнича термінологія XVI-XVII століть як унікальний вияв уніфікованої системи права <i>Н. В. Давиденко</i>	7
Linguistic Suggestion Through the Lens of Modern Arabic Political Discourse <i>V. Dudin</i>	11
Часові форми однорідних дієслівних присудків у британському художньому жіночому письмі <i>Ю. І. Дзядик</i>	15
Средства выразительности в современной персидской рекламе (на материале слоганов) <i>Гулиев Анар Р. оглы</i>	19
Elements of biography in the works of V. Stefanyk and E. Caldwell <i>О. Hnatiuk</i>	23
Communicative conventions and literary text: specifics of interplay <i>Н. К. Kravchenko, A.I. Yudenko</i>	26
Тенденції розвитку теорії полісемії (на матеріалі французької мови) <i>Е. В. Ніколаєску</i>	29
Color Component in Ethnophobic Terms Denoting East Asians and People of Muslim Confession (the case of non-standard American English) <i>T. Pastushenko, I. Honta</i>	34
Associative experiment in the study of the key concept IRELAND <i>D.V. Polhorodnyk</i>	38
The specifics of national bilingualism in a multilingual environmen <i>О. L. Rizhniak, V. V. Krasnoschok K. B. Karmazina</i>	42
Символіка фітонімів у китайській і турецькій картинах світу <i>А. С. Шаповал</i>	45
Когнитивные эффекты как ресурс аналогового обучения: принципы создания ассоциативно-диссоциативного словаря <i>Н. Слухай, С. Слухай, А. Фланаган</i>	49
Means of Transition between the Worlds (based on English and Ukrainian Fairy Tales) <i>К. Stepanenko</i>	54
Утвердження псалмів від давнини до сучасності: дискурс та їх буття <i>Н. В. Вернюк</i>	58
General overview on the development of linguistic innovations in terminology (based on the conceptual distinction between Semasiology and Onomasiology) <i>К. Yakovliuk</i>	62
Аналіз інтерференції в аспекті сполучуваності слів <i>Т. М. Єфименко</i>	66
Стратегії одомашнення і очуження в англо-українському перекладі синестезійних метафор (на матеріалі художнього тексту) <i>О. О. Жулавська</i>	70

Латинськомовна соціально-правнична термінологія XVI-XVII століть як унікальний вияв уніфікованої системи права

Н. В. Давиденко

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: natalidavid@ukr.net

Paper received 02.11.19; Accepted for publication 15.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VP62-01>

Вступ. Правове законодавство в Україні у XVI-XVII ст. є складним симбіозом кількох систем, що співіснували та взаємодіяли практично на всіх територіях майбутньої України, але, звичайно, міра вияву та переважання тієї чи іншої визначалися багатьма аспектами – територіальними, адміністративними, національно та соціально зумовленими чинниками тощо. Насамперед, слід зауважити первісне джерело законів та норм будь-якої правової системи – звичаєве право. Звичаєве право акумулює у собі всі сформовані протягом тривалого часу, відшліфовані постійним уживанням у певному колективі чи суспільстві звичаї, правила та закони. Норми звичаєвого права є, природно, найбільш міцно закарбованими у свідомості тих, хто йому підкоряється, бо авторитет його підтримується не лише зовні, правителями общини, держави, але й на рівні сім'ї, бо виражає норми, сформульовані та підтримувані найбільш впливовими предками, фаміліарними, релігійними або національними лідерами, що часто може бути вищим за більш змінні державні утворення. Тож відповідно маємо й пласт юридичної термінології, яка відтворює реалії первісного власне «національного» права, що може існувати в межах окремої системи, але з часом, зазвичай, вливається вже у загальнодержавну; або ж формується синонімічний ряд із наступним витісненням менш зручного варіанту, або спеціалізацією кожного з них. Надзвичайно цікавим у цьому відношенні є взаємодія правових систем, сформованих на базі релігійних вірувань різних церков та конфесій.

Так, у зазначений період певною окремішністю визначаються вірменське та єврейське право. Документи окремих національних общин створюються спочатку мовою національною, але застосовуючись у складі імперських утворень, вони повинні бути адаптованими до мови універсальної або панівної системи права. У часи перебування більшості українських земель у складі Речі Посполитої такою мовою була латинська, меншою мірою – польська; руська мова зберігається в ужитку лише на територіях, де найменшого впливу зазнає правова першість Литовського статуту. За таких обставин, коли латинська мова виявляється найбільш «зручною» для написання правових документів, особливо ж для творення та перекладу нових спеціальних юридичних термінів, використання латини стає одним із способів уникнення однобічного пригнічення (адже формально мова підкорених народів не зазнає жодних утисків), латина стає своєрідною *lingua franca* Середньовіччя – наднаціональною, певною мірою уніфікуючою мовою багатонаціональної Європи. Актуально це й для Речі Посполитої, де спочатку посилення ролі латини пов'язано зокрема із каталіза-

цією католицького впливу, а згодом, у середині XVIII ст. навпаки – як протидія польсько-католицькій експансії, для вилучення з ужитку польської мови. І в цей час вже Російська імперія заради зміцнення своєї влади та збільшення впливу православ'я ініціює збільшення латинськомовної документації, що замінює собою польськомовну. Зокрема цей факт описує відомий французький науковець, дослідник історії взаємин України, Росії та Польщі XVIII-XX ст. Даніель Бовуа [1].

Короткий огляд публікацій із теми. Документацію, створену на українських територіях досліджували Н. Яковенко, О. Купчинський, Д. Ващук, А. Матвієнко тощо, питанням історичного та лінгвістичного аналізу побутування латинської мови у XVI-XVII ст. присвячено роботи зокрема В. Миронової, С. Гриценко, О. Косіцької, О. Кошій, Н. Корольової, М. Собуцького, М. Трофимука, Л. Шевченко-Савчинської, Р. Щербини, розвиток українського лексикону вказаного періоду у своїх працях охарактеризувала С. Гриценко, аналіз української юридичної термінології здійснено у роботах зокрема Н. Артикуцої, про побутування тогочасних національних громад у своїх розвідках писали М. Балабан, Я. Дашкевич.

Мета. У поданій статті здійснено спробу аналізу латинськомовної соціально-правничої термінології XVI-XVII ст. як унікального вияву уніфікованої системи права, що діяла на тогочасних українських територіях. Для цього охарактеризовано правову ситуацію, що склалася на території сучасної України у XVI-XVII ст., і стала прикладом дійсно унікального симбіозу кількох правових систем, які співіснували у межах однієї держави. Також проаналізовано роль латинської мови загалом і зокрема лексики латинської мови як матеріалу для формування термінологічної бази усіх наявних у той час систем права для різних галузей права, її уніфікуючу роль та універсальність для вираження усіх потреб правотворення.

Матеріали і методи дослідження. Матеріалом слугували латинськомовні документи XVI-XVII ст., які зберігаються у фондах Центрального державного архіву України в м. Києві та привілеї національних громад міста Львова XIV -XVIII ст. [5]. У якості основного методу наукового дослідження використано описовий метод, що передбачає застосування прийомів спостереження, ідентифікації, інтерпретації, узагальнення та типологізації; лінгвокультурологічний – для виявлення актуальних позамовних чинників, які впливають на формування термінологічних одиниць. Також застосовано метод суцільної вибірки – для виявлення термінологічних одиниць; метод контекстуального та компонентного аналізу – для з'ясування

семантики окремих лексем; метод кількісно-якісного аналізу – для здійснення необхідних підрахунків та з'ясування кількісних співвідношень; системно-кваліфікаційний метод – для дослідження закономірностей поділу термінологічних одиниць на тематичні та лексико-семантичні групи.

Результати дослідження та їх обговорення. Спочатку українські землі, які ще з XIV ст. входили до складу Великого князівства Литовського (Волинь, Чернігово-Сіверщина, Поділля, Київщина та Брацлавщина), зберігали практичну автономність і майже не змінювали звичного укладу життя. Загальнодержавний принцип толерантності «старовини не рухати, новини не вводити» уможлилював досить спокійне, як на ті часи, існування могутньої імперії, та створював усі передумови для етнічного збереження і розвитку. Принаймні руські території майже у повній мірі зберігали владний і правовий статуси, автентичну релігійну та культурну свободу. Руська мова мала статус державної, тож абсолютна переважна кількість і літературних творів, і юридичної документації творилися саме нею. З часом ситуація починає змінюватися. Початок незворотнім змінам поклала укладена у 1385 році Кревська унія, що вперше об'єднала території Великого князівства Литовського та Польського королівства. Але це об'єднання не призвело до аж надто значних змін політичного чи культурного становища українських земель. За два століття остаточне федеративне об'єднання у результаті Люблінської унії 1569 року зумовлює наполегливість Польської корони у намірі забезпечити єдність адміністративної, економічної, політичної та судової сфер на всій території Речі Посполитої. Але формальна нівеляція руського права фактично не спрацювала, й основні норми права діяли протягом кількох століть після утворення федеративної Польсько-Литовської держави.

Коли йдеться про побутування юридичного документа вказаного періоду, то, звичайно, будь-який документ, що діяв, або мав отримати визнання за межами держави, у якій створювався, писався, або ж дублювався латинською мовою. Основний масив латинськомовних матеріалів, створених в Україні – це документи для врегулювання соціально-правових взаємин. Взаємин людей різного стану, національної та професійної приналежності [2].

На українських теренах лексико-семантичний характер латинськомовного документа зазнає змін. Як зауважує А. М. Матвієнко у передмові до «Волинських грамот» писарі судових канцелярій, звичайно, припускалися порушень умовностей офіційного мововживання, іноді додаючи «живомовних» простонародних елементів до тексту документів [3]. Така документація у першу чергу відображала побутування мешканців певної території, тож зміст цих джерел передбачав певною мірою залучення елементів простонародного мовлення, які різнилися залежно від соціального стану, рівня освіченості, етнічної приналежності носія мови. Крім того, усталений, значною мірою термінологізований лексичний інструментарій канцеляристів не завжди міг задовольнити потребу в означенні конкретних реалій чи явищ. За умов не надто мобільного інформаційного обміну прецедентні випадки означення та використання нових або не

часто вживаних лексем, разом із існуючою ситуацією багатомовності, створювали усі підстави для поповнення юридичної мови новотворами та поширенню термінологічної синонімії.

Найбільш яскравими є термінологізовані лексеми, вживані у документації пов'язаній із етнічно та конфесійно виокремленими громадами, які часто використовували кілька систем права, кожна із яких послуговувалася своєю термінологією.

Так, наприклад, єврейська громада, з одного боку, перебувала під юрисдикцією права «руського»: «Inscriptiones autem venditionum et resignationum perpetuarum domorum, fundorum et possessionum Iudeorum suburbii Leopoliensis coram alio iure sive quavis alia iurisdictione fateri et inscribi non debent duntaxat coram actis Iudeorum palatini Russie cuius iurisdictioni Iudei de iure communi Iudei palatinatus Russie subsunt» – «Записи вічних продажів та відступлень будинків, земель та посілостей євреїв львівського передмістя повинні визнаватися і записуватися не перед яким іншим правом чи іншою юрисдикцією, тільки перед єврейськими актами руського воєводи, під юрисдикцією якого за загальним правом євреї Руського воєводства перебувають» [5, с. 430].

Але з іншого при цьому зберігалася особливе становище представників етносу в юридичному відношенні: «Confirmatio ordinationis inter debitores Judaeos Leopolienses et creditores Christianos homines» – «Підтвердження грамоти 1633 р. у справі 1658 р. між євреями-боржниками та християнами-кредиторами, в якій заборонялося останнім до рішення суду конфісковувати майно у євреїв» [5, с. 432], і окремі аспекти життя громади врегульовувалися нормами звичаєвого права, наприклад, воєвода Руського воєводства не мав права призначати доктора, який за давнім звичаєм обирався громадою (лат. *doctor* – у документах, пов'язаних із єврейською спільнотою, – це термін на позначення керівника львівської єврейської громади) [с. 433].

Отож і виокремлюється цілий пласт термінології у різних галузях права (цивільному, адміністративному, земельному тощо): *synagoga* – синагога; *kircholma* або *okopisk* – кількома або окописьк – місця для захоронення тіл [5, с. 477]; *szkolnik (synagogus juratus)* – школьник синагоги – урядник, слуга єврейської громади, на якого покладалося виконання ухвал та постанов громади [с. 468]; *podszkolnik* – підшкольник – помічник школьника синагоги [с. 485] *scola* – школа, у документах, пов'язаних із єврейською громадою – синагога; *rodale* – родал – сувій Тори, на якому, за звичаєм, присягали, євреї [5, с. 387] тощо [6].

Варто зазначити, що прецедентне право зумовлює можливість досить детального врегулювання сфер та особливостей застосування тієї чи іншої системи права у конкретних випадках. Наприклад, у судовому праві: «Iudeus nullus Iudeorum iurabit super rodale ipsorum, nisi se extenderet debitum ad quinquaginta marcas argenti puri fusi vel ad presentiam nostram causa dewoluatur; si vero pro minoribus causis, iurabit super reticlam scole eorum implicate et fixe.» – «Жоден із євреїв не присягатиме на їхньому родалі, тільки якщо (справа) про борг перевищуватиме 50 гривень срібла чистої проби, або буде викликаний до нашої присут-

ності у справі; якщо ж у менших справах, то нехай присягає природно та незмінно у дверях їхньої школи».

«Si iudex Iudeorum secundum causam inter eos ortam in iudicium deducat, ubi querimonia est invitatus, Iudei prope scolam et dotam, vel ubi elegerunt, debent iudicare ante meridiem» – «Якщо запрошений суддя євреїв відповідно до виниклої справи між ними, де є скарга, (справу) до суду відправить, євреї коло школи чи місця, де виберуть, повинні судити перед полуднем» [5, с. 382].

Значною є також кількість документів на врегулювання статусу та легітимного побутування представників вірменської громади. Так само виділяються термінологічні групи у більшості актуальних для тих часів галузей права. Наприклад, у торгівельному праві *slowo* – слово або суконниця (у документах, пов'язаних із прерогативою користування правом розкרוю та продажу тканин); *szkarlat* – тканина сукно, пофарбоване у червоний колір (зазвичай дуже вартісне), *granat* – тканина, сукно, пофарбовані у синій колір; *faylundisz* – товста суконна тканина, вироблена у Голландії чи Франції [5, с. 307]; *vas* – бочка; *cuppa* – куфа – міра виміру рідин, що приблизно рівнялася 40 відрам (пор. із лат. *cuppa* та нім. *Kufe* – бочка) [с. 409]; *sztuka* – міра виміру твердих та сипучих речовин і матеріалів [5, с. 410]; *caupona* – шинок; *revenditio* – перекупництво; *propinatio* – шинкарство [5, с. 414]; *hortus* – город тощо.

Цікаво, що врегульовувалися навіть типи тканин, із якими представникам того чи іншого етносу у певному місті дозволялося у комерційних цілях мати справу: «Pannos tamen praeciosiores szkarlaty, pulszkarlaczie, granaty, pulgranaczie dictos, licebit in institis opulentis utriusque pariter parti ulnatim vendere, ab aliorum vero communium et vulgarium pannorum ulnatim incisione exnunc iam supersedere debent Armeni. Porro negociatio pannorum integris petiis et ligamentis vulgo postawami y bellami utriusque parti itidem libera esse debet. Pannum quoque dietum faylundisz licebit secundum funiculum alias strychem utriusque parti more mercatorum vendere» – «Однак дорогі тканини, що називають шкарлатами або пів-шкарлатами, гранатами, пів-гранатами, дозволяється у багатих крамах і однаково двом сторонам продавати на лікті. Але від розкרוю інших звичайних та грубих тканин вже повинні вірмени утримуватися. Потім торгівля цілими сувоями тканин та (ix) частинами, по-простому поставами, тюками, обом сторонам повинна дозволятися. Тканину, яку називають файлундиш, дозволено продавати обом сторонам купецьким звичаєм на міру, по-іншому «штрихом»» [5, с. 306-7].

Також визначалося, із якими державами певна громада з тих, що займалися торгівлею, має право на торгівельні відносини: «...aut quaevis comercia cum iis terris fuerint interdicta...» – «...або яка-небудь комерція з тими країнами буде заборонена...» [5, с. 306].

Окрім норм звичаєвого, руського, литовського, польського, рецепційованих елементів римського права варто виділити також широке застосування норм так званого міського, німецького або магдебурзького права (детальніше про терміни «німецьке», «магдебурзьке», «тевтонське», «шродське» права див. [4]).

Управителі міст усіляко сприяли розповсюдженню норм магдебурзького права та доєднанню їх до норм звичаєвого, польського та литовського. І в XVI-XVII ст. цей процес уже мав значні результати, підтверджені численними документами і зреалізовані, зокрема, й в урізноманітненні та поширенні тогочасної соціально-правничої термінології: «hoc adiecto, quod omnes et singuli Armeni prefati in fide Armenorum viventes, quorum multi de suo iure Armenico in ius Theutunicum se transtulerunt, eoque rosiantur et fruuntur iure» – «Додавши також, що всі та кожен зі згаданих вірменів, які у вірменському праві (вірі) живуть, яких немало зі свого вірменського права на магдебурзьке право перейшло та ним користуються і заживають» [5, с. 141].

Варто також зауважити, що використання латинської мови та формування уніфікованої латинськомовної термінології на матеріалі документації, що репрезентувала усі задіяні системи права, сприяли уможливленню та покращенню взаємодії принаймні на юридичному рівні представників різних верств та етнічних груп. Іноді залученими до аналізу є перекладені ще у часи дії відповідних документів примірники: «...volumus, ut ipsi Armeni ius suum lingua Ruthenica seu latina conscriptum ad eundem conventum generalem secum afferant et coram nobis producant.» – «... хочемо того, щоб ці вірмени своє право, списане на руську або латинську мову, на той вальний сейм зі собою привезли і перед нами показали» [5, с. 187].

До тогочасних латинськомовних термінів відносяться лексеми як романського походження, так германського, слов'янського, тюркського, грецького. Адже переважна більшість з них були транслітеровані і згодом адаптовані до латинської граматичної системи. Вживання польської, староукраїнської, німецької, рідко – італійської та шведської мов у записках фіксувалося у зв'язку із етнічною приналежністю учасників судового процесу і використовувалися тільки під час зачитування вироків і для записів, зроблених із більш ранніх оригінальних документів, де ця мова була вжита. Латинська мова у той час ні для кого не була рідною розмовною, але при цьому виконувала функції спільної «об'єднавчої», зрозумілої для більшості мови, насамперед у юридичній сфері. І такий активний процес запозичень у термінологію, а отже, й лексичну систему мови лише підтверджує, що вона не була «мертвою», а мала роль «lingua franca» для тогочасної європейської спільноти.

Висновки. Правова ситуація, що склалася на території сучасної України у XVI-XVII ст., є прикладом дійсно унікального симбіозу кількох правових систем, які співіснували у межах однієї держави, одного населеного пункту, іноді принципово не вирізняючись ступенем впливовості. У контексті вияву багатомовності на теренах соціально-правової документації варто зауважити пов'язаність мовного узусу із застосуванням тієї чи іншої системи права, а також регіональну визначеність, що саме із побутування норм права випливала. Так, на територіях Великого князівства Литовського (що підпорядковувались нормам руського права, викладеним у Литовському статуті) у діловодстві використовувалася староукраїнська (староруська) мова. Натомість у воєводствах, підпорядко-

ваних польському праву, кодексний виклад якого найчастіше здійснювався латиною, саме вона і є панівною (згодом значного поширення набула польська). Так само практично зумовленим було і використання інших мов у діловодстві.

Тогочасна правова система не мала єдиного зводу законів і фактично послуговувалася можливостями прецедентності із залученням різних систем права. Тож джерела права, якими послуговувалися усі учасники правових процесів були різними за часом та

територією творення; і логічно різноплановою була і реалізація мовного вираження юридичних документів. Але у зазначений період латинська мова більшою чи меншою мірою присутня у досить значній кількості засвідчених джерелами документів, що діяли в Україні. Тож саме латинськомовна соціально-правнича термінологія унаочнює та презентує усі дієві на той час на українських територіях системи права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бовуа Даніель. Шляхтич, кріпак і ревізор. Польська шляхта між царизмом та українськими масами (1831-1863) / З французької переклала Зоя Борисюк / Даніель Бовуа. – К.: Інтел, 1996. – 416 с.
2. Вовк О. Й. Джерельна база дослідження литовсько-руського права / О. Й. Вовк // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 49. – с. 64-70 Редкол.: С В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; відп. за вип. Ю. М. Оборотов. — Одеса: Юридична література, 2009. — 536 с.
3. Волинські грамоти XVI ст. / Упорядники: В. Задорожний, А. Матвієнко. — Київ, 1995. — 249 с. (Інститут української мови НАН України; Інститут української археографії НАН України 9 с.
4. Давиденко Н. В. З історії формування історико-правових термінів "магдебурзьке" та "німецьке" права у вітчизняній науці / Давиденко Н. В. // Мова і культура. – Вип. 9. – Т. 12(100). – К., 2007. – С. 86-91
5. Привілеї національних громад міста Львова (XIV -XVIII ст.)/ Упорядник М.Капраль, наук. ред. Я.Дашкевич, Р.Шуст. — Львів: Львівський національний університет ім.І.Франка; Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАН України. — 2-е виправлене видання (електронний варіант). 576 с.
6. Bałaban M. Żydzi lwowscy na przełomie XVI-XVII wieku. – Lwów, 1906.– 604 с.

REFERENCES

1. Bovua Daniel`. Noble, serf and auditor. Polish nobility between czarizm and Ukrainian population (1831-1863) / from French translated by Zoya Borisjuk / Daniel` Bovua. – K.: Intel, 1996. – 416 p.
2. Vovk O. J. Source base for the study of Lithuanian-Russian law / O. J. Vovk // Actual problems of the state and law. – 2009. – I. 49. – p. 64-70 Redkol.: S V. Ki`valov (main. red.) and others.; bold for the release. Yu. M. Oborotov. — Odesa: Legal literature, 2009. — 536 p.
3. Volynsky documents XVI c. / Compilers: V. Zadorozhnyi, A. Matviienko. — Kyiv, 1995. – 249 p. (Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy; Instytut ukrainskoi arkeohrafii NAN Ukrainy)
4. Davydenko N. V. Z From the history of formation historical and legal terms "Magdeburg" ta "German" law in native science/ Davydenko N. V. // Language and culture. – Issue. 9. – Vol. 12(100). – K., 2007. – P. 86-91
5. Privileges of Lviv National Communities (XIV -XVIII c.)/ Compiler M.Kapral`, scien. red. Ya.Dashkevich, R.Shust. — Lviv: Franko National University of Lviv; Lviv Branch of the Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies. M.Grushevskiyi NAS of Ukraine. — 2nd corrected edition (electronic version).576 p.

Latin socio-legal terminology in XVI-XVII centuries as a unique demonstration of unified legal system

N. V. Davydenko

Abstract. This article considers the Latin socio-legal terminology in XVI-XVII centuries as a unique demonstration of unified legal system current for Ukrainian territories at that time. The legal situation that has developed in the territory of modern Ukraine in the 16th-17th centuries has been characterized and has become an example of a truly unique symbiosis of several legal systems that coexisted within a single state. The role of the vocabulary of Latin as a material for forming the terminological base of all the legal systems at that time for different branches of law, its unifying role and versatility for expressing all the needs of law-making are also analyzed.

Keywords: Latin social and legal terminology, law, document, Latin document, term, legal term, legal system.

Linguistic Suggestion Through the Lens of Modern Arabic Political Discourse

V. Dudin

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
Corresponding author. E-mail: v.dudin@yahoo.com

Paper received 02.11.19; Accepted for publication 15.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-02>

Abstract. With cognitive science and suggestion playing an increasingly crucial role in day-to-day life of modern society through political discourse and media it is important to grasp an understanding of the types of suggestive elements used in various environments. In this article we propose various ways of classifying said suggestive elements within the scope of modern Arabic political discourse based on the strength of their potential impact, the type of impact, the place of use.

Keywords: *Suggestion, Suggestive Elements, Political Discourse, Cognitive Linguistics.*

The term “suggestion”, has not observed significant changes in regards to its meaning, as used in this article, since it was first coined, in the sense used in this article, in the early XX century by professor V.M. Bekhterev. The term was first used at an assembly of the Saint-Petersburg Medico-Surgical Academy in 1897. It was later featured in the professor’s study “Suggestion and Its Role in Social Life”, published in 1903.

Bekhterev believed that the main purpose of his above-mentioned study was to establish the term of “suggestion” as one completely separated in meaning from hypnosis or anything related to it. He supported this idea by pointing out the conditions under which an individual was influenced. In the case of hypnotic influence, the patient would typically be in a state of “special consciousness” and understand that attempts will be made to influence or control them, which leads to resistance from the patient. The level of such resistance would greatly depend on the depth level of the hypnosis and on the extent to which the hypnotism contradicts the ideas, perspectives and the positions of the recipient [3, p.26]. Thus “suggestion” could be defined as influence on a recipient who is wide awake (not in any kind of trance) and is likely unaware that he is being influenced, thus showing much less resistance, leading to potentially higher efficiency due to its comparatively inconspicuous nature.

It would no less important to establish what is implied by discourse. Aristotle wrote that “humans are political animals” and are therefore capable of using language for the sake of achieving clearly established selfish goals [2, p. 5]. Aristotle clearly differentiates speech from voice as he argues that “man is the only animal whom [nature] has endowed with the gift of speech... the power of speech is intended to set forth the expedient and inexpedient, and therefore likewise the just and the unjust” [2, p. 5]. Humans are able to express numerous varieties of information through speech (from expressing emotion to communicating danger or interest).

P. Chilton in his work “Analysing Political Discourse: Theory and Practice” refers to R. Hague and others to state that politics imply reconciliation of differences through discussion and persuasion, thus making communication central to politics [4, p.4].

If we compare politics to economics, political discourse can also be conditionally divided into the institutional/global “macro” level and the personal/local “micro” level. Within the former we include governments, governmental bodies, big business, international organisations, highly influential individuals. On this conditional macro plane, discourse is executed through a complex communicative process between its representatives with the goal of resolving conflicts through

political pressure or the possibility of reaching a mutually beneficial agreement for all of the parties involved. Within this plane, specific individuals usually only play the roles of managers of said institutions: ministries, companies, organisations, parties, civil movements, charities.

On the macro level the above-mentioned influence between these institutions is typically exercised through official documents (e.g. official letters, memorandums, etc.) and meetings behind closed doors. The participants of such meetings can include both delegations and separate management representatives or the authorised personnel of such institutions.

Which leads to an important conclusion well described by Chilton: “What is strikingly absent from conventional studies of politics is attention to the fact that the micro-level behaviours mentioned above are actually kinds of linguistic action – that is, discourse” [4, p.4].

On the other hand, examples of discourse on the conditional “micro” level described above tend to include the following: political debates, presentations, political and advertisement videos, interviews, press-conferences. Amongst the more recently relevant we have posts/publications on Social media. This type of discourse would usually concern protection and/or promotion of personal interests or a specific element rather than the general interests of an institution or organisation.

While not a highly frequent occurrence, discourse carried out on the micro level may end up influencing the macro level, such as in the case of the 45th US president – Donald Trump, who, on multiple occasions throughout his presidency, posted his personal opinion on his personal twitter account. This can occasionally lead to political pressure during talks on the macro level as he transforms his personal statements into reflections of his policies, given his position as the head of state.

Nonetheless, participants of political discourse on the above-mentioned conditional “macro” level rarely take notice of the weight of individual fragments of their communications, referring to in depth analysis of their words as “nit-picking”. However, these exact same macro-level representatives would be unlikely to support the notion that a politician’s words have no meaning and/or value. Therefore, this supports the idea of politics and speech being interconnected.

Background. Political discourse in the Arab world can be observed in its oral forms (speeches, press-conferences, public statements, videos on social media, etc.) and written varieties (articles, critiques, written publications/posts on social media, literary activity, online forums and discussions, etc.).

In the Arab world political discourse has existed in the Pre-Islamic period, however it would be rather complicated to provide an objective assessment of its development during this period. A significant part of frequent armed conflicts on the local level happened without much or any preceding discussions or negotiations. Nonetheless, the Arabic language has always differentiated itself with the large variety of synonyms and style, which have played a role in the development of Arabic political discourse. Throughout the Pre-Islamic period or *Jāhiliyah* (الجاهلية), as it is also known in Arabic, we can observe the rise of the *qaṣīda* (قصيدة). Beyond its literary and artistic value, it was also an efficient method used in political discourse to, for example, improve one's reputation and increase respect with the panegyric genre (مدح) or to doubt the achievements and reputation of the other party through the *Hijā'* genre (هجاء) – a form of satire. The etymology of the word “*qaṣīda*” has changed with time – before meaning “poem” or “ode”, it used to mean “intent”. This quite accurately indicates the reasoning for writing such works – the intent of the poet to share a specific perception with others [5].

Throughout the Islamic period, considered by some scholars as the golden age of the Arab world, the use of *qaṣīdas* with the intent of influencing the reputation of its character(s) reaches its peak and effectiveness in its history [8]. *Hārūn Ar-Raṣīd*, *Sayf al-Dawla*, *ʿAḍud al-Dawla* have all lived at various periods during this age and they had *qaṣīdas* written about them by such classics as *Abū ṭ-Tayyib al-Mutanabbī* and *Abū l-ʿAtāhiyya*, however these names do not begin to describe the extensive list of historical figures who lived throughout this period. Through the works gaining popularity and spreading within the empires, the poets would not only increase the reputation of their patrons, but would also amplify the fear of the empire's enemies, while maintaining or even improving the morale and devotion of their followers.

The Arabic language enters the post-golden age with a standardised form, which was widely understandable by all Muslims, despite the existence of a multitude of local dialects. Throughout this timeframe, the Arab world's regional dominance was overthrown, with most of the territories ending up under control of foreign empires, which would utilise political discourse typical for their languages and cultures. According to the library exhibits of Yale University, “the establishment of the Arabic printing presses in the Ottoman Empire was delayed due to the fear of the sultans that some biased persons might tamper with the sacred religious texts. Hence, in 1485 Sultan Bayezid II (1447 or 8-1512) issued a royal decree prohibiting the use of printed books. A similar decree was issued in 1515 by the Sultan Selim I (1470-1520)”. These limitations would only concern Muslims. The efforts to open the first Arabic printing press within the empire were successful only around 300 years later and this printed press would be primarily focusing on language and religion [6]. On the other hand, the foundation of the Arabic printed press in Egypt, while under French occupation led by Napoleon, was motivated primarily by political motives: printing political pamphlets, spreading political ideas and ideologies of the coloniser amongst the few who were able to read in Egypt of that time period. Nonetheless the efforts of the French colonisers in printing propaganda marked the point of time when written Arabic political discourse clearly came into existence, despite the non-Arabic values it was being used to spread at the time.

Therefore, there were few events that could lead to further development of discourse in Arabic under these conditions.

Later, with the beginning of the Arab Renaissance also known as “*an-Nahḍa*” (النهضة), while under control of colonial empires, would bring never before seen importance to Arabic political discourse, as Arabic becomes the language of political ideas voicing independence, shared both through literature and political speeches.

Since the start of XXI, political discourse has found yet another arena for development – the internet. Within this plane, a bigger need of acquiring and retaining the viewer's attention has come to light for a number of previously non-existent reasons. Firstly, the quantity of publicly available information has grown exponentially since the World Wide Web opened to the public. This is true for both the scientific information and research as well as more subjective varieties of information. With limited time and much more information available than can be possibly consumed within that timeframe, an active fight for users begins, primarily amongst publishers of non-academic information. The rise of the possibility of anybody being able to share a subjective point of view in textual, audio or video formats, with the right technology and if in the possession of the required technical means, represents the beginning of the next stage of political discourse. Monologues aside, the appearance of public discussion boards adds the potential for instantaneous reaction of the viewers, with this reaction itself also becoming part of political discourse. Publications in social media and reactions to these publications have also become crucial to understanding and changing the political landscape with language.

The internet overall and social media in particular have politicised our lives through saturation by subjective and/or politicised information. In the Arab world, media corporation *Al-Jazeera*, has been accused by competitors on numerous occasions of propagating the interests of the Qatari state. These accusations have become part of the reason behind the *Al-Jazeera* network getting blocked partially or completely in a number of countries (e.g. Egypt, Saudi Arabia...) [1, 9]. With an increase of information, it becomes ever more difficult to hear the thoughts of an individual, excluding those who are celebrities or occupy a position (president, head of a multinational, etc.), which is deemed to be of great importance for a political or socio-economic reason amongst others. However, as we stated above, the latter are part of the macro level, where it is much easier to be heard thanks to the size and weight in society. As we move forward, the effectiveness of information in its ability to send the message across in this cluttered reality will likely have a higher level of reliance on suggestive elements, therefore we believe it to be important to present a brief overview of different environments and kinds of such suggestive elements.

Classification of Suggestive Elements by Strength of Impact. Suggestive elements can be of various strength levels. In fact, the linguistic means of suggestion can be placed on a gradient in terms of strength of their impact. We have made an attempt to provide a sufficiently clear description of some of the points on this gradient, which, in our opinion can be most easily distinguished.

i. On the farthest end of the weak spectrum we have the “non-existent impact” category. This category contains elements, which do not carry any suggestive impact and cannot have any subjective connotation. There is no way to transfer an opinion or position on a subject solely with these words.

Examples of such Arabic linguistic units, which can be related to the “non-existent impact” category include the following:

- a. Connectors (و، فقط، أو، من...)
- b. Words, which lack connotations (...أرض... (كوكب،
- c. Numbers (...عاشر، واحد...)

It is worth noting that we have outlined this category to establish that not all units, which can be found in socio-political articles should be immediately considered to have suggestive properties in their stand-alone forms.

ii. Moving along the spectrum we find the “background impact” category. We have assigned to this category those linguistic units, which demonstrate weak suggestive properties if repeated numerous times throughout a speech or within a text.

Examples of such Arabic linguistic units, which can be related to the “background impact” category include the following:

- a. Personal pronouns, which are inferred, but are not written (ضمير مستتر), excluding the plural form of the first-person.
- b. Personal pronouns, which are written through affixation, specifically by adding a corresponding suffix (ضمير متصل), excluding the plural form of the first-person.

Repeated usage of elements, which are a part of this category may result in a minor suggestive effect on the recipient of such information. Usually such elements would be complementing those with more pronounced connotations.

iii. Further along the spectrum there is the “insignificant/minor impact” category. Elements, which form part of this group, will have a basic, albeit weak property to influence people even in case of single-time use, however will rarely be purposely used without being accompanied by elements with stronger suggestive properties.

Below we bring a few examples:

- a. Linguistic units with slight emotional associations: variative positive (for example – أسرة, translated as “family”, which tends to bring positive associations of hope, happiness and respect), as well as negative (for example – مطر, which translates to rain, and brings associations of pessimism, sadness).
- b. Personal pronouns in the form of separate words (ضمير منفصل) in third person.
- c. Personal pronouns indicating respect (ضمير الشأن) in third person.

Even within this group of just three examples, one can see a number of perspective synergies, where the first example can create a specific, albeit rather weak, emotional setting and the second group can relate it to a particular person.

iv. As we continue towards the other side of the spectrum, we find the category composed of units with a relatively high level of potential suggestion.

Amongst examples of elements, which form this category, the following are worthy of notice:

- a. Personal pronouns in the form of separate words (ضمير منفصل) in the plural form of first person. The suggestive “we” plays a significant role in forming the impression that the reader and author are on the same side in regards to the subject matter.

b. Repeating proper nouns multiple times throughout the oral or written piece of information, thus tying that proper noun to the information/mood conveyed on a cognitive level of the recipient.

- c. References to previous events for emphasis and contrast

Repetition is one of the comparatively effective ways of tying an emotion with a source, which plays a crucial role in

increasing the effectiveness of the suggestion. Moreover, repetition is just an example of the many potential suggestion tactics, which could be described as having a relatively high potential for suggestive impact.

v. Finally reaching the opposite end of the spectrum we find ourselves in the “direct/significant impact” category. This category comprises of linguistic units with the highest potential suggestive impact capabilities. Each of the words, which are part of this category have a clear impact, as these words tend to have a single and stable connotation. This can be represented by both words with a clear positive (جميل – translated as “beautiful”) or negative connotation (موت – translated as “death”).

While the units, which are part of this category are undoubtedly efficient they may, if used at a high frequency, become equally evident for the recipient, which therefore leads to a need in moderation when using words from this category.

Beyond the one-word examples provided in this study for simplicity purposes, phrases or even narrative types can sometimes fall into a particular category. An example of the latter could be a narrative aimed at discrediting a particular party.

Overview of Suggestive Elements by Type of Impact.

The type of impact suggestion can have may also be viewed on a spectrum ranging from negative (pathogenic) to positive (therapeutic) varieties. In order to optimise the description of this spectrum, we have attempted to describe the far ends of the spectrum, as well as the mid-point.

Pathogenic or negative suggestion represents conscious information activity, aimed at accentuating a negative overview and assessment of facts and events, which concern or are relevant for the described situation. The pathogenic suggestion frequently requires active usage of corresponding linguistic units, which cause negative associations and emotions and then link them with the subject matter of the corresponding information piece.

Nonetheless, pathogenic suggestion in its spectrum represents an effective means of provoking action aimed towards bringing change, counteracting the current state of affairs. Negative suggestion frequently uses fear for the purpose of increasing and holding the recipient’s attention, improving the effectiveness of the target communicative message.

The neutral part of the type spectrum represents elements, which are part of one of the two following categories:

a) Linguistic units with suggestive properties, however they act as amplifiers and have no connotation of their own when used in a separate format, taking on the connotation of the collocations and the text overall.

b) Linguistic units with a minimal or non-existing level of suggestive impact therefore removing them from either ends of the spectrum.

Most words in their separate state are part of the neutral type of impact category. However, most of these neutral units are part of the above-mentioned category (a) and therefore change their suggestive connotation depending on the information field in which they are in.

Therapeutic or positive suggestion represents the opposite end of the spectrum. Therapeutic suggestion had been used during times of wars in order to calm down and improve morale of both the civil and military parts of the population, this can be paralleled to extended period of crisis. This became of especially high importance in the case of prolonged large-scale conflicts. There are many possible applications and types of therapeutic suggestion in the socio-political

information plane. One of the classic examples of such suggestion is the description of proactive and positive activity of the state on state-owned or current government-favouring media outlets.

Exploring Suggestive Elements by Place of Impact.

Amongst the suggestive means typical for Arabic there are those, which are primarily used for a particular application, since they may require certain conditions to be satisfied in order to achieve maximisation of effectiveness.

Separating the field of use of specific varieties of suggestive communication into the written and oral forms requires particular attention, since Arabic has a developed tradition of public speaking and eloquence typical for each respective style: from the journalistic and political to the literary variety.

Public speaking has existed for thousands of years and represented communicative activity of tribe leaders with their subordinates for the purpose of transmitting commands and/or motivation. We cannot exclude the importance of non-verbal elements in the amplification of suggestion effectiveness, especially during the more distant Pre-Islamic periods, when the language was not yet as sophisticated as the modern-day Arabic.

Later, the development of literature also brought public prose readings, including *saj'* (سجع), a type of rhyming prose, which were educational and/or informational, or, perhaps more frequently had a recreational purpose. Poetry, representing a more complex format of a literary craft, as it introduced form limitations, came as a next step in the evolution of public readings.

Suggestive properties of the oral format frequently are associated not just with the charisma of the speaker, but also with the eloquence of what is being said. Eloquence impacts the ability of this information to leave a mark on the recipient's memory and therefore increase the chance of this information being spread further. The issue of spreading suggestive information throughout the earlier periods lied in the highly fragmented nature of the territories due to a large number of tribes, some of which are in a state of constant war with one another. Thus, the radius of the potential information spread was largely restricted by the neighbouring tribes. However, there were exclusions to the rule, the most famous of which are perhaps the *Mu'allaqāt*, which were said to have hung on or in the Kaaba at Mecca as examples of the best

poetic works of the time. There is however an opinion, amongst some scholars, that they never physically were hung in the physical sense of the word, rather that they hung on the memory of the people, thus explaining the reason for their widespread nature in Pre-Islamic Arabia [7].

With the passage of time, certain tribes formed tribe alliances, later becoming countries and empires and with each decrease in administrative fragmentation in the region the speed increased and range of the information circulation expanded. Later, with the arrival of printed press and modern technologies, there was a further significant never before seen increase in range and speed.

The written format boasts an even wider spectrum of styles from the formal to the journalistic to the literary with the main difference between the oral and written places of use of suggestion lying in the prosodic elements, in particular the pauses, rhythm, intonation and tonality, which exist solely for the oral varieties. While rhythm is technically present in the *qaṣīda*, this type of rhythm is rather a form requirement than a potential suggestive property.

This notion also warrants the fact that suggestion in the written forms has higher levels of importance due to lack of impact from factors such as charisma and/or prosodic elements. In this case charisma would be somewhat substituted with eloquence, as there remains a need to retain the reader's attention in order for any kind of suggestion to have at least a moderate effect.

Conclusion. Given the fast-moving and informationally dense world we currently live in it is important to understand what differentiates one piece of information from the other, what makes it stick to the readers mind and why can you be persuaded more easily by certain information. The Arabic political discourse had a late start, but is currently on the same stage of development as its older counterparts, as it strives to adapt to the new realities. Suggestive units in Arabic political discourse exist in various forms, strength levels and types of impact and tend to be more critical for written pieces of information.

Further research in this field is warranted given the importance of this topic in the current informationally rich environment. We will need to carry out more detailed studies on the exact types of suggestive units within a particular form of information to apply the findings we have noted here and further expand on them with more detail.

REFERENCES

1. Aboulenein A. Egypt blocks 21 websites for 'terrorism' and 'fake news' [Last accessed on November 1, 2019]/Ahmed Aboulenein // Reuters. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.reuters.com/article/us-egypt-censorship-idUSKBN18K307>.
2. Aristotle. Politics. (Translated by: Benjamin Jowett). Kitchener: Batoche Books, 1999. – p. 192
3. Bekhterev, V.M. Vnushenie i ego rol' v obshhestvennoj zhizni./Bekhterev, V.M. – Saint-Petersburg: K.L. Rikker Publishing House, 1903. – p. 144.
4. Chilton P. Analysing Political Discourse: Theory and practice/Paul Chilton. – London: Routledge, 2004. – p. 241.
5. Motoyoshi Sumi A. Description in Classical Arabic Poetry: Waṣf, Ekphrasis, and Interarts Theory/Akiko Motoyoshi Sumi. – Leiden: Brill, 2004. – p. 251.
6. Printing History in the Arabic-Speaking World [Last accessed on November 1, 2019] // Yale University Library – Available from: http://exhibits.library.yale.edu/exhibits/show/arabicprinting/printing_history_arabic_world.
7. Robson, J. The Meaning of the Title "Al-Mu'allaqāt"// The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 1936. (1), pp. 83–86.
8. The Golden Age in Islam [Last accessed on November 1, 2019] // KAUST Museum of Science and Technology in Islam – Available from: http://museum.kaust.edu.sa/docs/KAUST_Leaflet.pdf.
9. Websites of Al Jazeera, Qatari newspapers blocked in Saudi Arabia and UAE [Last accessed on November 1, 2019] // al-Arabiya. – 2017. – Available from: <http://english.alarabiya.net/en/media/digital/2017/05/24/Websites-of-Al-Jazeera-Qatari-newspapers-blocked-in-Saudi-Arabia.html>.

Часові форми однорідних дієслівних присудків у британському художньому жіночому письмі

Ю. І. Дзядик

Університет Гани, м. Аккра, Гана
Corresponding author. E-mail: yuridlviv@gmail.com

Paper received 31.10.19; Accepted for publication 15.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-03>

Анотація. У статті розглядаються усічені форми дієслів на матеріалі текстів феміністичної літератури Великої Британії. Особлива увага приділяється аналізу речень, які містять інформацію про взаємозалежні дії, виражені часовими формами Present Simple та Past Simple. Події, що описуються, відбуваються одночасно або послідовно, і визначають причиново-наслідкові відношення. Лексичні маркери поширюють структуру речень, які сформовані рядом однорідних компонентів. У роботі звертається увага на пунктуаційні знаки, зокрема, коми. Відзначено, що усічені дієслівні форми структурно незалежні між собою, хоча семантика дієслів об'єднує їх, і вони беруть участь у побудові речень та ряду однорідних дієслівних присудків. У дослідженні виокремлено метричні / хронологічні / релятивні предикати.

Ключові слова: синтаксис, речення, таксис, структурно-семантичні особливості, аспект, граматикизація, темпоральність.

Вступ. Вивчення проблеми однорідності відноситься до одного із важливих питань синтаксису речення, оскільки однорідні члени поширюють структуру речення, а також збагачують семантику інших членів речення [1, с. 201]. У реченні поряд з підметом центральне місце займає присудок, тому що підмет і присудок утворюють предикативне ядро речення. Однорідність присудків є цікавим синтаксичним явищем, оскільки проблема однорідності переплетена із проблемою речення та його межами. Присудки вносять у ряд певні характеристики: морфологічну форму, аспектуальні та категоріальні особливості, різні модально-часові відношення. Комунікативний фон художнього тексту постає перед читачем у вигляді двох дискурсивних зон – наратора та персонажів [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Речення з однорідними присудками мають розгалужену модель з низкою певних рис, притаманних лише цим конструкціям. Однією із особливостей таких речень є категорія часу, яку виражають однорідні дієслівні присудки як конституенти ряду. Кожен наступний присудок у ланцюжку однорідних членів повідомляє щось нове про підмет речення. Самі ж повідомлення перебувають у часовому відношенні між собою. В однорідному ряді дієслова-присудки відрізняються своїми видо-часовими значеннями. У європейських мовах ця відмінність полягає у граматикизації певних семантичних ознак дієслова [7, с. 141]. В аналітичних мовах (напр. англійській та французькій) вид виявляє себе як акціональне значення і входить до системи часів. Результативний вид – значення доконаності / недоконаності – не має граматикизованого вияву в інших мовах [3, с. 40]. Видо-часові відношення знаходяться у тісному зв'язку з іншими структурними та семантичними властивостями ряду. Тому-то вивчення часових відношень між присудками в однорідному ряді (системи часів / темпоральних значень) є необхідним для визначення лінгвістичної природи речення, в цілому, і конструкції з однорідними дієслівними присудками, зокрема.

Як виражаються часові відношення можна спостерігати, коли дієслівні присудки формують однорідний ряд. Не можуть події та явища, описані у реченнях,

відбуватися поза часовим планом, а отже, вони повинні перебувати у часовому просторі і бути взаємозв'язаними між собою.

Аналізуючи часові відношення, ми виходимо із засад функціональної та семантичної категорій темпоральності, котра становить собою систему мовних засобів, що виражають певний час у мові та інтерпретують ідеї часу у категоріях аспектуальності, часової локалізованості, таксису та часового порядку [6]. Час характеризує повідомлюваний факт відносно іншого повідомлюваного факту [12, с. 135], проте Р. Якобсон не розмежує факт повідомлення і момент мовлення; отже, минулий час може й не виражати передування щодо факту повідомлення [15]. За Р. Якобсоном, визначальною ознакою таксису є темпоральне значення порядку дій. В. Храковський розрізняє широко вживані часові форми, які співвідносять виражені дії з часом мовлення (абсолютні часи) чи з часом здійснення дії (відносні часи) (семантичне трактування таксису) [8]; «таксичні значення є фоновими, супровідними щодо інших основних значень логічної зумовленості (причини, умови, допусту, мети), утворюючи разом з ними один кластер» (асемантичне трактування таксису).

Аналізуючи речення з однорідними присудками, беремо за основу темпоральне значення співвідношення дій (послідовність, передування, наступність) – лінійний характер; (паралельність, включення) – нелінійний характер.

Визначаючи часові відношення, крім значення дієслівних форм, ми беремо до уваги такі лексичні показники часу, які вказують на перебіг дій у часі, а також семантику дієслів. Ядром темпоральності, безумовно, є граматикизація категорія часу.

Мета. Метою статті є аналіз часових форм речень з однорідними присудками, виявлення особливостей часових форм на матеріалі художніх творів («жіноче письмо») Великої Британії початку ХХІ століття. Об'єктом дослідження обрано речення з однорідними дієслівними присудками.

Методологія дослідження. Аналізуючи речення з однорідними дієслівними присудками, використовує-

мо метод лінгвістичного опису і спостереження, а також структурний метод.

Виклад основного матеріалу. Сутність часових відношень у ряді присудків полягає у тому, що граматична форма кожного дієслова-присудка не має граматично самостійного часового значення, але пов'язана із граматичною формою наступного дієслова. У результаті цього, на думку В. Бакіної, кожен присудок отримує часову характеристику лише у співвідношенні з іншими присудками у складі ряду однорідних присудків. Часовий зв'язок сприяє утворенню тісної семантико-синтаксичної єдності ряду присудків [2, с. 41 – 45]:

He [Johnathan] came over and gave her [Diana] a kiss on her forehead and went out. Their marriage had taken a turn for the better altogether lately; well, that was worth a great deal, she thought [16, с. 253].

The woman reached into a basket for a silk lily, came forward and took Chloe's hair out of her hand, twisted it back and fastened it tightly [17, с. 140].

He [Patrick] marched out of the room, snatched his jacket from the coat stand, and slammed the door on his way out [11, с. 250].

Розглядаючи однорідні присудки, що виражені однією часовою формою, наряд чи можна стверджувати, що кожен присудок не має самостійного значення часу.

Кожен наступний присудок в однорідному ряді має самостійне часове значення, Ми можемо пропустити другий, третій елемент ряду, і ряд буде повноцінним, оскільки його і в такому вигляді характеризуватимуть змістова завершеність та структурна закінченість. Часову характеристику кожен із дієслів-присудків отримує без посилання на контактні чи дистантні дієслова, які знаходяться в однорідному ряді.

Однорідні присудки виражають один із основних типів часових відношень між тими діями, які ними передаються. Це, по-перше, відношення часової послідовності, що характеризується протіканням однієї дії після іншої, передуманням однієї дії іншої, або навіть частково паралельним протіканням дій, коли кожна наступна дія настає не після того, як завершиться попередня, а вже під час самої першої дії. В. Храковський вважає, що у реченнях з однорідними присудками немає таксису, оскільки в них не є наявні граматичні показники, які б вказували на конкретне таксисне значення, зокрема на передумання чи наступність [10, с. 35 – 36]. Відношення передумання й наступності виникає тоді, коли одна із співвідносних дій впливає на значення іншої дії та робить її семантично залежною. Беручи до уваги метричний (ідентифікує значення ситуації і є позицією відліку) та хронологічний (означає метричний) предикати, у фактичному матеріалі виявляємо, що хронологічний предикат частіше є попереднім, оскільки в ньому закладене значення подвійної вторинності – граматичної і семантичної (значення принагідного зауваження, уточнення, факультативності вторинної дії): завжди ці два предикати займають позицію «причини-наслідку»:

The study was dim and gloomy after the brightness of the sun outside. Hugh headed straight for the desk, picked up the phone and dialled a number [17, с. 240].

Joe trotted over, opened the door and saw his father bending over something covered with ragged tarpaulin in the far corner. 'Pa!' he shouted, hurrying towards his father. Freddie's head snapped around... His father's fist smashed into his cheek. Joe flew backwards and hit the wall. He blinked and tried to think through the buzzing in his head. His legs felt like jelly and pain shot up his neck but he forced himself to his feet [11, с. 170].

По-друге, це відношення одночасного проходження дій, що виражається в одноплановому, паралельному або сумісному їх проходженні. Часові відношення визначаються морфологічним складом самих присудків. Навіть якщо дії є одночасними, вони можуть характеризуватися відношенням передумання чи наступності. Сутність такого зв'язку полягає у вираженні зумовленості однієї дії іншою, у встановленні причиново-наслідкового змісту. Обидві дії конструюють закриту структуру, виражену значеннями передумання чи наступності. Ці відношення виникають тоді, коли одна із співвідносних дій впливає на значення іншої дії та робить її семантично залежною.

Переосмислюючи ідеї Р. Якобсона, теоретики таксису виділяють значення одночасності / різночасності (передумання, наступність), що втілені у залежному або незалежному таксисі. Основними засобами вираження незалежного таксису вважають співвідношення видо-часових форм у простих реченнях з однорідними присудками та поєднання компонентів складних речень [9, с. 261]: У структурі речення наявними є метричний предикат (1), який має узагальнене значення і релятивний предикат, який має часткове значення. Релятивний предикат є включенням у метричний і може виражати, як видно у прикладі, дві релятивні дії (2 і 3):

And Jillie looked up and saw it was Alice standing there – and she was at once filled with relief and anxiety. Relief that she had a respite before answering this question, and anxiety that poor Tom Knelston, who had already confronted one strange woman under the most extraordinary, painful circumstances, must now confront another. She jumped (1), hugged (2) Alice and said (3) to Tom, 'Would you excuse me one moment?' and pushed Alice towards the door [16, с. 137].

Виразення відношень часової послідовності в однорідному ряді, утвореному присудками у Present Simple, є мало поширеним. Це, очевидно, пояснюється граматичним значенням цієї форми; вона передає звичайні, постійні дії:

'Well, he [John] gets everything set up, lights and angles and everything, and spends hours working out the composition and the poses with one of his little boy assistants – standing in for the model, I mean. They look so sweet in their black jeans and T-shirts, posing as if they were in ball gowns, and then finally you get called in and he tells you where he wants you to stand and how, and then after about another half-hour fiddling, he summons one of the assistants, stands back, folds his arms, and says, "Now!" very peremptorily. The assistant presses the button or the Rolleiflex lead or whatever. He'll do that a few times, and then you have to move a fraction, or he tells the fashion editor to tweak the dress an inch, and then, when it's all exactly as he likes, he does it again.

Fascinating. Tiring, though, ' she [Diana] added [16, с. 206].

У жіночих романах надibuємо приклади з предикатами слухового чи зорового сприйняття, руху та фізичної дії, а також предикати, що позначають звучання, стан:

*One night in the interval of Robert Anderson's Tea and Sympathy, waiting for Persephone to return to the bar from the ladies, he **heard** someone call his name, and turning, **saw** Diana Gunning waving at him above the crowd [16, с. 298 – 299].*

На виокремлення значення наступності впливають темпоральні конкретизатори з семантикою наслідку (*after, then, etc.*):

*The man **stood back**, and **after** a short silence, **spat** on the ground and **then** **laughed** [16, с.44].*

*Donald Herbert **looked at** him [Tom] thoughtfully, **then** **stood up** and **said** he had to be going home [16, с. 183].*

*And she [Diana] **reached up** and **kissed** him [Tom] again on the cheek and **then** **turned** and **walked up** the drive towards the house [16, с. 152].*

Лексичні показники *after, then* є додатковим засобом вираження часової послідовності дій, і вони стають основним лексичним засобом виявлення цих відношень. У сегментах тексту все підпорядковане принципіві постмодерністичної літератури – відтворювати дійсність, а не описувати її [5, р. 81]. У початковій позиції темпоральні показники відіграють важливу структурну роль, виконуючи функцію міжфразових часових зв'язків:

*He had and old sweater of Laura's that he kept lovingly folded in a drawer and when he felt especially bad he **would get it out**, and **hold** it as once he had held her, gently at first, then frantically, clutching it to him, burying his head in it, crushing it, tears drenching it. Catharsis achieved, he **would** very gently **shake it out** and **hang** it over the foot of the bedstead to dry, and **lie** staring at it and wondering for a while whatever was to become of him. **Then** he **would take a deep breath** and **stand up**, **pull on** his coat, and **go out** to buy a Sunday newspaper or perhaps a copy of the New Statesman and **lie** on the bed reading [16, с. 183 – 184].*

В середині та в кінці ряду лексичні показники змінюють внутрішній порядок послідовності дій у часі. При цьому кожен із показників виявляє свої структурно-семантичні властивості [2, с. 46]:

*However, you don't look well, I have to admit. Take one month from now. You **will return** **then** and **work** as you certainly haven't worked this summer [16, с. 288].*

У реченні темпоральний конкретизатор вживається після першого елемента, перебуваючи у постпозиції, а не, як звичайно, у препозиції перед наступним елементом. Ми можемо розглядати даний ряд як включення: одна з дій є включеною в іншу дію та співвідноситься з нею як частина із загальною. Дії зі значенням включення виражені однотипними предикатами, позначаючи фізичну дію.

Відносно частіше подібні відношення між присудками у формі Present Simple виникають тоді, коли ця форма набуває інших значень: слугує для емоційної

передачі одноразових динамічних дій минулого періоду часу. Якраз у цьому значенні вживається форма Present Simple для опису однієї чи кількох подій, що відбулися у минулому (виявити це можна за допомогою контексту):

*'Where is my necklace? I need it.' ... As I watch, she [the girl] **swings** herself off her chair as though she can't bear to sit still, and **starts** to pace up and down. Her dress falls straight to the knee, with little pleats at the bottom which swish about as she walks [13, с. 35].*

*Sadie doesn't even seem to have heard me. She's sitting on the window ledge, swinging her legs. Although when I look closely, I notice that she's not actually on the ledge, she's floating about an inch above it. She **follows** my gaze, **sees** the gap and **flinches** with annoyance. She **adjusts** her position carefully until she looks as though she's sitting right on the ledge, **then** insouciantly **starts** swinging her legs again [13, с. 46].*

Відношення часової послідовності дій є більш поширеним, коли присудки виражені дієсловами у формі Past Simple. Тоді присудки передають послідовні дії, котрі змінюють одна одну у минулому відтинку часу:

*Gabrielle **unsheathed** another cigarette, **held** it between her forefinger and middle finger, then **started threading** it along her fingers by twisting it slowly between each finger [14, с. 194].*

*Kate **returned** to her chair, **picked up** one of the small sacks, **rethreaded** her needle **then** **sewed** the edges together [11, с. 42].*

*Freddie **looked** scornfully at Jonathan, **took** a couple of unsteady steps backwards and **then** **ran** to the edge. As he jumped, the tile under his right foot snapped and broke his stride [11, с. 280].*

Дії змінюють послідовно одна одну. Проте, темп послідовних дій залежить від того, як письменниці закодовують інформацію. За допомогою засобів пунктуації ми бачимо, наскільки швидко змінюються дії. Пунктуаційний маркер перед прислівником уповільнює темп розповіді, завершує до кінця попередню дію. Відсутність такого маркера веде до швидкоплинності дій, які передаються авторами романів.

Висновки. Однорідні дієслівні присудки, на відміну від інших однорідних членів речення, впливають на розвиток усієї структури речення, ускладнюючи її наявністю предикативних зв'язків. Особливою характеристикою володіють конструкції з двома, трьома чи більше елементами у ряді однорідних присудків. Однорідні присудки знаходяться у різних смислових відношеннях один до одного. Вони завжди виражають якусь певну часову співвіднесеність дій: дії проходять або одна за одною, або одночасно. Усі інші семантичні відношення нашаровуються на відношення часової співвіднесеності. Темпоральні показники слугують додатковим засобом вираження послідовності дій. У перспективі подальшого дослідження видається необхідним дослідити природу сполучників та другорядних членів в однорідному ряді дієслівних присудків, а також здійснити аналіз однорідних іменних присудків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адмони В. Г. Введение в синтаксис современного немецкого языка. М., 1955. 392 с.
2. Бакина В. И. Грамматико-стилистическая характеристика предложения с многокомпонентным рядом однородных сказуемых: (на матер. немец. худ. прозы): дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 – германские языки. Л., 1984. 191 с.
3. Барчук В. Концептуальні параметри таксису: проблеми інтерпретації. *Українська мова*. 2013. №1. С. 39-50.
4. Бехта І. А. Авторське експериментаторство в англійській прозі ХХ століття. Л., 2013. 268 с.
5. Бехта І. Думка у думці як ендофазна форма мовлення в художній прозі персонального дискурсу. *Лінгвістика*. 2019. №1 (40). С. 73 – 84.
6. Бондарко А. В. Теория значения в системе функциональной грамматики: на матер. русского языка. М. : Языки славянской культуры, 2002. 736 с.
7. Курилович Е. Очерки по лингвистике. М., 1962. 456 с.
8. Типология таксисных конструкций / отв. ред. В. С. Храковский. СПб: Знак, 2009. 912 с.
9. Русакова О. В. Нерівнорядний таксис у сучасній українській мові. *Лінгвістика*. 2012. № 2 (26). С. 256-263.
10. Храковский В. С. Категория таксиса (общая характеристика). *Вопросы языкознания*. 2003. № 2. С. 32- 54.
11. Fullerton, J. Hold on to Hope. Orion Books, 2012. 296 p.
12. Jakobson, R. Shifters, verbal categories, and the Russian verb. Selected Writings II. Word and Language. The Hague-Paris: Mouton, 1971. P.130-147.
13. Kinsella, S. Twenties Girl. Black Swan, 2010. 480 p.
14. Koomson, D. Marshmallows for Breakfast. Sphere, 2007. 440 p.
15. Reichenbach, H. The Tenses of Verbs. *The Language of Time: A Reader*. Oxford University Press, 2005. P. 71-78.
16. Vincenzi, P. A Question of Trust. Headline Publishing Group, 2017. 598 p.
17. Wickham, M. Sleeping Arrangements. Black Swan, 2010. 304 p.

REFERENCES

1. Admoni, V. G. An Introduction to syntax of modern German. M., 1955. 392 p.
2. Bakina, V. I. Grammatical and stylistic characteristics of sentences with multi-component series of homogeneous predicates (on the basis of German fiction): PhD thesis. Specialty: 10.02.04 – Germanic Languages. L., 1984. 191 p.
3. Barchuk, V. Conceptual parameters of taxis: problems of interpretation. *Ukrainian language*. 2013. No 1. P. 39-50.
4. Bekhta, I. A. An author's experiments in Anglophone fiction of 20th century. L., 2013. 268 p.
5. Bekhta, I. Thought in thought as endophasic form of speech in fiction projection of the character discourse. *Linguistics*. 2019. No 1 (40). P. 73 – 84.
6. Bondarko, A. V. A theory of meaning in the system of functional grammar: on the basis of Russian M. : Yazyki slavianskoj kultury, 2002. 736 c.
7. Kurilovich, E. Writings on linguistics. M., 1962. 456 p.
8. Typology of taxis constructions / ed. by Khrakovskii, V. S. St.-Petersburg: Znak, 2009. 912 p.
9. Rusakova, O. V. Irregular taxis in modern Ukrainian. *Linguistics*. 2012. No 2 (26). P. 256-263.
10. Khrakovskii, V. S. A category of taxis (general characteristics). *Voprosy yazykoznaviia*. 2003. No 2. P. 32- 54.

Tense Framework of Homogeneous Verbal Predicates in British Women's Writing

Y. Dzyadyk

Abstract. In this article, contracted verb forms used in the texts of the British feminist literature are viewed. Particular attention is devoted to the analysis of sentences which contain information about the actions that are interconnected and expressed by the Present Simple Tense and the Past Simple Tense. The described actions occur simultaneously or follow each other indicating 'reason-consequence' relations. Lexical indicators expand the sentences with contracted elements. The role of punctuation marks, especially commas, is described in the article, too. It is stated that structurally contracted verb forms are independent, though semantics of verbs brings them together to construct a sentence in general and a series of contracted verbs, in particular. Metric / chronological / relative predicates are highlighted in the paper.

Keywords: *syntax, sentence, taxis, structural and semantic features, aspect, grammaticalization, temporality.*

Средства выразительности в современной персидской рекламе (на материале слоганов)

Гулиев Анар Р. оглы

Аспирант кафедры языков и литератур Ближнего и Среднего Востока
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины) г. Киев
Corresponding author. E-mail: anar@espresso.az

Paper received 28.10.19; RAccepted for publication 15.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-04>

Аннотация. Слоган наряду с именем бренда и логотипом является базовой константой любой рекламной кампании. В слогане заложена основная мысль рекламного сообщения, побуждающая потребителя к приобретению товара. Поскольку успех рекламной акции часто зависит от того, насколько действенным будет слоган, в его создании используются разнообразные языковые средства выразительности, прежде всего тропы и риторические фигуры. В статье на материале 100 персидских рекламных слоганов из разных тематических групп проанализированы тропы, используемые для создания образности в этом виде рекламных текстов. Установлено, что наиболее употребительными из них являются эпитет, сравнение, метафора, олицетворение и гипербола.

Ключевые слова: персидская реклама, слоган, средства выразительности, тропы.

Введение. Как известно, средства выразительности – неотъемлемая часть создания не только художественного, но и рекламного текста, так как именно средства выразительности делают любой текст запоминающимся, привлекательным, эмоционально насыщенным. Выразительность обычно достигается путем использования лексических и синтаксических средств. К лексическим средствам относятся прежде всего тропы, такие как: эпитет, метафора, метонимия, сравнение, гипербола, олицетворение и т.д. К синтаксическим средствам относятся так называемые фигуры речи, а именно: анафора, эпифора, риторический вопрос, умолчание, антитеза, парцелляция и др. **Целью** данной статьи является определение наиболее употребительных художественных средств, используемых в создании персидского рекламного слогана.

Краткий обзор публикаций по теме. В настоящее время можно выделить несколько направлений лингвистического изучения рекламы. Как показывает анализ специализированной литературы, реклама более всего привлекает внимание исследователей как: а) разновидность дискурсивной деятельности (Л.П. Амири, В.В. Зирка, С.В. Ильясова, Т. Вех, Р. Bruthiaux, G. Cook, A. Christopher и др.); б) как явление культуры, в том числе с точки зрения выражаемых в ней ценностей (Е.В. Корнева, А.С. Мамонтов, Т.Е. Постнова, В. Becker, Н. Cheng, В. Cho, М. Kalliny, С. Lin, В. Mueller, К. Tanaka и др.); в) в общеязыковом смысле, с точки зрения стилистики ресурсов и как объект лингвопрагматики (Э.В. Булатова, Е.С. Кара-Мурза, Х. Кафтанджиев, В.Г. Костомаров, Н.Н. Кохтев, О.А. Ксензенко, Е.В. Медведева, Ю.К. Пирогова, А. Goddard, L. Hermergen и др.). В иранской лингвистике изучением языка рекламы занимаются такие исследователи, как З. Абульхасани Чейме, А. Ализаде, М. Армагани, А. Аттاران, А. Джалилифар, Ф. Каземи, Ф. Кайеди, С. Мекдари, З. Намвар, Р. Пишкадам, М. Сабхани, Ф. Соджуди, Г. Таки, Дж. Ф. Хендовалан, Н. Хашемзаде, Ф. Худабанде и др. Однако для целей нашего исследования наибольший интерес представляют работы иранских лингвистов, в которых язык рекламы изучается в лингвистическом ракурсе.

Укажем лишь на две такие работы, посвященные анализу риторических фигур, употребляемых в персидских рекламных текстах. Обе работы выполнены в контрастном аспекте с привлечением материала англоязычной рекламы.

Иранская исследовательница Ф. Худабанде в своей англоязычной статье «A Contrastive Analysis of Rhetorical Figures in English and Persian Advertisements» проанализировала 200 рекламных слоганов на английском и персидском языках и обнаружила в них такие средства создания образности, как аллитерация, антитеза, гипербола, двусмысленность, эллипсис, оксюморон, каламбур, парадокс, метафора, метонимия, синекдоха, персонификация, риторический вопрос и т.д. После этого она определила соотношение употребления этих средств выразительности в англоязычном и персоязычном рекламном дискурсе [Khodabandeh 2007]. Иранский лингвист А. Джалилифар в своей статье «The Rhetoric of Persian and English Advertisements» также обратился к изучению языка рекламы в контрастном аспекте и на материале 300 рекламных текстов (английских, персидских и смешанных англо-персидских) определил частотность употребления в них тех или иных стилистических фигур [Jalilifar 2010]. Поскольку конкретных примеров рекламы в статьях этих лингвистов не приводится, мы решили провести собственное исследование средств выразительности, используемых в современной персидской рекламе, на примере такого ее неотъемлемого структурного компонента, как слоган.

Материалы и методы. Для изучения средств выразительности, применяемых в персидской рекламе, мы выбрали методом сплошной выборки из различных Интернет-ресурсов 100 персидских рекламных слоганов из разных тематических групп, таких как: банковская сфера, продукты питания, косметическая продукция, медиа, туризм и др. Материал был отобран по принципу наличия в нем тех или иных средств образности.

Результаты и их обсуждение. Слоган, как известно, в наиболее концентрированном виде несет в себе информационную и эмоциональную нагрузку всего ре-

кламного текста. Как утверждает Х. Кафтанджиев, понятие "слоган" (sluagh-ghairm) восходит к галльскому языку (одному из кельтских языков, исчезнувшему в V веке н.э.) и означает "боевой клич". Первоначальное значение слова – "боевой клич" – очень точно и весьма образно отражает сущность этой рекламной константы – именно слогану принадлежит цель пленить покупателя и уничтожить конкурентов [Кафтанджиев 1995, с. 5].

Существует несколько определений слогана. Согласно одному из них, слоган – это «краткая оригинальная фраза, выражающая основную идею всех сообщений в рамках рекламной кампании» [Основы рекламы 2005, с. 139]. К слогану существуют определенные требования, хотя не все из них соблюдаются. Итак, слоган должен:

- отражать основную идею рекламного сообщения;
- обладать высокой читаемостью и запоминаемостью;
- быть кратким;
- быть точным и выразительным;
- содержать уникальное торговое предложение;
- включать имя бренда (желательно).

Перечислим главные характеристики слогана:

1. Слоган наряду с именем бренда и логотипом является базовой константой рекламной кампании (ее постоянным связующим элементом) и включается в каждое рекламное сообщение.

2. Как правило, слоган располагается в конце рекламного сообщения (является своеобразным резюме) возле имени бренда.

3. Слоган может существовать изолированно и узнаваться в сочетании с логотипом и именем бренда [Бернадская 2008, с. 6-7].

Анализ 100 персидских рекламных слоганов из разных тематических групп (банковская сфера, продукты питания, косметическая продукция, медиа, туризм и др.) показал, что из всех средств выразительности наиболее часто используемыми для создания персидского слогана являются эпитет, сравнение, метафора, олицетворение и гипербола. При этом было отмечено, что довольно часто при создании рекламных слоганов используется сразу несколько изобразительно-выразительных средств. Продemonстрируем это на примерах с использованием тропов.

Эпитет (греч. epitheton – букв. приложенное) – троп, образное определение (выраженное преимущественно прилагательным, но также наречием, существительным, числительным, глаголом), дающее дополнительную художественную характеристику предмета (явления) в виде скрытого сравнения ("чистое поле", "парус одинокий") [БЭС 2000]. Использование эпитетов способствует созданию образа товара – определение товара и услуг должны вызывать конкретные ассоциации, представления [Бернадская 2008, с. 97].

Примеры использования эпитетов встречаем в разных тематических группах персидских слоганов, рассмотрим некоторые из них:

(1) بانک آینده آینده روشن *bānk-e āyande āyande-ye rowšan* 'Банк «Будущее» – светлое будущее';

(2) گلرنگ بدن شاداب *Golrang badan-e šādāb* '«Гольранг» – веселое тело';

(3) زم زم آب جنتی *Zam zam āb-e jennati* '«Зам-зам» – райская вода'.

Пример (1) представляет собой рекламный слоган банка «Аянде» (букв. 'будущее'), в котором кроме эпитета (определение روشن *rowšan* 'светлый' к определяемому слову آینده *āyande* 'будущее') задействованный и такой способ создания выразительности, как повтор и обыгрывание наименования бренда, то есть в данном случае имени банка.

В примере (2) представлен рекламный слоган шампуня для тела «Гольранг» (букв. 'цвет цветка'), в котором выбранный рекламодателями для создания привлекательности эпитет شاداب *šādāb* 'веселый' употреблен не сам по себе, а в сочетании с приемом персонификации, так как телу приписывается возможность получать эмоциональное состояние, доступное только разумному существу.

Пример (3) является рекламным слоганом газированного напитка «Зам-зам», названного так в честь священного колодца Зам-зам, находящегося в г. Мекка Саудовской Аравии. Вода из этого колодца считается исцеляющей, а омовение ею является одним из важных элементов мусульманского хаджа. Как видим, в создании слогана задействована эта культурная информация, которая актуализируется именно с помощью эпитета جنتی *jennati* 'райская' в качестве определения к слову آب *āb* 'вода'.

Сравнение – троп, в котором происходит уподобление одного предмета или явления другому по какому-либо общему для них признаку. Цель сравнения – выявить в объекте сравнения новые, важные, преимущественные для субъекта высказывания свойства. Но в рекламе сравнение в основном используется для достижения оригинальности звучания [Бернадская 2008, с. 98].

(4) آپادا تازه همچون هوای صبح *Āpādā tāze hamčun havā-ye sobh* '«Апада» – свежий, словно утренний воздух';

(5) استیت فارم مثل یک همسایه ی خوب در کنار شما است *Esteytfārm mesl-e yek hamsāye-ye xub dar kenār-e šomā-st* '«Estate-pharm» – словно хороший сосед возле вас'.

(6) مثل هلو زیبا شویدا! *Mesl-e holu zibā šavid!* 'Станьте красивой, как персик!'.

В примере (4) мы наблюдаем рекламный слоган молочного продукта «Апада», который по своей свежести сравнивается с утренним воздухом, что, как можно предположить, является особенно актуальным в жарком иранском климате.

Пример (5) является рекламным слоганом фармакологических препаратов фирмы «Estate-pharm», которая уподобляется хорошему соседу, который всегда рядом.

В слогане (6), представляющем рекламу косметики для лица и построенном с использованием побудительной синтаксической конструкции с глаголом в форме повелительного наклонения, быть красивой означает иметь кожу лица, похожую на персик. Можно заметить, что такое сравнение не лишено иранской этноспецифики.

Метафора (от греч. metaphora «перенос») – это перенос наименования одного предмета или явления на другой предмет или явление по сходству. По мнению Ю. Бернадской, метафора служит иллюстрацией основной мысли, идеи рекламы, так как изложенная метафорично идея запоминается лучше и быстрее, чем

информация, представленная сухо и рационально; метафора побуждает к действию, подталкивает к принятию решению, усиливает внутреннюю мотивацию потребителя, уменьшает его критичность к восприятию рекламы [Бернадская 2008, с. 100-101].

(7) کاسنی راز جوان پوست ما *Kāsni rāz-e javān-e pust-e mā* «Касни» – молодая тайна нашей кожи»;

(8) جهانفارش دنیا زیر پای شما *Jahānfarš donyā zir-e pā-ye šomā* «Джаханфарш» – мир под вашими ногами»;

(9) لحظه هاتو شیرین کن با شوکو! *Lahzehāt-o širin kon bā šoko!* «Подсласти свои мгновенья с «Шоко»!»

В примере (7) представлен рекламный слоган косметического продукта, в котором необычное сочетание слов «молодая тайна» и «кожа» задействовано с целью привлечь внимание женщин, стремящихся продлить молодость своей кожи. Можно заметить, что в этом слогане реализована магическая функция рекламы, которая состоит в создании ореола загадочности вокруг рекламируемого продукта.

В слогане (8), рекламирующем ковры «Джаханфарш» (букв. «мир ковров»), кроме метафоры «мир под вашими ногами», использован прием семантического повтора: слово دنیا *donyā* «мир» в тексте слогана является полным синонимом слова جهان *jahān*, использованном в названии тренда جهان *jahān* «мир» + فرش *farš* «ковер»).

В составе рекламного слогана (9) метафора создается путем сочетания глагола «подсластить» с абстрактным словом «мгновения», что становится абсолютно понятным в контексте кондитерского изделия «Шоко».

Олицетворение (или персонификация) – перенесение свойств человека на неодушевленные предметы и отвлеченные понятия. Объект рекламы получает осязаемую предметность и как бы включается в сферу нашей жизни. При использовании олицетворения товар может отождествляться с живым существом, животным или человеком, может произвольно двигаться, издавать звуки или говорить [Бернадская 2008, с. 99].

(10) شیکه 5 همراه با شما *Šabake-ye panj hamrāh bā šomā* «Пятый канал – ваш спутник»;

(11) صبح شما با شما *Sobh-e šomā bā šomā* «Ваше «Утро» с вами»;

(12) ایرانفیلم دوست خانواده مون *Irānfilm dust-e xānevāde-yetun* «Иран-фильм» – друг нашей семьи».

В приведенных примерах слоганы (10), (11) представляют сферу медиа: «Пятый канал» и газета «Утро» благодаря использованию приема олицетворения воспринимаются как некие живые существа, которые все время находятся рядом с нами. В слогане (12) кинокомпания «Иран-фильм» прямо называется другом семьи. В результате все перечисленные объекты рекламы изображаются как необходимые человеку спутники, сопровождающие его в повседневной жизни.

Гипербола (от греч. hyperbol «преувеличение», «излишек») – вид тропа, который заключается в чрезмерном преувеличении чувств, значения, размера, красоты и т.п. описываемого явления. К гиперболе обращаются, стремясь подчеркнуть особые свойства объекта, его исключительность [Бернадская 2008, с. 99].

Гиперболы в персидских слоганах создаются за счёт использования превосходной степени сравнения при-

лагательных, употребления таких местоимений, как «каждый», «все» и других средств:

(13) نمای تجهیز بهترین برند ها با معتبرترین گارانتی ها *Namā-ye tajhiz behtarin brendhā bā mo'tabartarin gārāntihā* «Нама-йе таджхиз» – самые лучшие брэнды с самыми авторитетными гарантиями»;

(14) سیرگشت بهترین سیر جهان *Seyrgašt behtarin seyr-e jahān* «Сейргашт» – наилучшее путешествие мира»;

(15) سیراب در هر قطره اش حیات هست *Sirāb dar har qetre-aš hayāt hast* «Сираб» – в каждом его глотке есть жизнь»;

(16) گیلان تبلیغ با یک آگهی کوچک کالا و خدمات خود را به صدها هزار نفر در روز معرفی کنید *Gilāntabliq bā yek āgahi-ye kučēk-e kālā va xadamāt xod-rā be sadhā hezār nafar dar ruz moarrefi konid* «Гилян-таблиг» – с помощью одного маленького торгового объявления презентуйте себя сотням тысяч людей в день».

Как видно из приведенных примеров, превосходная степень прилагательных использована в двух из них. Слоган (13) взят из сферы информационных технологий, а слоган (14) – из сферы туризма. Кроме того, необходимо заметить, что в примере (14), кроме гиперболы употреблен и такой прием, как повтор: слово سیر *seyr* «путешествие» является частью составного имени бренда (*seyrgašt*) и повторено в тексте слогана.

В примере (15) представлен слоган напитка «Сираб», что в переводе означает «мираж», хотя буквально слово состоит из двух полноценных основ: سیر *sir* «полный», «сытый» и آب *āb* «вода», а потому тут мы имеем дело с разновидностью языковой игры.

В слогане (16), представляющем сферу рекламных услуг, мы видим гиперболизированное противопоставление числительных یک *yek* «один» i صدها هزار *sadhā hezār* «сотни тысяч», цель употребления которого заключается в том, чтобы убедить потребителя, что, разместив «одно маленькое торговое объявление», можно получить доступ к «сотням тысяч людей в день», которые его прочитают.

Выводы. Таким образом, проанализированный материал подтверждает наблюдение исследователей о том, что образные средства являются неотъемлемой частью и одним из основополагающих принципов составления современной рекламы, и в том числе рекламы в медиа-пространстве Ирана. Персидская реклама, как и всякая другая реклама, призвана не только сообщать информацию, но и формировать у потребителя четкий, запоминающийся, эмоционально заряженный образ товара с использованием всего спектра разнообразных выразительных средств языка. Как показал наш анализ, наиболее употребительными тропами, используемыми при этом, являются эпитет, сравнение, метафора, олицетворение и гипербола. При этом отмечено, что довольно часто при создании рекламных слоганов используется сразу несколько изобразительно-выразительных средств. Перспективой дальнейшего исследования является изучение наиболее употребительных в персидских рекламных слоганах синтаксических средств выразительности, к которым относятся прежде всего фигуры речи, а именно: анафора, эпифора, риторический вопрос, умолчание, антитеза, парцелляция и др.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бернадская Ю.С. Текст в рекламе: учебное пособие. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. 288 с.
2. Большой энциклопедический словарь. М.: Большая Российская Энциклопедия, СПб.: Норинт, 2000.
3. Кафтанджиев, Христо. Тексты печатной рекламы. М.: Смысл, 1995. 73 с.
4. Основы рекламы / Ю.С. Бернадская, С.С. Марочкина, Л.Ф. Смотровва. М.: Наука, 2005. 281 с.
5. Jalilifar A. The Rhetoric of Persian and English Advertisements // The International Journal of Language Society and Culture. 2010. Issue 30. P. 25–39. Available at: <http://rms.scu.ac.ir/Files/Articles/Journals/Abstract/30-3.pdf> 20105122450265 .pdf
6. Khodabandeh F. A Contrastive Analysis of Rhetorical Figures in English and Persian Advertisements // The Asian ESP Journal. 2007. Volume 3. Issue 2. P. 41–64. Available at: www.asian-esp-journal.com/wp-content/uploads/2016/01/AESP-Volume-3-Issue-2-November-2007.pdf

REFERENCES

1. Bernadskaya J.S. Text in Advertisement: tutorial. M.: YUNITI-DANA, 2008. 288 p.
2. The Big Encyclopedic Dictionary. M.: The Big Russian Encyclopedia, S-Pb.: Norint, 2000.
3. Kaftanjiyev, Khristo. Texts of printed advertisement. M.: Smysl, 1995. 73 p.
4. Basics of Advertisement / Y.S. Bernadskaya, S.S. Marochkina, L.F. Smotrova. M.: Nauka, 2005. 281 p.

Means of expression in the modern Persian advertising (based on slogans)

Anar R. Guliyev

Abstract. Slogan along with a brand name and logo are basic constants in any advertisement campaign. Slogan encapsulates the main idea of the advertisement message which motivates consumers to buy the goods. The success of a campaign largely depends on the impact of the slogan. This is why marketing people very often use various linguistic means of expression, especially tropes and rhetoric figures in order to enhance its effect. In the article the author analyzed tropes that were used to create imagery in the texts of 100 advertisement slogans in Persian in a variety of thematic groups. During the research we found that in this kind of activity the most frequently used means of expression consisted of epithet, comparison, metaphor, personification, and hyperbola.

Keywords: *Persian advertisements, slogans, means of expression, tropes.*

Elements of biography in the works of V. Stefanyk and E. Caldwell

O. Hnatiuk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine
Corresponding author. E-mail: ginger84@ukr.net

Paper received 02.11.19; Accepted for publication 15.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-05>

Abstract. The article analyzes and compares biographical elements in literary works of V. Stefanyk and E. Caldwell. The attention is paid to studying short stories and peculiarities of biographical method, which reveals the connection between the authors' personalities and their writing.

Keywords: *Biographical, peculiarity, method, impressions, grief, village.*

Introduction. When studying the peculiarities of the creative activity of writers, it is natural to refer to the biographical method, since it testifies to the connection between the writer's personality and his work.

According to the definition of literary dictionary, biographism (Greek bios – life and graphic writing, I represent) – a number of literary concepts related to the way of life of the writer and his work. It covers the actual biography, autobiography (the author's biography), bibliography (a combination of a biography with a bibliography of works by the artist). The essence of biography is that the work of the writer is closely connected with his life story, with the features of his personality. The traditions of this method proved to be rather lasting, which is natural, since it is a question of the individual uniqueness of creativity, of the author, as a peculiar, extraordinary person [6].

When a writer has deep feelings, when he is really bothered by something, he will spread everything on paper simply and without embellishment. Writing a literary work, the writer is inventing a plot or motive, but if the artist uses material taken from his own life, he uses it in the finished form. The life of V. Stefanyk and E. Caldwell was so eventful that they did not need to invent anything or borrow someone else's experience. Those events that they saw or met with was quite enough for all their literary work. Each line of their novels is full of pain, sadness and life experience.

Objective: to define biographical elements in literary works of V. Stefanyk and E. Caldwell; to conduct a comparative analysis of their writing; to find similarities and differences.

Main results and discussion. According to Y. Gamorak's opinion: "The best biography of V. Stefanyk is his works. The truth of his creativity is the truth of his life and that truth he "sharpens in the flames of his soul" ("My word"). Therefore, the best source for the knowledge of the life of V. Stefanyk is his works "[2, p.5].

V. Stefanyk, as well as E. Caldwell, experienced and recognized the black need of their native land very early. Since E. Caldwell was born in Georgia, he spent all his childhood there, in the south of America. The main occupation of the residents of this state was the cultivation of tobacco and over time, tobacco began to crowd out the cultivation of cotton. Because of this, the land was depleted and many farmers became bankrupt and became impoverished. The unhappy impressions of childhood have been engraved in the memory of the writer, and the state of Georgia has become the venue for many of his stories. Since 12, the future writer has started to work on a farm, and at night – at the butter factory; since then he knew well about a hard physical work.

The same we can observe in the biography of V. Stefanyk, who also worked hard on the field with his father in his childhood. His father, blinded by the desire for enrichment, cruelly

treated hires and even members of the family. Therefore, in his child's heart the feeling of anger against the exploiters was repeatedly boiled up because of the unfair and cruel attitude towards the rural poor people and the hardship, and consequently, the main theme of his short stories was the hard life of Western Ukrainian villagers.

Recruiting brought a lot of grief to the Ukrainian people. The sons of ordinary people were separated from families and persecuted for the death for the sake of the state interests. In his short stories, "Forced out of the village" and "Put to death", V. Stefanyk showed that the service in the army is equivalent to death. After all, the first story tells about parents who accompanied their son to the army, and he compares this to his death and in the second one – the boy could not withstand humiliation and mistreatment in the army and as a result he hanged. However, the impetus for writing these novels was a tragic event in the Stefanyk family. In 1897, his cousin Luka committed a suicide in the army. This prompted the artist to reflect on the cause of such an action and the fate of recruits in general.

According to O. Gnidan's opinion: "If in the short story "Forced out of the village," V. Stefanyk allowed himself some "talkativeness" (landscape frame, transmission of psychology of heroes through actions, gestures, facial expression), then in the story "Put to death" is widely applied reception of direct penetration of the author into the inner world of the character, in his consciousness, feelings and thoughts "[1, p.87].

V. Stefanyk, studying in Krakow, saw hundreds of unfortunate people, peasants from Western Ukraine, who escaped from their native land every day to the station to escape from inevitable starvation. V. Stefanyk was very worried by the fate of the emigrants, so the theme of labor emigration occupied an important place in the work of V. Stefanyk. He devoted his famous story "The Stone Cross" to the emigrants who left their homes, native land – the only work that touches on the issue of emigration. At the heart of the story – a fact from the life of the writer. His fellow-villager poor Stefan Didukh (in a short story - Ivan), emigrating to Canada, placed a stone cross in his field. However, this is not just a story from the life of V. Stefanyk, but a great artistic synthesis of the author's reflections on labor emigration. The writer was concerned with their fate, as he knew well that they were waiting there far from home. Almost the entire story is a demonstration of the oppressive experiences of a peasant who goes to inevitable death in strange and unknown regions. It should be noted that V. Stefanyk himself worried about the peasant's mental agony, who was forced to part with his homeland. All the attention of the writer focuses on the inner experiences of Ivan Didukh. Imbued with grief, Didukh felt like a stone thrown by a wave on the shore. He himself seems to be fake, looks and sees no one.

Since 1922, E. Caldwell has studied at the University of Virginia, with particular interest in sociology and literature. However, like V. Stefanyk, he left the university and began to engage actively in literary business: he wrote newspaper articles, reviews, chronicles. Both writers took lessons from their own lives – and this is the main source of their creativity.

E. Caldwell, as well as V. Stefanyk, sympathizes with his people and seeks to struggle with social evil as much as possible. The southern exploiters cause hatred in it. In their short stories, both writers show how poverty pushes hungry people to treason, crime, and money, giving them the right to torture and kill people with impunity. Feature stories are "On Saturday Afternoon," "In the People's Gulf," "In the East", "Candy Beecham". In these stories, we can see the senseless murder of a guest farmer, violence over a defenseless girl; here is the mother, brought to despair in order to feed hungry children, gives her 10-year-old daughter to molest.

The love for the village and for its inhabitants has become a powerful factor for artistic comprehension of national characters and types by both writers. Peasant is the protagonist of all the short stories of both artists. Poverty and hunger in Ukrainian villages generated terrible family tragedies that could not help but hurt the vulnerable creative nature of V. Stefanyk. In the short stories like "News", "Katrusia", "Maple leaves", poorly matured parents wait when their children die, because they are not in a position to feed them "Oh, locusts, demand only bread, and bread, and bread! Where can I get you bread from?" [3, p.10].

Due to social problems and low standard of living Stefanyk's heroes may appear cruel and cynical ("and children are foam on the water... something crumbling happens to them – and carry all to the grave" ("Maple leaves") [1, c.106] – opinion, expressed on christening party). However, if you look deeper, you can actually see the kindness and gentle feelings of a parent who curses his children for death, because he sees no prospect for them in the future, except for poverty and misery, no light rays. The theme of the neglected childhood, the hired fate, and the complete dependence on the master, also inspired V. Stefanyk.

E. Caldwell was the involuntary witness of several lynching that impressed him greatly and, therefore, we can see violent actions in his stories. The writer saw how one man killed his mule just on the road, because there was heat, he was tired and he could not take it anymore. In addition, working in a shed, where they kept cotton, E. Caldwell witnessed how the boss asked the Negro-slave, why his mule was walking with a limp. The negro-slave explained that the mule kicked the rabbit trap, but the boss was angry and beat the Negro to half-dead, knowing well that he was innocent, but would not defend himself.

Thus in the novels of E. Caldwell the motive of social protest is strengthened not only against oppression of the poor people, not only against the very fact of lynching and grumbling over the negro, but also against the social conditions that give rise to and make possible these crimes.

That is, the condolences of the little man in stories of E. Caldwell and V. Stefanyk grow into a conscious respect for the strong people capable of struggle.

According to O. Hnidan: "Chronic poverty of people – dark, slaughtered, and humiliated – is an extremely significant sign of peasant life at the turn of the century. V. Stefanyk sympathizes with the desperate heroes and loves them. However, the writer's love is hidden, between the lines, but it is sincere

and true, without idealization and sentimental hearts and flowers" [1, p.110].

In the unfinished story "Rich man", written during the most severe conflict with his father, V. Stefanyk tells how his father got rich. The main source of enrichment was the cattle that his father Semen grew and sent to the Viennese markets for sale, because meat there cost much more than in Bukovyna or Galicia. He was fierce in labor. He did not give rest to either his wife or his children. The prototype of Stefanyk's father Ivan from the story "Rich man" shows cruelty not only in relation to cattle, but also to people [8].

In the story "The boy from Georgia," E. Caldwell remembers his legendary grandfather, who is similar to the hero of the story Morris Stroup. The latter is a safe dreamer and idle worker – the father of the family. As E. Caldwell himself described his grandfather: "... for all his life he did not work for one day, but was considered a very intelligent man and was an incomparable master of fairy tales and all sorts of stories" [10].

With unique poeticism, V. Stefanyk reproduced the image of his mother in the short stories "Evening Hour", "Thread", "My Word". His mother was loaded with all the work on a huge farm that finally brought her to the grave prematurely. In the story of "Basaraby" Stefanyk's mother presides over the whole family: "She stood at the table high, grey-haired and simple. Her eyes were large, grey, and smart. She looked with them as if there was no such a corner in the whole world that she would not know about" [2, p.17].

According to Yu. Hamorak's opinion: "V. Stefanyk's mother Oksana, like every Ukrainian woman, is a guard of the home hearth and old peasant traditions she is a woman with a big heart. His sister Maria is a friend of his childhood and at the same time his best guardian. The mother and sister gave him so much warmth and love during his childhood that the living memory of them will forever remain in his heart" [2, p.7].

In the story of E. Caldwell, "A boy from Georgia," the mother also appears as a strong woman, who keeps the whole house. However, the relationship of the parents was tense, because mom was always not in humor due to lack of money. In addition, the mother hard earned a penny, performing the difficult work of the lumber. Although this story the writer portrayed in a comic manner, however, in all anecdotal situations, a great life drama is hidden.

In addition, the story of V. Stefanyk "Basaraby" is (metaphorized) a kind of history of the Stefanyk family. In one of his letters, the writer wrote, "There are many suicide cases in the Stefanyk family. My essay "Basaraby" – that is, the true story of the family name" [4, p.19].

V. Kostaschuk, a friend of V. Stefanyk and one of his first biographers, in his book "The Lord of Peasants' Thoughts," wrote that the great-grandfather of V. Stefanyk, Theodore, had built a house in Rusove village. As he was not a local man, people of Rusove called him "basarab" [9]. About V. Stefanyk's grandfather, Luka, people have kept a bad memory; they considered him a cruel and evil man. Luka Stefanik committed a suicide, which caused a shame to the family. Actually, the fate of his grandfather V. Stefanyk will take as a basis for the creation of the already mentioned short story "Basaraby".

The death of loved ones was a fate of V. Stefanyk and it persecuted him all his life. He did not need to invent anything, because he suffered a lot of grief in real life. Therefore, it is not surprising that the death of his sister, and then his mother, caused an indescribable pain to V. Stefanyk. So the short story "Evening Hour" was written as a reaction to the death of the loved ones. The writer embodied all his pain and anguish for

the lost dear people in this short story: "And then my mother died. Mother's coffin near Maria's one. The flowers from the mother's cherry tree fall to the tomb of Mary, and from Mary's tomb to her mother's one. I was there once. I was sitting between those coffins and remembering my mother's songs. Only a cherry blossom from the tombs was flying for me, as if it asked me by my sister and mom not to go... [2. p. 55].

No less tragic fate of Stefanyk's friend, Fyodor Kotyuk, led to the writing of the novel "The Letter". Tragedy lies in the fact that the young, active participant in the radical movement, during his quarrels and fights with his wife, accidentally killed her, for not allowing him to conduct election campaigning. He was sentenced to seven years in prison. He wrote to V. Stefanyk a letter asking him to take care of his children.

As O. Hnidan stated: "In dedicating the short story "Letter" to political prisoners of war, V. Stefanyk thus emphasized full solidarity with them – courageous and fearless, convinced of the truth of the holy cause, indestructible in the trials. The story is also addressed to people in freedom, in which the conscience must awaken "[1, p.150].

The heroine of the story "Signature" – Evdokia Stefanyk, the writer's niece. He portrayed her as a child, who will soon become a teenager, she masters the ability to learn and own acquired knowledge. Dotsia, despite her young age, becomes a "teacher" for adult men. She behaves very much as an adult, and responds responsibly to her task – to teach illiterate men the signature.

In many of Stefanyk's short stories, which we discussed, we mentioned the use of autobiographical material. However, besides them, during the first and second periods of creativity the writer created several completely autobiographical novels "Thread", "Brothers", whose main heroine was the "beloved mother" of the artist. Most often, V. Stefanyk mentioned his mother as healthy, young, and beautiful, that is, what he remembered in childhood. The main feature of the image of the mother – a great love for their children, the desire to see them healthy, intelligent, honest. She cared about her family throughout her life, and no work was hard for her. The image of the mother in these short stories is wrapped up with deep son's love and gratitude.

If we look at the works of E. Caldwell, then we will notice that the only autobiographical story is "The boy from Georgia" and there we can learn only about the childhood of the artist, although the story itself is not about childhood. Here we can see the world of adults, perceived by the eyes of the child, who had to grow up quickly, a world devoid of children's games and fantasies. Reading the funny and at the same time sad pages of the "The Boy from Georgia", we can remember the words of another great expert of American life – the brilliant artist Charlie Chaplin: "The tragedy and comedy are in fact inseparable." On the pages of this play, events that lead to mental trauma are rapidly unfolding. The farmer, having become impoverished, has reached the extreme point of alienation. Everything seems evil to him. However, the boy still sees in him a father, the only loved one. Together with him, E.

Caldwell is ready to tear up when the family of the Stroupe finally collapses. The writer, just as his heroes do not know what and how to do when "man has reached the extreme", so the pages of his work have so much bitter laugh and acute pain.

Conclusion. Therefore reading the short stories of V. Stefanyk and E. Caldwell it is hard not to notice the tragedy that covers them. Ruins, impoverished poverty, accidents, dying torture, starvation, murder, quarrels, and fights are all the contents of their short stories. For artistic reproduction, both artists chose the most tragic facts of peasant life; however, this does not mean that they were pessimists. V. Stefanyk himself said: "They say that I am a pessimist. However, this is not true. I am an optimist. I introduced your dark life and introduced your mood. Moreover, all the terrible things that are in it, and that hurts me so much, I wrote, burning, and blood with tears mingled. Nevertheless, when I found in your souls such words that they could roar like thunder and shine like stars, it was optimism "[10, p.167].

By depicting certain phenomena and characters, both writers choose from the real life only the brightest features, which in aggregate make the product even more impressive than in real life. However, both artists manage to maintain an even, calm tone of the story, reproducing even the most severe man's torment. Neither V. Stefanyk nor E. Caldwell ever give any evaluations to his heroes in the works and do not show their attitude towards them. They seem to stand aside and calmly describe what they see. The writers are interested not in external events and circumstances, but in the internal state of the characters, their experiences. That is, they saturate their stories with the profound psychology that makes their works unique and distinguishes among other masters of the word. However, at the same time, both writers never lose common sense, do not fall into excessive sensitivity, and never blacken the picture deliberately. They rarely nourish the atmosphere of their short stories, because pain, suffering, hopelessness were present in life itself, which is precisely why so much pain is in their masterpieces. Most life situations and human images were taken from life, from the lives of relatives, friends and fellow villagers.

The skill of making the plot, the richness of the language palette, the incredible depth of the word – another feature that is characteristic for both writers. They listen and reproduce in their works a living folk speech. Both artists did not have to fantasize in order to invent stories and heroes, because everything the portrayed by them – life around, real events, real people. From their very life, they drew dramatically dramatic scenes, dramatic and tragic stories that revealed the heaviness of the fate of the poor. In their writings, both writers deeply penetrate into the soul of their heroes. E. Caldwell wrote that the story should be taken directly from life. The most important thing is to live, to have a soul for what you write.

As you can see, V. Stefanyk and E. Caldwell's biographies have many similar circumstances, which undoubtedly determined the similarity of ideological convictions of both authors, systems of their aesthetic views, narrative strategies, etc.

REFERENCES

1. O. Hnidan. V. Stefanyk. Life and Writing. Kyiv "Radianska shkola", 1991, 222p.
2. V. Stefanyk "Rosa". Ivano-Frankivsk, 2015, 180p.
3. V. Lesyn Stefanyk. Novely. Uzhhorod, Karpaty publ., 1977, 175p.
4. V. Stefanyk Tvory. Kyiv, Dnipro publ., 1964.
5. V. Stefanyk Collected works in III volumes, Volume II, Kyiv, 1952, 167p.
6. Biografizm [E. source]. – Access: ukr-lit.com/biografizm/
7. V. Stefanyk Liubiv svoiu dorohy[Electronic resource]. –Access: www.ukr-lit.net/article1/1604.html
8. V. Stefanyk Bahach. [E. source]. – Access:http://zbruc.eu/node/37500
9. «Na vuhli» Stefanykovoï khaty[E. source]. –Access: litakcent.com/2011/04/12/na – vuhli – stefanykonoï – haty
10. V. Stefanyk[E. source]. –Access:www. rulit me/books/dlya

Communicative conventions and literary text: specifics of interplay

N. K. Kravchenko¹, A. I. Yudenko²

¹National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

²National Academy of Fine Arts and Architecture

Corresponding author. E-mail: nkravchenko@outlook.com

Paper received 31.10.19; Accepted for publication 14.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-06>

Abstract. The paper examines the literary text from viewpoint of the author-reader communicative contexts. The strategies of politeness have been specified in the framework of different “face wishes” aimed either at preserving the author’s aesthetic autonomy or the reader’s positive face. The author’s autonomy may be threatening to the reader’s face and manifests itself by the author’s “indifference” toward the reader’s feelings and aesthetic, existential and other needs by exploring “questionable” topics, incomprehensible plots and techniques, too sophisticated stylistic devices, etc. The reader’s positive face is maintained by taking into consideration the interests, feeling, values and knowledge of the author’s target audience. The level of responsiveness to the reader’s wishes correlates with the author’s adherence to Cooperative Principle and the maxims of cooperation.

Keywords: literary text, communicative context, strategies of politeness, “face wishes”, positive face, maxims of cooperation, face threatening.

Introduction. Communicative strategies and conventions are traditionally studied on the basis of conversational discourse. This is especially true for communicative universals such as politeness strategies and maxims of cooperation.

At the same time, given the fact that knowledge of communicative conventions constitutes a part of the cognitive basis of both the author and the reader of any type of communication, including the literature-fiction one, it can be assumed that this kind of knowledge is somehow manifested not only in colloquial, but also in a literary discourse. Based on this, the hypothesis of this article consists in the assumption that a literary text, similar to other communicative macro-signs, obeys universal communicative conventions, however manifested here in a particular way.

Theoretical background. The research primarily bases on the works of Y. Lotman [19-21], R. Jakobson [11], U. Eco [7] and other famous semioticians [2; 4; 9; 17], who substantiated the nature of any text, i.e. the literary one, as a compound communicative sign, involved in semiosis together with its addresser, addressee and their cognitive contexts. As Y. Lotman pointed out, the text is isomorphic both to the individual consciousness of its communicators’ (the author and addressee), and the cultural semiotic universe. Despite the fact that the codes of the author and the addressee of the text are not identical, they form some overlapping sets, without which the process of understanding the text would be impossible.

Moreover, any cultural products serve as the specific communicative mechanisms by which the text generates meanings and rebuilds its “culture”. An essential part of both universal and ethno-specific cultural knowledge relates to the communicators’ communicative context, constituted by conventions of politeness and cooperation. Accordingly, the theoretical basis of the article also involves the scientific findings mostly contributed to the face and politeness theory [3; 16; 18] as well as the G.P. Grice’s theory of Cooperation Principle and Conversational Maxims [1; 8; 13; 14; 16].

In view of the fact that communicative strategies constitute a part of the socio-communicative context of both the author and reader of the literary text, the different typologies of cognitive contexts are also of particular importance for our research. As N. Kravchenko points out [15, p. 71-

77], the main cognitive contexts mediating the sign-and-object relationship in literary text, include:

- (a) interactive context;
- (2) communicative context;
- (3) social-semiotic context;
- (4) membership context;
- (5) cultural-semiotic context;
- (6) macro-textual context, etc.

Each cognitive context is indexed by a code indicating the aspect of the context meant by the author, who presupposes by that that the reader is aware of the whole context (that is, the communicants as the members of a social or linguistic-cultural group “share” certain common amount of background knowledge).

The communicative context is defined by the researcher as knowledge of universal and sociocultural norms of communication and interaction: universal rules of communication (cooperative maxims) together with implicational consequences of their violation, genre prototypes, politeness strategies and maxims, social and institutional role invariants; ethno-cultural and sub-cultural communicative conventions, etc. Besides, communicative context includes the rules of all the others cognitive contexts combination to adapt them to the specific speech event [15, p. 76].

Methods. As far as our research identifies the literary text pragmatic meaning, which relates to the so called multiple realities, it bases on the descriptive qualitative approach [22] by applying some explanatory tools of face and politeness theory [3; 16; 18] as well as the Grice’s concept of Cooperation Principle and Conversational Maxims [1; 8; 13; 14; 16] added by textual-interpretational analysis. The research material involves the novels by James Joyce (“Ulysses”) [12], Virginia Woolf (“Mrs Dalloway”) [23] and J. M. Coetzee’s Boyhood [5] and Age of Iron [6].

Discussions and results. An analysis of various literary texts showed that despite any avant-garde postmodern ideology, the author of the text still strives to find a balance between (b) being liked, catch the interest and excite the curiosity of the reader and, at the same time, (b) preserving the author’s personal “territory”, aesthetic autonomy, an individual author’s face, without adjusting to the average reader.

On the one hand, these two “wishes” of the author’s face is indexed by the characters’ speech and the models of their

communicative behavior. On the other hand, the author's face is manifested at the levels of style, composition, meaning structure, etc., which can serve both as the mechanisms to establish credibility, intimidation and familiarity with the reader, and, conversely, as the devices of distance and alienation from the author's audience.

The first vector (that otherwise can be referred to as a vector of proximity) correlates with the maintaining of "positive face" of both the author and reader, with the desire to meet the reader's needs and interests, which satisfy a set of positive politeness strategies, namely the Strategy 1 "Attend to Hearer's interests, needs, wants" and Strategy 4 "Include both Speaker / addresser and Hearer in activity".

The second vector to some extent threatens the reader's face as the latter's aesthetic and other expectations, feelings and cognitive efforts are intentionally not taken into consideration by the author. In terms of face and politeness theory, a damage to the addressee / reader is expressed through the addresser's / author's "indifference" toward

the former positive face by bringing up the inappropriate, not quite clear or embarrassed topics, or involving too sophisticated plots and narrative techniques as well as applying the complex stylistic, rhetorical, compositional and semantic devices exceeding the amount of erudition and intertextual competence of the ordinary reader. For example, the ludostylistics of Coetzee's novels, manifested by psycho-, metafictional, and autofictional narratives arranged as the semantic, plot-building, and compositional games with the reader, are obviously intended for the elite, "the chosen ones" text interpreter, while may be perceived as the face-threatening by the average reader.

A "disregard" to the reader can also be displayed by other manifestations of non-cooperative behavior, i.e. the author's emphasis on the values or ideology that is radically different from that of the "target" reader.

Two facets of the of the literary author's face is displayed by the Figure 1.

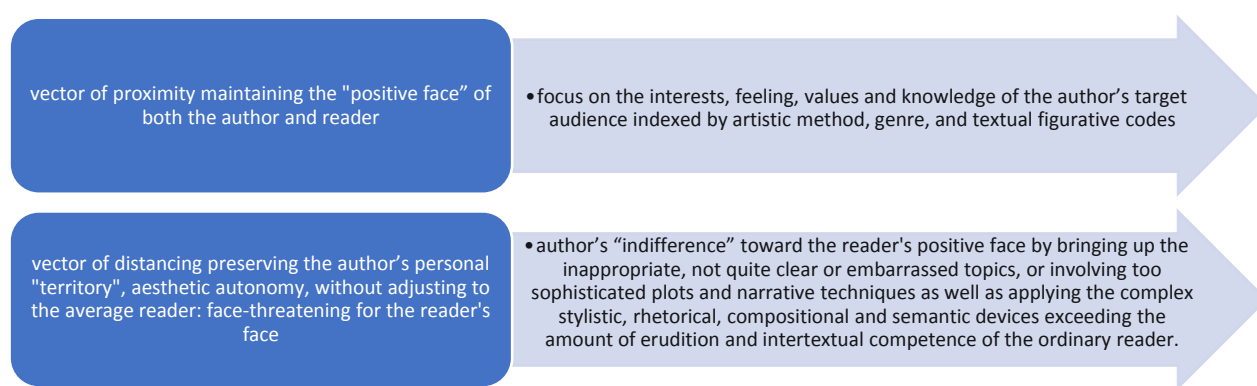

Figure 1. Proximity and distance facets of the literary author's face

In turn, distance and intimidation (as two main "face wishes" that determine the corresponding politeness strategies) are associated with the other index of the communicative context: the author's adherence to Cooperative Principle and the maxims of cooperation – quantity, quality, relevance and style. In particular, the observance or violation of the maxim of quantity correlate with the degree of the author's explicitness or implicitness. Observance or flouting the maxim of quality of information are associated with the author's truthfulness and sincerity with the reader

(to what extent the ideas expressed in the literary text coincide with the author's ideas or are just a way of flirting with the reader, involving text-forming and sense-making gaming, ludic stylistics, etc.). The observance of the maxim of relevance relates to the text / narration consistency, coherence and cohesiveness while this maxim's violation is reflected by the text disconnectedness and confusedness (Post-Modernist stream of consciousness, represented, in particular, by James Joyce's *Ulysses*, Mrs Dalloway by Virginia Woolf, etc.).

Table 1. Cooperative maxims' interplay with the literary text is exemplified by the

maxim of quantity observance	maxim of quantity violation	maxim of quality observance	maxim of quality flouting	maxim of relevance observance	maxim of relevance flouting
author's explicitness in manifesting his / her intention, conception and the textual meaning	author's implicitness in rendering his/her intention, conception and the textual meaning	author's truthfulness with the reader expressed by text-forming and sense-making devices	author's insincerity with the reader, involving ludic text-forming and sense-making devices	text / narration consistency, coherence and cohesiveness	text disconnectedness and confusedness

Table 1. Cooperative maxims' interplay with the literary text. Attracting the context of the communicative and discursive competence of the author results in an interactive cognitive context, constituted by the author and reader knowledge about each other (not as the presupposed pre-textual background knowledge, but as a derivative of the literary text). As N. Kravchenko points out, interactive context may include knowledge about "author-reader" belonging to the common / alien group, sharing the same / different esthetic, ideological, "common sense" and other values. Focus on the specific "target" reader is indexed by

artistic method, genre, and all textual figurative codes [15, p. 72].

In this vein, interactive and communicative contexts intersect with the Membership Context, constituted, in its turn, by two types of cognitive information. The first kind of information generalizes an experience of all previous interactions of the author as a social-communicative being (including both the dialogic ones and those based on text-bound interactions with the readers). The second type of cognitive knowledge, incorporated by the Membership Context, relies on the narrative macro-scenarios, which have been derived from different semiotic products,

“consumed” by author during his / her lifetime (from fairy tales and cartoons to the theatre, fiction, etc.) and contributed to the author’s identity construction. Such personally experienced or learned scenarios determine the author’s positioning / stance on the choice and alignment of characters in the literary text, the patterns of their interaction as well as the author’s own interaction with the reader in the framework of cooperative and face and politeness strategies.

Presumably, interactive context is evaluated on a dichotomous scale «own – alien», embodied by the axiological, epistemological and aesthetic categories of "understandable-incomprehensible", "knowable-unknowable", "original-trivial", "acceptable-unacceptable", “interesting-uninteresting”, “representing value - valueless”, “highly artistic- kitsch”, etc.

Conclusion. The main goal of the article has been to identify the specifics of employing by the authors of literary texts the strategies of politeness aimed at preserving (a) either the author’s aesthetic autonomy, the personal identity face or (b) the reader’s and author’s faces in terms of positive politeness. We argued that the author’s autonomy correlates with a certain extent of threat to the reader’s face and manifests itself as the author’s “indifference” toward the reader’s feelings and aesthetic, existential and other needs by exploring the “questionable” topics, incomprehensible plots, techniques, too sophisticated stylistic, devices, etc. The author’s positive face relies on such an impetus as to be liked by his / her audience, be popular and

widely-read, indulge the reader’s desires, etc. by taking into consideration the interests, feeling, values and knowledge of the target audience.

The level of responsivity to the reader’s wishes correlates with the author’s adherence to Cooperative Principle and the maxims of cooperation – quantity, quality, relevance and style. The author’s sincerity with the reader corresponds to the quality maxim adherence. Literary text cohesiveness implies the observance by the author the maxim of relevancy while this maxim’s flouting is indicated by the text disconnectedness, inconsistency and confusedness. The degree of the author’s explicitness or implicitness, i.e. the prevalence of subtext information requiring additional cognitive and inferential reader’s efforts reveals the specifics of quantity maxim’s realization.

The communicative context is interrelated with interactive and “membership” cognitive contexts. Interactive cognitive context is constituted by the author-reader knowledge / ideas about each other, assessed on an archetypical dichotomous scale «own – alien» in terms of "understandable-incomprehensible", "knowable-unknowable", "original-trivial", "acceptable-unacceptable", “interesting-uninteresting”, “representing value - valueless”, “highly artistic- kitsch”, etc.

“Membership” cognitive context bases on the author’s generalized experience of all previous interaction as well as on the “learned” narrative scenarios, determining the author’s interaction with the reader in the framework of cooperative and face and politeness strategies.

REFERENCES

- Bach, K. (2010). Implicature vs Explicature: What’s the Difference? In: *Explicit Communication: Robyn Carston’s Pragmatics*, (eds) Soria B., Romero E. London: Palgrave Macmillan, pp. 126-137.
- Bordron, J-F. (2011). *L’iconicité et ses images*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Brown, P. & Levinson, S. (1987). *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chandler, D. (2007). *Semiotics-The Basics*. London, New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Coetzee, J. M. (2014). Boyhood. In Coetzee J. M. *Scenes from Provincial Life* (pp. 1-140). New York: Penguin Books.
- Coetzee, J. M. (2012). *Age of Iron*. New York: Penguin Books.
- Eco, Um. (2014). From the Tree to the Labyrinth: Historical Studies on the Sign and Interpretation. Harvard University Press.
- Grice, H. P. (1975). Logic and Conversation. In P. Cole, & J. L. Morgan. (Eds.), *Syntax and Semantics*, 3, 41-58.
- Holzschneider, A. (2014). Between Communicative Interaction and Structures of Signification: Discourse Theory and Analysis in International Relations. In: *International Studies Perspectives*, 15, 142–62.
- Izotova, N. P. (2018b). Psychonarrative in J. M. Coetzee’s Fiction: A Ludic Linguistic Perspective. *Topical Issues of Romance and Germanic Philology and Applied Linguistics*, 1(15), 141-144.
- Jakobson, R. (1960). Linguistics and Poetics, in T. Sebeok, ed., *Style in Language*, Cambridge, MA: M.I.T. Press, 350-377.
- James J, J. (2010). *Ulysses*. Wordsworth Editions.
- Kravchenko N. (2017). Illocution of direct speech acts via conventional implicature and semantic presupposition. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The Journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*. Warsaw: De Gruyter Open, II (1), 128-168.
- Kravchenko N.K. (2017a). Indirect speech acts’ via conversational implicatures and pragmatic presuppositions. *Cognition, communication, discourse*, 14, 54–66.
- Kravchenko, N.K. (2015). Cognitive contexts as basis of signification in discourse semiosis. *Linguistic Journal*, Vol. 4, 71-77.
- Kravchenko N.K., Pasternak T.A. (2016). Politeness strategies via speech acts and conversational implicatures. *Science and Education. A New Dimension. Philology*, 2016, Vol. IV (25). Issue 105, 60-63.
- Kress, G. (2010). *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. Routledge, London.
- Leech, G. (2014). *The pragmatics of politeness*. Oxford: Oxford University Press.
- Lotman Y. (2005). On the semiosphere (Translated by Wilma Clark). *Sign Systems Studies* 33 (1), 215-239.
- Lotman Y. (1977). The dynamic model of a semiotic system. *Semiotica* 21 (3/4), 193-210.
- Lotman Y. (1974). The sign mechanism of culture. *Semiotica* 12 (4), 301-305.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research*. Newbury Park, London: Sage Publications.
- Woolf, V. (2015). *Mrs Dalloway*. Available at: <https://ebooks.adelaide.edu.au/w/woolf/virginia/w91md/>

Тенденції розвитку теорії полісемії (на матеріалі французької мови)

Е. В. Ніколаєску

Національна академія Служби безпеки України, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: emilie.nicolaescu@gmail.com

Paper received 31.10.19; Accepted for publication 16.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-07>

Анотація. У статті досліджено стан розробки теорії полісемії у французькій мові. Визначено основні підходи вітчизняних та зарубіжних дослідників до інтерпретації полісемії в синхронії та діячності. Проаналізовано напрями та аспекти дослідження полісемії та визначено її природу і місце в мовній системі. Розглянуто основні типи полісемії, з'ясовано її риси і шляхи формування. Досліджено семантичну структуру багатозначного слова, прийоми відокремлення окремих значень багатозначної структури, типи значень полісемантичного слова. Названо основні відмінності між полісемічними та моносемічними одиницями. Висвітлено основну термінологію, яку лінгвісти використовують під час дослідження значення полісеманта, виявлено ознаки семантики, наведено семну класифікацію та розглянуто енантіосемію, як підвид полісемії.

Ключові слова: полісемія, моносемія, омонімія, енантіосемія, семантика, семема, лексико-семантичний варіант, семема.

Постановка проблеми. Проблема полісемії не є новою, проте в XXI столітті вона стала центром семантичних досліджень та набуває, можна сказати, дедалі більшої актуальності. Полісемія виявляє себе як природний феномен в усіх мовах та виступає одним із найважливіших способів для розширення й оновлення лексики мови, зокрема французької. Проблема природи слів, зокрема щодо семантичних варіацій, уперше окреслили античні мислителі. Суперечки давньогрецьких учених відображені у творі філософа Платона (діалог «Кратіл, або про правильність імен») у формі діалогу між Кратилом, який обстоює тезу про природний характер назв, і Гермоденом, який наполягає на тому, що назви встановлюються законом. Сам Платон не підтримує жодної з цих думок, а лише резюмує: важливим є не протиставлення, а визнання, що в мові панує глибока внутрішня цілеспрямованість, а не невмотивована примха. Згідно з Платоном, «імена» не є адекватним засобом пізнання світу речей, основу якого утворює світ ідей. Останній розпадається на різноманітні складові одразу, як тільки стає об'єктом осягнення за допомогою мови, і ці частини вже неможливо поєднати у єдине ціле. Оскільки в імені розкривається природа речі, відкритими залишаються питання щодо потенціалу одних лексем реалізовувати багатозначність, інших – називати ті самі речі по-різному, або ж, навпаки, збігаючись у фонетичній формі, передавати різні значення тощо. З огляду на зазначене семантична структура полісемантів постає однією зі складних та актуальних проблем семасіології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній лінгвістиці існують різні підходи щодо визначення полісемії, її типів та джерел походження. До означеної проблеми зверталися як зарубіжні так і вітчизняні мовознавці, зокрема Х. Буссман, В. Гладка, А. Грищенко, А. Залізник, В. Левицький, С. Кійко, М. Кочерган, О. Огуй, І. Ольшанський, Л. Пелепейченко, К. Петрова, В. Сімонок, І. Смушинська, С. Соколовська, І. Стернін, М. Стерніна й інші.

Вважається, що теорія полісемії виникла у 1987 р. після того, як М. Бреаль увів у мовознавчий обіг терміни «полісемія» та «моносемія», і саме завдяки йому почалось поглиблене вивчення полісемії та закономірностей семантичних відношень між мовними одини-

цями [24, с. 285].

Зазвичай дослідники протиставляють полісемію моносемії: моносемія (від гр. *monos* «один» і *sema* «знак») – це наявність у мовній одиниці одного значення, полісемія (від гр. *polysemos* «багатозначний») – наявність різних лексичних значень у одного й того ж слова відповідно до різних контекстів [8, с. 194].

Однак не всі мовознавці визнають існування полісемії. Основні підходи лінгвістів щодо визначення полісемії можна поділити на два напрями: 1) заперечення існування багатозначності слів: кожне нове значення слід вважати омонімом, наприклад, за О. Потебнею, «багатозначність – поняття хибне: де два значення, там і два слова» [13, с. 33], за Л. Щербою, «Неправильно думати, що слова мають кілька значень. Це по суті формальна і навіть просто типографська думка. Насправді ми завжди маємо стільки слів, скільки дане слово має значень» [23, с. 290–291]; 2) визнання існування полісемії як реального мовного явища, тобто відбувається спроба об'єднати єдиним загальним значенням всі значення полісемантичного слова (О. Ахматова, В. Виноградов, А. Грищенко, З. Левіт, Л. Лисиченко, Л. Пелепейченко, В. Русанівський, І. Смушинська, А. Уфімцева, Д. Шмельов) [16, с. 96].

Проблема полісемії виникає, якщо відокремлювати мову як систему і мову як мовлення, якщо визнавати в кожній конкретній мові лексичну систему номінацій (суму слів і виразів) та реальне функціонування слів у мовленні. Але реальність мовного вжитку показує, що не все так просто. Як правило, полісемічна одиниця стає моносемічною в контексті, однак сучасний медійний контекст, художня література свідчать, що полісемічна одиниця навіть у контексті може мати не одне значення.

При дослідженні полісемії мовознавці, як правило, розглядають два її аспекти: 1) визначення її природи і місця в мовній системі; 2) характер семантичних змін у багатозначному слові [16, с. 96].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Незважаючи на численні праці мовознавців К. Аллендорф, Ю. Априєян, І. Арнольд, О. Ахматова, Р. Бергман, М. Бреаль, Р. Будагов, В. Виноградов, Є. Гінзбург, П. Денисов, Г. Івлева, Г. Кляйбер, З. Левіт, Л. Лисиченко, М. Нікітін, Л. Новиков,

О. Потебня, К. Райзіг, В. Русанівський, С. Ульман, А. Уфімцева, А. Чудінов, Д. Шмельов, Л. Щерба, на сьогодні немає усталеного визначення термінів «семантема», «семема», «лексико-семантичний варіант», «сема», тощо; не визначені чітко моделі формування семантичної структури слова (і не тільки слова), полісемічними є і суфікси і речення, співвідношення значень слова між собою тощо.

Значення багатозначного слова створюють певну структуру, елементи якої по-різному залежать один від одного і по-різному пов'язані між собою. Для визначення семантичної структури слова слід виявити всі значення (лексико-семантичні варіанти; далі – ЛСВ) слова; з'ясувати відмінні риси, за якими ці значення протиставляються; розглянути порядок внутрішнього зв'язку і підпорядкування лексико-семантичних варіантів та визначити, якими мовними засобами здійснюється внутрішньослівне розмежування семантики слова [9, с. 270].

Мета статті – проаналізувати підходи дослідників до інтерпретації полісемії в синхронії та діяхронії, розглянути основні типи полісемії та з'ясувати її риси і шляхи формування.

Французька мова тяжіє до внутрішньої мобільності лексики, що активізує явище полісемії внаслідок чого відбуваються семантичні зміни. Сьогодні полісемія охоплює широкий пласт французької лексики, тому її можна, вслід за С. Ульманом, вважати її характерною особливістю, універсалиєю.

Викладення основного матеріалу. Як зазначалося вище, погляди мовознавців на багатозначність відрізнялись у принципах визначення семантичної структури, прийомах відокремлення окремих значень багатозначної структури, розрізненні полісемії та омонімії, а також у методиці їх дослідження.

Обидва підходи до питання значення слова виходять із того що, як визначав С. Карцевський (1965 р.), полісемія є наслідком асиметричності мовного знака, в якій немає повної симетрії між планом змісту і планом вираження: не кожній одиниці смислу відповідає окрема одиниця мови – слово. Таким чином, одне слово може мати кілька пов'язаних між собою значень, тобто бути багатозначним [16, с. 97].

Структура багатозначного слова – це характеристика значень за їх місцем у семантичній структурі. Деякі мовознавці вважають її «польовою» з «чітко вираженим центром і близькою та далекою периферією. Ядро поля містить головне значення, яке завжди є прямим і найменшою мірою залежним від контексту. Навколо нього розташовуються частовживані переносні значення, а на периферії – рідковживані (застарілі, нові, що не стали ще загальновідомими, і фразеологічно пов'язані) значення» [9, с. 272–173]. М. Кочерган підтримує такий підхід, однак інші дослідники вважають, що застосування польового підходу до полісемантичної структури не дуже прижилося.

Український лінгвіст В. Левицький ділить значення полісеманта на головні та вторинні й пропонує диференціацію ієрархії ЛСВ полісемантів на функціонально-семантичну та дериваційно-семантичну: перша визначається більшим навантаженням головного ЛСВ за обсягом та функціональною значущістю, друга – прямою похідністю вторинних ЛСВ від головного

[11]. Проте не всі лінгвісти визнають положення про наявність у значенні слова головного ЛСВ (Ю. Апресян, С. Кацнельсон, П. Соболева, В. Перебийніс та ін.), адже, «ЛСВ можуть бути пов'язаними один з одним більш складним способом або не пов'язаними взагалі (у випадку ономазіологічно зумовленої полісемії, яку розглядають як наявність у слові денотативно розбіжних значень, не пов'язаних одне з одним семантично, а лише на підставі спільності значення мотиватора» [14, с. 3–10].

Деякі дослідники також розрізняють наступні типи значень полісемантичного слова: первинне/похідне; основне/вторинне; вільне/фразеологічно зв'язане/синтаксично детерміноване; пряме/переносне [17, с. 148–149].

Багато лінгвістів підкреслюють полісемантичний характер французького слова, хоча, за статистичними даними, кількість моносемічних лексичних одиниць у французькому словнику складає приблизно 45 % узуальної лексики [17, с. 101]. Полісемія особливо розвинена серед дієслів основної узуальної лексики. Найбільш загальними та абстрактними серед французьких дієслів є дієслова: *faire, prendre, mettre, aller*.

Отже, основними відмінностями між полісемічними та моносемічними лексичними одиницями є: 1) полісеми – найуживаніші слова (*faire, tête, main*); найчастіше односкладові, рідше багатоскладові слова; активно утворюють аналітичні лексичні одиниці (*avoir honte, prendre froid*); непохідні і немотивовані; малоінформативні та залежать від контексту; 2) моносеми або однозначні слова – одиниці французького утворення або запозичені з інших мов: *magazine, périmètre*; новоутворені слова (XVI–XXI ст.); найчастіше морфологічно мотивовані (*militariser, perfectionner*); багатоскладові (*longévité, patalisation*); відносяться до обмеженої сфери використання, до термінології (*phonétique, actualisation*); семантично самостійні (не залежать від контексту) [17, с. 101].

Дослідивши підходи лінгвістів щодо визначення полісемії можна виокремити її риси:

1. полісемія – це мовна універсалия, яка позначає різні предмети та явища дійсності й виконує відображальну й узагальнювальну здатність мислення й мови і характерна для будь-якої мови;

2. полісемія – результат дії закону економії;

3. полісемія зумовлена асиметрією мовного знака: одне означаюче може стосуватися двох означуваних;

4. полісемічні значення повинні мати одне спільне семантичне ядро [10, с. 101];

5. значення полісемантичних слів створюють понятійні сфери, інакше кажучи семантичні поля, складники яких пов'язані загальною основою;

6. значення полісемантичних слів у мовленні контекстуальне;

7. семантична єдність, яка існує між значенням одного і того ж самого слова та складається на базі загальних семантичних асоціацій (метафоричних, метонімічних, синекдохічних та інших переносів), однак часто вона вже не є очевидною, зв'язок втрачений, а І. Смуцинська виокремлює й енантіосемію, як підвид полісемії (більш глибокий аналіз буде поданий далі).

Отже, семантичну структуру багатозначного слова утворюють змістові зв'язки слова.

Наступна проблема – основна термінологія, яку лінгвісти використовують під час дослідження значення полісеманта. Співіснують терміни «лексема», «семантема», «лексико-семантичний варіант», «семема», «сема», і їх використання залежить від лінгвістичних традицій французької, американської, російської, української культур.

Оскільки лексемою вважається «слово як одиниця словникового складу мови в сукупності його конкретних граматичних форм і флексій, які їх виражають, а також можливих конкретних смислових варіантів; абстрактна двобічна одиниця словника» [3, с. 257], (термін запропонував О. Пешковецький у 1918 р., розкривався у працях В. Виноградова, О. Смирницького, А. Залізняка), то «семантема» – є неактуалізованим знаком, що виражає одне поняття. Цим терміном Ш. Баллі заміняв поняття «слово». Семантема – сукупність всіх лексико-семантичних варіантів, семем, яка визначає складність і багатоплановість плану змісту лексеми, семеми, що входять до складу однієї семантики, перебувають між собою в ієрархічних відношеннях.

Реалізація лексеми в мовленні – це лексико-семантичний варіант – «двобічний мовний знак, що являє собою єдність звучання і змісту та зберігає її незмінною в межах притаманних йому парадигматичних і синтагматичних зв'язків» [1]. Термін ЛСВ уведений О. Смирницьким у 1954 р., однак, на сьогодні, в семасіологічних студіях в активний обіг входить термін «семема».

Семема – лексико-семантичний варіант в мовленні або «змістовий аналог, семантична функція словоформ» [4, с. 36]. Семема формується внаслідок взаємодії елементів мовної якості та елементів позамовного характеру і не є лише одиницею семантичної природи, а представляє слово як лексико-граматичну одиницю, яка узагальнює мисленнєвий зв'язок із поняттям та референтом [15, с. 89]. Семеми мають комунікативний, соціальний характер. У словниках вони подаються як окремі значення багатозначних слів.

Ознаками семеми є: спосіб номінації (пряма і переносна семема, переносне значення має обмежені можливості породження нових значень); референційна самодостатність (семема є або референційно самодостатньою, або потребує підтримки контексту чи ситуації); частотність; наповнення словотворчих і формотворчих парадигм; синтаксична валентність; обмеження сполучуваності; число змістових зв'язків з іншими семемами у семантичній структурі слова тощо [15, с. 90].

Найефективнішим методом розгляду семантичної структури є компонентний аналіз під час якого значення слова розкладається на його складники. У семасіології вони отримали різні назви: диференційний елемент (Ф. де Соссюр), сема (Б. Потье, А. Греймас), аloseма (У. Гудинаф), семантичний множина (Ю. Апресян, Ю. Караулов), семантичний примітив (А. Вежбицька), семантична ознака (Ф. Лаусбері), семантичний маркер (Д. Болінджер, Дж. Кац і Дж. Фодор), семантичний компонент (Дж. Лайонз), фігура плану змісту (Л. Єльмслев), диференційна ознака (І. Арнольд), компонент значення (Н. Долгіх), ноема (Г. Мейер).

Серед усього представлену термінологічну нестійкість, найуживанішим терміном виявилася «сема». Термін «сема» був запропонований Б. Потье у 1974 р. «Сема – це семантичний мікрокомпонент, що відбиває конкретні ознаки позначуваного словом явища» [18, с. 44]. Отже, сема – елементарний смисловий елемент значення, найменша розрізнявальна риса, об'єктивно притаманна денотату. Кожна сема відображає у свідомості носіїв мови диференційні ознаки, властиві денотату або привласнені щодо нього мовним середовищем, що є об'єктивними для кожного мовця [6]. Для І. Арнольда сема відповідає вимогам прозорої мотивованості, яка вказує на належність до семантики як плану змісту, короткості, широкого словотвірного потенціалу [2, с. 50].

Семасіологи розрізняють такі види сем: класеми (категоріальні семи) – найбільш узагальнені за змістом семи, які мають частинимовні ознаки; архісеми – семи, спільні для певного лексико-тематичного поля чи тематичної групи; диференційні семи – семи, за якими розрізняють значення певного слова від семантики слів того самого класу; інтегральні семи – семи, спільні для двох чи більше значень; потенційні (ймовірнісні, оказіональні) – семи, які не характеризують предмет чи взагалі поняття, позначене аналізованим словом, а можуть виявлятися в певних ситуаціях; градуальні семи – семи, які не представляють якоїсь нової ознаки, а лише ступінь вияву, інтенсивність тієї самої ознаки, що є і в інших близьких за значенням словах.

Семна класифікація розширюється. Деякі лінгвісти виокремлюють категорійні, граматичні, лексико-граматичні семи [21], експліцитні й імпліцитні семи [5]; яскраві, градуальні, граматичні, словотвірні; обов'язкові і факультативні семи; деталізують компоненти системного значення (головні семи – якість предмета, постійні – об'єкт номінації, асертивні – реальний об'єкт, експліцитні, яскраві семи та периферійні (неголовні, ймовірні, диспозиційні, похідні, імпліцитні, слабкі)) [18]. Щодо конотата розмежовують логіко-предметні й емотивні семи або конотеми [19, с. 85]; обов'язкові і змінні семи; специфіковані, що вказують на стилістичні, регіональні, соціальні особливості вживання слова), проте дискусійним питанням залишається те, як розглядати семний набір слів-полісемантів: окремо щодо кожного з варіантів значення чи в системі або ієрархії сем, зумовлених похідністю семеми [15, с. 93].

Разом з тим, більшість дослідників, від самого початку, від концепції М. Бреалю «закон збільшення значень» (multiplication des sens), стверджують, що слово, набуваючи нові значення, породжує нові одиниці, при цьому «жодне значення не зникає» і містить такі семантичні процеси, як спеціалізація, іррадіація, розподіл, звуження, розширення значень [24]. Однак сучасний діакронічний аналіз показує, що слова можуть набувати нових значень, втративши при цьому вихідного.

Очевидно, що між ЛСВ існують зв'язки. Мовознавці розрізняють імплікаційні (метонімічні), класифікаційні (родо-видові) і симілятивні (метафоричні) зв'язки. Д. Шмельов виокремив епідигматичні (мотиваційні), парадигматичні (опозиційні, таксономічні й

ін.) і дифузні (включення, перетину, поєднання) відношення між значеннями слова [22].

Як зазначалося вище, значення полісемічного слова реалізується в контексті, зокрема ситуативному. Так, дієслово *aller* «йти» в прямому значенні вимагає поширювача – обставину місця (*aller chez le médecin* – йти до лікаря), у значенні «працювати», «функціонувати» – обставину способу дії (*cette montre va bien* – годинник іде точно), у значенні «личити» – додаток у давальному відмінку (*ce chapeau lui va*) [8, с. 197–198].

Необхідно розглянути основні типи полісемії у багатозначному слові: радіальну, ланцюжкову і радіально-ланцюжкову.

При *радіальній полісемії* похідні (непрямі) значення походять від одного основного (прямого). Наприклад: слово *table* має наступні значення: 1) «surface plane dressée à une hauteur convenable pour recevoir tout ce qui est nécessaire aux repas»; 2) «la nourriture servie à table»; 3) «meuble formé d'une surface plane supportée par des pieds, et servant à d'autres usages que les repas»; 4) «objet mobilier d'usage domestique comprenant, outre un support plat, différentes parties (tiroirs, coffre, tablettes) et pouvant constituer un meuble fermé»; 5) «table d'orientation: table circulaire de pierre, sur laquelle sont figurés les directions des points cardinaux visibles du lieu où elle se trouve». Друге, третє, четверте і п'яте значення є похідними від першого.

При *ланцюжковій полісемії* кожне наступне значення є похідним від попереднього. Наприклад: прикметник *mûr*, має значення: 1) «qui a atteint son plein développement, en parlant d'un fruit, d'une graine»; 2) qui a atteint le développement nécessaire à sa réalisation, à sa manifestation»; 3) перен. «qui a atteint tout son développement, montre la réflexion, de la sagesse». Тут друге значення мотивоване першим, а третє – другим.

При *радіально-ланцюжковій полісемії* відбувається поєднання двох вищезазначених типів, тобто паралельна підпорядкованість та послідовна залежність. Наприклад: слово *grain* має значення: 1) «fruit comestible des graminées», 2) «les grains récoltés des céréales», 3) «grain destiné à la semence», 4) «fruit, graine ou toute

autre partie menue et arrondie de certaines plantes»; 5) «petite chose arrondie, rappelant un grain»; 5) перен. «très petite quantité». Радіально-ланцюжкові структури мають дуже широку варіативність.

Реальність мови свідчить про складні шляхи появи нового значення у полісемічного слова. В більшості випадків слово отримує нове значення через метафору, метонімію, синекдоху. Однак І. Смущинська виокремлює й енантіосемію, як варіант полісемії й розглядає її як поляризацію значень в межах однієї мовної одиниці. Чеський мовознавець І. Шерцль вважав енантіосемію непродуктивним явищем, недоліком мови, з яким треба боротися, і: «чим давніша мова і примітивніший народ, тим частіше зустрічається це явище» [20, с. 259]. Зокрема мовознавець вказував на те, що цей феномен надзвичайно рідко зустрічається та гальмує мову на шляху її розвитку. Однак сучасні європейські мови, у тому числі французька, свідчать про зовсім протилежне. Сучасна французька мова надає численні приклади цього мовного явища, однак і по сьогодні «енантіосемія» потребує глибокого прискіплого аналізу.

Висновки. Таким чином, нами зроблений невеликий огляд сучасного стану теорії полісемії у французькій мові. Проведений аналіз підтверджує, що полісемія – здатність слів до семантичних модифікацій, тобто зміни значення в залежності від контексту. Вона дозволяє виокремити в багатозначних словах основні (первинні) значення, які мінімально залежать від контексту, і неосновні (вторинні), які визначені контекстом. Слово виникає з одним значенням, основним, яке є прямим, адже прямо називає позначуваний предмет. Безсумнівно, джерело багатозначності слів у їх прямому і переносних значеннях, які реалізуються у метафорі, метонімії, синекдосі, енантіосемії. Наприкінці відзначимо, що значення полісемантичних слів є потужними засобами виразності, образності, емоційності французької мови.

Предметом подальших наукових пошуків є розгляд енантіосемії, як своєрідного підвиду полісемії, який потребує серйозного аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И.В. Лексико-семантическое поле в языке и тематическая сетка текста. *Текст как объект комплексного анализа в вузе*. Л.: Наука, 1984. С. 3–11.
2. Арнольд И.В. *Основы научных исследований в лингвистике*: Учеб. пособие. М.: Высш. шк., 1991. 140 с.
3. Булыгина Т.В. *Проблемы теории морфологических моделей*. М.: Наука, 1977. 287 с.
4. Васильев Л.М. *Современная лингвистическая семантика*: Учеб. пособие для вузов. М.: Высшая школа, 1990. 176 с.
5. Вейнрейх У. О семантической структуре языка. *Новое в лингвистике. Языковые универсалии*. М.: Прогресс, 1970. Вып. 5. С. 163–250.
6. Гак В.Г. Семантическая структура слова как компонент семантической структуры высказывания. *Семантическая структура слова. Психолингвистические исследования*. М.: Наука, 1971. С. 78–96.
7. Карцевский С.О. Об асимметричном дуализме лингвистического знака / Звегинцев В.А. *История языкознания XIX–XX веков в очерках и извлечениях*. М., 1965. Ч. 2. С. 85–93.
8. Кочерган М.П. *Вступ до мовознавства*. К.: Академія, 2008. 368 с.
9. Кочерган М.П. *Загальне мовознавство*. К.: Академія, 2010. 464 с.
10. Левит З.Н. *Лексикология французского языка*. М.: 1979. 160 с.
11. Левицкий В.В. *Семасиология*: [моногр. Для молодых исследователей]. Изд. 2–е, испр. и доп. Винница: Нова книга, 2012. 675 с.
12. Ольшанский И.Г. О соотношении лексической полисемии и метафоры. *Лексика и лексикография. Сборник научных трудов*. Выпуск 11. М.: Отд. лит-ры и языка РАН, 2000. С. 135–145.
13. Потебня А.А. *Из записок по русской грамматике*. Т. 1–2. М.: Учпедгиз, 1958. 536 с.
14. Селиванова Е.А. Когнитивно-ономасиологический фактор полисемии производной лексики. *Вісник Черкаського ун-ту. Сер. філол. наук*. Черкаси, 2001. Вип. 25. С. 3–10.
15. Селіванова О.О. *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*: Підручник. Полтава: Довкілля–К, 2008. 712 с. URL: https://www.academia.edu/19314183/Selivanova_O.O_Suchasna_sna_lingvistyka_napriamy_ta_problemy_1576 (дата звернення: 17.09.2019).

16. Сімонок В.П. Розширення семантичної структури запозичених слів. *Науковий вісник ДППУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки»*. Мовознавство. Том 2, № 5, 2016. С. 96–99.
17. Смуциньська І.В. *Французька лексикологія*. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 600 с.
18. Стернин І.А. *Лексическое значение слова в речи (коммуникативный аспект)*. Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1985. 172 с.
19. Шаховский В.И. *Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка*. Воронеж, 1987. 190 с.
20. Шерцль В.И. *О словах с противоположными значениями (или о так называемой энантиосемии)* / Хрестоматия по истории русского языкознания; учеб. пособ. / сост. Ф. М. Березин; под ред. Ф.П. Филина. Москва: Высшая школа, 1973. С. 259–264.
21. Шипицына Г.М. Структура значения слова и отношение между образующими ее компонентами. *Филологические науки*. 1993. № 3. С. 67–76.
22. Шмелёв Д.Н. *Проблемы семантического анализа лексики*. М.: Наука, 1973. 280 с.
23. Щерба Л.В. *Языковая система и речевая деятельность*. Л.: Наука, 1974. 428 с.
24. Bréal M. *Essai de sémantique (Science des significations)*. Paris: Librairie Hachette, 1897. 378 p.

REFERENCES

1. Arnold I.V. Lexico-semantic field in the language and thematic text grid. *Text as an object of complex analysis in a university*. L.: Nauka, 1984. pp. 3–11.
2. Arnold I.V. *Fundamentals of scientific research in linguistics: Textbook*. M.: Higher school, 1991. 140 p.
3. Bulygina T.V. *Problems of the theory of morphological models*. M.: Nauka, 1977. 287 p.
4. Vasiliev L.M. *Modern Linguistic Semantics: Textbook for universities*. M.: Higher School, 1990. 176 p.
5. Weinreich U. On the semantic structure of language. *New in linguistics. Universals of language*. M.: Progress, 1970. Vol. 5. pp. 163–250.
6. Gak V.G. Semantic structure of a word as a component of the semantic structure of a statement. *Semantic structure of a word. Psycholinguistic research*. M.: Nauka, 1971. pp. 78–96.
7. Kartsevskii S.O. On the asymmetric dualism of a linguistic sign / Zvegintsev V.A. *The history of linguistics of the XIX-XX centuries in essays and extracts*. Moscow, Part 2. 1965. pp. 85–93.
8. Kocherhan M.P. *Introduction to Linguistics*. K.: Academy, 2008. 368 p.
9. Kocherhan M.P. *General Linguistics*. K.: Academy. – 2010. 464 p.
10. Levit Z.N. *Lexicology of the French language*. M.: 1979. 160 p.
11. Levitskiy V.V. *Semasiology: [monograph for young researchers]*. Ed. 2, corrected. and add. Vinnytsia: Nova Kniga, 2012. 680 p.
12. Olshanskiy I.G. On the relationship of lexical polysemy and metaphor. *Vocabulary and lexicography. Collection of scientific papers*. Vol. 11. M.: Dep. literature and language of the Russian Academy of Sciences, 2000. pp. 135–145.
13. Potebnya A.A. *From the notes on Russian grammar*. In 2 Vol. Moscow: Uchpedgiz, 1958. 536 p.
14. Selivanova E.A. Cognitive-onomasiological factor of polysemy of derivative vocabulary. *Bulletin of Cherkassky University. Ser. filol. sciences*. Cherkassy, 2001. Vol. 25. pp. 3–10.
15. Selivanova O.O. *Modern Linguistics: Branches and Problems: Textbook*. Poltava: Dovkilya–Kiev, 2008. 712 p. Available at: https://www.academia.edu/19314183/Selivanova_O.O_Suc_hasna_lingvistyka_napriamy_ta_problemy_1576 (accessed: 17 September 2019).
16. Simonok V.P. Semantic expansion of structure of custom words. *Naukoviy visnyk DPPU imeni I. Franka. Seriya «Philology of Science»*. *Linguistics*. Volume 2, No. 5, 2016. pp. 96–99.
17. Smushchynska I.V. *French lexicology*. K.: Vidavnychy dim Dmitry Burago, 2015. 600 p.
18. Sternin I.A. *Word Lexical Meaning in Speech (communicative aspect)*. Voronezh: Publishing house of Voronezh University, 1985. 172 p.
19. Shakhovskiy V.I. *Categorization of emotions in the lexical and semantic system of language*. Voronezh, 1987. 190 p.
20. Shertsl V.I. *About words with opposite meanings (or so-called enantiosemy)* / Chretomathy on the history of Russian linguistics, edited by F.P. Filin. Moscow: High School, 1973. pp. 259–264.
21. Shipitsyna G.M. The structure of the meaning of the word and the relationship between its constituent components. *Philological Sciences*. 1993. No. 3. pp. 67–76.
22. Shmelev D.N. *The problem of semantic analysis of vocabulary*. Moscow, Nauka, 1973. 280 p.
23. Shcherba L.V. *Language system and speech activity*. L.: Nauka, 1974. 428 p.

Tendencies of the polysemy theory development (based on the French language)

E. V. Nikolaiesku

Abstract. The article highlights the development process of polysemy theory in the French language. Main approaches of domestic and foreign researchers studying the interpretation of polysemy in synchrony and diachrony have been determined. The directions and aspects of polysemy research and determination of its nature and place in the language system have been analyzed. The basic types of polysemy are considered, its features and ways of formation are researched. The semantic structure of a polysemantic word and a monosemantic word, methods of separation of distinct values of multivalued structure, types of values of polysemantic word are researched. The main differences between polysemic and monosemic units are stated. The basic terminology used by linguists to study the value of the polysemant is discovered, and enantiosemy is considered as a subcategory of polysemy.

Keywords: polysemy, monosemy, homonymy, enantiosemy, semanteme, sememe, lexico-semantic variant, seme.

Color Component in Ethnophobic Terms Denoting East Asians and People of Muslim Confession (the case of non-standard American English)

T. Pastushenko, I. Honta

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
Corresponding author. E-mail: tatiana.v.pastushenko@gmail.com, ihonta@ukr.net
orcid.org/0000-0002-8784-4059

Paper received 28.10.19; Accepted for publication 15.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-08>

Abstract. The article deals with ethnophobic terms used in non-standard American English to denote East Asians and people of Muslim confession. Our research focus has been on the functions of color components in the semantics and structure of ethnophobic terms. The role of the color component in the formation of ethnicity-laden expressions is based on its semantic, pragmatic, and conceptual dimensions. The linguistic mechanism underlying the derivation of ethnophobic terms is revealed through the description of their structural and word-forming characteristics. In our investigation, account is taken of the extralinguistic factors in the formation of ethnicity-laden expressions, the issue of their political correctness and cautious use being of special importance.

Keywords: *ethnophobic terms, color component, non-standard language, metaphor, metonymy.*

Introduction. The last centuries have been marked by rapid expansion of globalization, involving the spheres of science, industry, business, and culture. Lack of understanding, tolerance and acceptance in the intensive cross-cultural communication, either peaceful or belligerent, has resulted in engendering a constantly growing number of ethnophobic terms focusing on the allegedly "negative" features associated with different racial and ethnic groups. Despite the Monroe Doctrine policy dating as far back as 1823, the USA has been involved in globalization processes around the world, including the countries of the Middle East as well as Southeast Asia. Obviously, the complicated, often double-edged, economic, cultural and political relationship between the U.S. and the Asian and African countries may account for the fact that originally neutral ethnic names were often dubbed with numerous ethnophobic terms, or ethnic slurs, the role of the English language as a lingua franca having largely contributed to their wider spread. On the other hand, the English-speaking community is well aware of the international strategies for reducing racial prejudice, promoting political correctness, treating members of all ethnic groups with equal respect, and avoiding derogatory nominations. It is therefore generally agreed that ethnophobic terms should be used with extreme caution or preferably avoided.

Given their social background, ethnophobic terms tend to be used in a non-formal environment and, contrary to popular belief, are not necessarily intended as an insult. In their attempt to make an impression or create a relaxing atmosphere, members of a friendly community may resort to this less exquisite vocabulary, choosing this as a means of boasting their sense of humor rather than sounding ironic or sarcastic. Making no excuses for their purposefully derogatory use or even unconscious bias, scholars take a theoretical interest in ethnophobic terms as structurally diverse, semantically expressive language units, as well as unique containers of social, cultural, and historical information concerning diverse ethnic groups. Of special interest are the terms incorporating a color component, which significantly contributes to their semantics.

A brief review of publications on the subject. Ethnophobic terms have been a focus of research in Ethnolinguistics, a branch of Linguistics concerned with the relation-

ship between language and culture, the interrelation between linguistic and ethnic factors in language functioning and development [5, p. 530]. Ethnophobic vocabulary is linked to the notion of stereotype, whose formation is determined by identifying and contrasting those features which are interpreted by an ethnic majority as "atypical". These commonly include appearance and physical characteristics of people belonging to ethnic minorities [7, p. 7]. Stereotypes are also defined as the set of values, attitudes and behaviors shared by a group and passed on from generation to generation [10, p. 68]. An essential feature of ethnophobic terms is their negative axiological load based on a derogatory, sometimes even hostile, attitude to minority ethnic groups [6, p. 103]. Ethnophobic terms, whose growing number might be due to ineffective intercultural communication [13], are closely related to ethnophobia, a socially and historically constructed extralinguistic phenomenon ranging from inter-ethnic unease to ethnic cleansing [12, p. 271].

Ethnophobic terms as a part of ethnic nomenclature have been studied in cognitive, onomaseological and functional contexts [7]. Ethnic and ethnophobic terms denoting Latin Americans in the USA have been classified into categories based on the negative emotions conveyed [1]. Various other aspects of ethnicity-laden expressions have also been identified as research problems: ethnophobic terms belonging to the semantic field of "war" [2]; the problem of translating ethnophobic terms [4]; ethnophobic terms as linguistic realization of national and cultural prejudice [11], in particular, in the UK [5]. Recent research has also focused on the extralinguistic factors in coining ethnophobic terms in American non-standard vocabulary [3].

Ethnophobic terms with color components have been thoroughly investigated; however, the scope of research was limited to non-standard American expressions denoting three most numerous ethnic groups in the USA: Black, Latin and Native Americans [14].

The semantic potential of colors is actively engaged in the formation of non-standard English words and expressions, giving rise to new conceptual blends based on color associations. Color is unique and even paradoxical in its capability of combining the ontological opposites, e.g. being both objective and subjective, discreet and continu-

ous, abstract and concrete, universal and specific [14, p. 227]. Such a complicated nature of color may account for the variability and diversity in its understanding, conceptualizing, and verbalizing. Although the evolution of color conceptualization and referring prime colors to linguistic universals remain controversial issues [16, p. 13], the conceptual and semantic dominance of the color categories black, white and red seems to persist. The cross-cultural symbolic affinity of the three basic color terms may have been extrapolated from the universal physiological cycle, where *white* is associated with life, *black* – with death, and *red* – with both (through blood) [18, p. 151].

The spectrum of meanings conveyed by color components in the non-standard vocabulary is immensely diverse, mostly due to intricate combinations of extralinguistic factors in the historical and cross-cultural evolution of American society.

Methods and materials. Ethnophobic terms (also referred to as ethnic slurs) were selected from both online and paper dictionaries of American non-standard English. The terms contain a color component in their semantics and/ or morphological structure and denote people of East Asian origin, as well as people of Muslim confession who come from Africa or Asia. The bulk of the language material being general slang words easily recognized by American English speakers, the etymology is often overwhelmingly transparent. As has been pointed out, connotation tends to prevail over the denotative meaning in the terms under study, which are often used to express derogation, frustration, or even verbal abuse, especially taboo words [15]. The scope of the study is restricted to ethnophobic terms denoting people of East Asian origin and Muslim confession (mostly Arab descent), who constitute an essential part of American ethnic minorities.

In our research, we combined analysis of dictionary definitions with structural, semantic, conceptual, comparative, and linguacultural analyses.

The corpus of the investigated terms was first divided into two groups (East Asians and Muslims); subgroups based on the color component (referring to a certain color category) were then singled out in each of the groups. The semantic and structural peculiarities of the words/ phrases were analyzed, described and interpreted, with a special focus on the extralinguistic (social, historical and cultural) environment that underpins the etymology of the words and helps to reveal their semantic and pragmatic value.

This research **aims** to identify the role of the color component in the coinage of ethnophobic terms denoting East Asians and Muslims in American non-standard English, based on a thorough analysis of their semantic, structural, word-forming characteristics and the extralinguistic factors that underlie their semantics and pragmatics.

Results and discussion. Compared to Afro- and Latin Americans, people of East Asian descent are a less numerous racial minority in the USA, making 6.8% of the total U.S. population, according to the 2017 census [26]. *Yellow*, *white*, *black* and *red* are the color components identified in the structure of the terms denoting Asians, of which *yellow*, associated with the color of the skin, is overwhelmingly predominant: *Banana* – an Asian American who has lost his/her heritage [25]. *Peeled bananas* (yellow on the outside and white on the inside) are Amer-

icanized Asians who are trying to adapt to the culture of the white (RSDB). *Jaundry boy* comes from Jaundice (Hepatitis), which turns skin yellow [25]; *lemonhead* and *pancake* are metaphors based on the association with the shape and color of the face. In the words *yellow*, *yellow devils* and *yellow monkeys* the explicit color category is an evident metonymy combined with metaphoric components *devils* and *monkeys*. The origin of *Yellow peril* dates as far back as 1895, when the Treaty of Shimonoseki completed the first Sino-Japanese war, after which Germany, France and Russia intervened, compelling Japan to surrender some of their territorial claims (the Liaodong peninsular) to Russia. It was the German Kaiser Wilhelm II who used the term *die Gelbe Gefahr*, calling the European countries to repulse the non-existent geopolitical dangers of the "yellow race" against the "white race". The term *die Gelbe Gefahr* was soon borrowed by other Europeans and Americans: *le peril jaune* (in French), *Yellow peril* [27]. In the following decades the USA waged war against Japan (1941-1945), Korea (1950-1953), and Vietnam (the war ended in 1975). Sadly, hostility brought about by these and other political events of less dramatic consequences contributed to engendering numerous ethnophobic terms, including those containing a color component.

Other skin-color-based metaphorical denominations of Asians include the words *yolk* and *Simpsons*, the famous yellow-skinned cartoon characters [25].

Rasian (*red+asian*) is used to describe Asians who drink and turn red [25]. The color *black* implied by the derogatory word *nigger* is also used to denote Asians: *rice nigger* – because of their staple food; *scint nigger* scornfully describes slanting eyes; *Japanniger* (*Japan+Nigger*) describes Asians of unknown origin [25]. *SBH* is an acronym standing for *Straight Black Hair*, which is self-explanatory [25].

According to their morphology, ethnophobic terms denoting people of Asian origin are predominantly compounds, blends, and phrases, which accounts for their ability to render a wealth of historical and socio-cultural information, as well as negative axiological connotation within a concise morphological structure.

Our research results suggest that the color category *yellow(ish)* associated with the color of skin dominates as the conceptual basis for coining ethnophobic terms to denote the Asians in American slang. The few exceptions are combinations with the word *nigger*, whose original denotative meaning "black" has been erased, nowadays only retaining its derogatory semantics.

Despite the fact that people of Arab descent make up only 1.2 percent of the overall U.S. population, [28], numerous ethnophobic terms with a color component have been generated to denote this ethnic group. Since the 18th century, American culture has created sundry images of Arab Muslims depicting them as backward, aggressive and Muslim women as submissive and weak. With resentment stemming from the stereotypes, American writers are criticized for depicting Arabs as animal-like nomads, potential criminals, irrational, untrustworthy, and anti-American [9, p. 26]. Coining a large number of slur words and collocations denoting Arabs is often associated with American geopolitical interests in the Arabic speaking countries, wars, conflicts, and terrorist attacks rather

than the small Muslim minority living in the USA. Moreover, the negative image of Arabs is fostered by regular news portraying Muslims as terrorists, which contributes to Americans' support for military actions in Muslim countries [17, p. 841].

The black color has been found to dominate the semantic structure of ethnophobic terms denoting Arabs, many of which contain the word *nigger*, although its offensive derogatory connotation prevails over the (partially) erased denotation of the color proper. As the word *nigger* originally indicated Africans or people of African origin, it can only denote Arabs when combined with other components that differentiate and particularize the semantics of the compounds, blends and phrases: *cave nigger* refers to Osama Bin Laden hiding from Americans [25]; *demi-nigger* – somewhat lighter skin tone than Blacks [25]; *sand nigger* – arab (RSDB). In these examples, the word *nigger* remains the central semantic component, while the modifying word or element restricts its meaning. *Snigger* is a blend of *sand* and *nigger* [25]. *Glass nigger* comes from the suggestion that if atomic weapons were to go off, *sand niggers* would become *glass niggers* [25]. In the acronym *BMO* (*Black Moving Object*) the color component metonymically refers to the complete head-to-toe black dress of Muslim women.

Other color categories used to denote Arabs are brown and grey: *peanut butter brother* refers to the color of peanut butter, believed to resemble the skin color of Arabs [25]; the word *mocha* implies the color of a kind of coffee originally grown in Arabia, which is lighter brown and also resembles Arabs' skin color [25]. The term *dirty knees* is associated with the daily Muslim praying on their knees [25].

Overall, the same tendency can be observed of combining metonymy, metaphor or both with morphological

derivation, mostly compounding and blending. Multiple word-forming devices employed to coin ethnophobic terms create a variety of connotations based on extralinguistic information. The derogatory component *nigger* tends to convey a negative attitude toward Arabs, while the other color categories involved in word derivation are those associated with skin and / or clothes.

Conclusions. Our research results showed that the semantic component of color is highly prolific in the formation of ethnophobic terms and is capable of conveying a wide range of cultural, historical, and social information about ethnic groups, both visible and recondite. Although the modern concept of ethnicity is based on shared cultural heritage rather than biological traits, it is due to their external characteristics that these ethnic groups may still be regarded as "strangers" by Americans of European descent. The color component can be employed metonymically or metaphorically (or both), either independently or simultaneously with morphological word formation (compounding, blending, abbreviation, and affixation). The color category *yellow* is commonly used as conceptual basis to coin words denoting East Asians. The racist slur *nigger* is highly productive and often used to coin ethnophobic terms denoting not only Afro-Americans, but Arabs and East Asians as well. However, in many compounds *nigger*, which is used as an onomaseological basis specified by a modifier, only retains a derogatory or abusive connotation, while the denotative meaning (color category black) has been partially or entirely erased. Both transparent and clandestine semantics of ethnophobic terms encodes cultural, political, and social information that accounts for the word motivation. Most importantly, being verbal expression of phenotypic differences and a form of embodied racism likely to cause abuse in intercultural communication, ethnophobic terms are best avoided.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладких О.И. Особенности этнономинаций в американском варианте английского языка (на примере иммигрантов из Латинской Америки) / О.И. Гладких, О.Н. Демидец // Ученые записки Крымского федерального университета имени В.И. Вернадского. Филологические науки. – Симферополь: Крымский федеральный университет имени В.И. Вернадского. – 2015. – С. 180-183.
2. Гонта І.А. Соціально-історична мотивація американських етнофобізмів лексико-семантичного поля «війна» // Стиль і переклад. Збірник наукових праць. Випуск 1(5). – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. – С. 141-152.
3. Гонта І.А. Екстралінгвістичні чинники в утворенні етнофобізмів в американському мовному субстандарті // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Перекладознавство та міжкультурна комунікація. Випуск 1. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – С. 31 – 36
4. Гонта І.А. Переклад стилістично-маркованих номінативних одиниць на позначення рас та національностей / І.А. Гонта // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 49. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – С. 63 – 66.
5. Куц Е.О. Національно-культурна специфіка лінгвальної реалізації етнічних упереджень у Великобританії / Е.О. Куц // Мова, мовлення, мовна комунікація. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Наука і освіта 2004». Серія: Філологічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – Том 26. – С. 49-51.
6. Лютянська Н.І. Відтворення ситуації міжетнічної взаємодії у мас-медійних британських та американських дискурсивних практиках. Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Н.І. Лютянська. – Миколаїв, 2017. – 219 с.
7. Святюк Ю.В. Семантика та функціонування етнономинацій у сучасній англійській мові: Дис. ... канд. філ. наук: 10.02.04 / Ю.В. Святюк. – К., 2005. – 258 с.
8. Святюк Ю.В. Етнічна єдиничність та національна толерантність у англійській мові // Лінгвістичні дослідження. № 39. – Харків: Харківський національний педагогічний університет імені ГС Сковороди, 2015. – С. 182-187.
9. Altwaiji, M. American Orientalist Discourse: the Linguistic Formation and Transformation. *International Journal of English Linguistics*, 1, 9, 2019. – P. 261-268.
10. Davies, E. (2003). A Goblin or a Dirty Nose? The Treatment of Culture-specific References in Translations of Harry Potter. *The Translator*, 6, 65-100. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/13556509.2003.10799146>
11. Dijk T.A. Prejudice in discourse: An analysis of ethnic prejudice in cognition and conversation / Dijk T.A. – Amsterdam: Benjamins, 1984. – 294 p.
12. Embree, L. American Ethnophobia, e.g., Irish American in Phenomenological Perspective. *Human Studies*, 20, 2, 1997. – P. 271-286.
13. Habke, A. & Sept, R. Distinguishing group and cultural influences in interethnic conflict: a diagnostic model. *Canadian Journal of Psychology*, 57, 1, 2003. – P. 1-11.

- an Journal of Communication. Retrieved September, 12 from <http://www.cjc-online.ca/index.php/journal/article/view/773/679>
14. Honta, I., Pastushenko, T., Borysenko, N. Color Component in the Semantics of Ethnophobic Terms // *Advanced Education. Новітня освіта. Випуск 12.* – Київ: КІП імені Ігоря Сікорського, 2019. – С. 226 – 236.
 15. Jay, K. & Jay, T. Taboo word fluency and knowledge of slurs and general pejoratives: deconstructing the poverty-of-vocabulary myth. *Language Sciences*, 52, 251-259. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2014.12.003>
 16. Jones, W. J. *German Color Terms: A Study in their Historical Evolution from Earliest Time to the Present.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co, 2013.
 17. Saleem, M., Prot S., Anderson, C., Lemieux, A. (2015, December 9). Exposure to Muslims in Media and Support for Public Policies Harming Muslims. *Communication Research*, 44, 841-869. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0093650215619214>
 18. Turner, V. *Symbolic Studies.* *Annual Review of Anthropology*, 1075. – P. 145-161.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

19. Spears, R.A. *Dictionary of American Slang and Colloquial Expressions.* Lincolnwood: National Textbook Company, Illinois, USA, 1991.
20. UT. *Urban Thesaurus* [Electronic dictionary]. <https://urbanthesaurus.org/>
21. Wentworth, H. & Flexner, S. *Dictionary of American Slang.* New York, USA: Thomas Y. Growell Publishers, 1975
22. YDcom. *YourDictionary.com.* UC Santa Barbara Library [Electronic dictionary]. <https://www.library.ucsb.edu/research/db/1019>
23. Merriam-Webster's Dictionary. [Electronic dictionary]. <https://www.merriam-webster.com/dictionary>
24. *English Oxford Living Dictionaries.* [Electronic dictionary]. <https://en.oxforddictionaries.com>
25. *The Racial Slur Database Dictionary* [Electronic dictionary]. <http://www.rsdb.org>.
26. *Asian Americans* [Electronic resource]. https://en.wikipedia.org/wiki/Asian_Americans/
27. *Yellow peril.* [Electronic resource]. https://en.wikipedia.org/wiki/Yellow_Peril#Origin
28. *Arab immigration to the United States.* [Electronic resource]. https://en.wikipedia.org/wiki/Arab_immigration_to_the_United_States.

REFERENCES

1. Hladkih O.I. Peculiarities of ethnic terms in American variant of the English language // *Scientific Notes of Vernadsky Crimean Federal University. Philological Sciences.* – Simferopol: Vernadsky Crimean Federal University. – 2015. – С. 180-183.
2. Honta I.A. Translation of stylistically marked words denoting races and nationalities // *Scientific Journal of Drahomanov National Pedagogical University. Pedagogical Sciences: Realities and Prospects.* Issue 49. – Kyiv: Drahomanov University Publishers, 2014. – P. 63-66.
3. Honta I.A. Social and historical motivation of American ethnophobic terms belonging to semantic field 'war' / *Style and Translation.* Issue 1(5). – Kyiv: Kyivsky University Publishers, 2018. – P. 31-52.
4. Honta I.A. Extralinguistic motives in creating ethnophobic terms in American non-standard language // *Scientific Herald of Kherson State University.* Issue 1. – Kherson: Helvetyka Publishers, 2018. – P. 31-36.
5. Kusch Ye.O. National and cultural peculiarities of verbal realization of ethnic prejudice in Great Britain // *Language, Speech, Language Communication. Materials of the 7th International Scientific Conference 'Science and Education'.* Philology. – Dnipropetrovsk: Nauka i Osvita Publishers, 2004. – Volume 26. – P. 49-51.
6. Liutianska N. (2017). *Reproduction of situations of inter-ethnic interaction in mass media British and American discourse practice.* Unpublished candidate dissertation, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine, 2017.
7. Sviatyuk, Yu.V. *Semantics and functioning of ethnic terms in the modern English language.* Unpublished candidate dissertation, Donetsk National University, Donetsk, Ukraine, 2005.
8. Sviatyuk Yu.V. Ethnic identity and national tolerance in English // *Linguistic Studies.* Issue 39, 2015. – P. 182-187.

Associative experiment in the study of the key concept IRELAND

D. V. Polhorodnyk

Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya, Ukraine
Corresponding author. E-mail: polgorodnyk@outlook.com

Paper received 27.10.19; Accepted for publication 15.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-09>

Abstract. The Anglo-Irish worldview was formed during the continuous linguistic and cultural interaction of autochthonous Celtic and imported Anglo-Saxon linguocultures. The prolonged contact influenced the formation of a new Anglo-Irish linguoculture with a number of cultural keywords. It is determined that IRELAND is a key concept of the Anglophone worldview in Ireland. This concept has an extensive nomination system with two key names – Ireland and Eire. Free and directed associative experiments allow to identify important information regarding the emotional and evaluative plane of conceptualization.

Keywords: key concept, Anglo-Irish linguoculture, free associative experiment, directed associative experiment, conceptual properties.

Introduction. Contemporary linguistics pays significant attention to the problems of interrelation between languages, cultures, ethnic awareness, as well as to the formations of national worldviews and their objectivization. The development of any society is accompanied by the linguocultural contact. Modern English is a result of numerical linguistic and cultural contacts that is characterized by significant variety of national variants, social and territorial dialects. The English language in the Republic of Ireland was developing during continuous coexistence of the Anglo-Saxon and the Celtic elements, which influenced on all the levels of the language system. This contact had a great impact on social conscience, linguistic and cultural competences; it was reflected in the conceptual and linguistic worldviews, contributing to the structure and meaning of the concepts.

Previous publications review. According to S.G. Vorkachev [3, p. 113], "the concept is able to reflect in its semantics the national mentality as a set of ideological and behavioural features of the ethnic group and the national character as a stable and integral composition of the mental life of the linguistic personality, which determines its originality – its ethnicity." Cultural concepts capture the specificity of a particular culture [5, p. 29] and the worldview of its carriers. Therefore, in each language there is a set of semantically loaded words that designate meaningful, culture-specific components of the worldview and are more influential in comparison with other nominations. Some scholars emphasize that these words express the key ideas of linguistic culture: "key concepts of culture" (V.A. Maslova [8]), "keywords of language" (A. Wierzbicka [2]). Other scientists emphasize the evaluative component of words and concepts denoted by them, which form a certain type of culture ("cultural dominants" (V.I. Karasik [6]). Yu. S. Stepanov focuses attention on the historical stability of concepts ("culture constants" [9, p. 6]).

Important criteria for identifying a concept include fixed name [7, p. 56]; its continuance [9, p. 84]; frequency of appeal to the concept; socio-cultural value of the concept [7, p. 56]. The concept IRELAND meets all of the above criteria. This concept has an extensive nomination system with two key names – English (Ireland) and Irish (Eire) based; each of which obviously has a number of functions and associations.

Despite the multifaceted study of the structure and functioning of the English language in Ireland (T. P. Dolan, J.

L. Kallen, B. Ó Cuív, R. Hickey, O. I. Abramova, O. I. Doroshenko), only few studies deal with the formation of concepts of Anglo-Irish culture (a comparative analysis of the actualization of concepts WONDER in Russian and MIRACLE in Anglo-Irish [1], a research on features of individual and author concepts of J. Joyce [4]). Nevertheless, the study of concepts was conducted only on materials of literary writings. Analysis of semantics and contextual analysis is incapable of providing a complete picture of conceptualization. Although dictionaries of various types and literary sources reflect actualization of the concept, important information regarding the emotional and evaluative plane of conceptualization remains unnoticed by the researchers.

The research aims to establish the cognitive attributes of the concept IRELAND that are relevant to the bearers of the contemporary Anglo-English worldview through the associative experiment.

Materials and methods. The study involved conducting free and directed associative experiments, supplemented with sociolinguistic questionnaires to ensure the representativeness of the research.

The method of a free associative experiment is that the respondents are offered stimulus words, to which they must respond with verbal forms that come to their mind (*What associations do you have with the word Ireland/Éire?*).

The purpose of a directed associative experiment is to study the knowledge and understanding of the meaning of the linguistic unit by native speakers. The directed associative experiment allowed the informants to fill in the gaps in the text fragments with the words Ireland or Eire (*Which word Ireland or Éire best fits the following sentences?*). The total number of contexts from nonfiction and fiction sources was 16 pieces.

The experiment was conducted in Dublin, Galway, Skerris, Ireland in 2016. The experiment involved 200 participants (114 men and 86 women) who consider themselves Irish, living in the Republic of Ireland, aged from 20 to 74. The level of education of informants varied (complete secondary education, bachelor, master, doctor of philosophy). Representatives of different professions participated in the experiment: students of the university, teachers of higher educational establishments, teachers of secondary schools, scientists, workers, unemployed, etc.

The associative experiments revealed a number of associates of the concept IRELAND, characterising their distribution between the two key names – Ireland and Eire.

Results and discussion. Approximately the same amount of associative reactions (304 for Ireland and 302 for Eire) were obtained. This testifies to the relevance of both Anglo-Saxon and Celtic elements in the English language of Ireland. The number of associations for Ireland is 56, for Eire – 57, which also confirms the development of both areas.

The analysis of the obtained results made it possible to distinguish the conceptual properties of the key names of the concept and allowed to combine the results on a denotative basis. Single associations (car, star, memory, neutral) are considered to be individual and not characterizing the collective linguistic consciousness of native Anglo-Irish linguoculture.

The conceptual properties that verbalize the sphere *Ireland* according to the associative experiment are 'country, state' (112), 'cultural space' (93), 'dry land' (75), 'land of ancestors' (20), 'human being' (4). On the other hand, the sphere *Eire* is characterised by 'cultural space' (142), 'country, state' (92), 'land of ancestors' (44), 'dry land' (24), 'human being' (2). In the context of the aforementioned general properties, it is possible to distinguish more narrow ones.

In the sphere of *Ireland* within the conceptual property 'country, state' (112) the following reactions are observed:

- political space (state "a country or its government" [11], country "an area of land that has its own government, army" [11]);
- specific state (Eire "the name for Ireland in Irish" [11], the South, Southern Ireland "part of Ireland – Irish Free State' with a devolved parliament in Dublin" [17]);
- political leader (sovereign "a king or queen" [11], Enda Kenny "Taoiseach after the 2011 elections" [15]);
- political system (republic "a country without a king or queen, usually governed by elected representatives of the people and a president" [11], Home Rule "a political arrangement in which a part of a country governs itself independently of the central government of the country" [11]);
- foreign policy (Europe "the European Union" [11], diplomacy "the management of relationships between countries" [11]);
- economic and political centres (Dublin "city, capital of Ireland" [15], Galway "city, seaport, and county town (seat) of County Galway" [15], Cork "seaport and seat of County Cork, in the province of Munster" [15]);
- legal relations (justice "the system of laws in a country that judges and punishes people" [11], constitutional "allowed by or contained in a constitution" [11], freedom "the condition or right of being able or allowed to do, say, think, etc. whatever you want to, without being controlled or limited" [11], garda "the police force of the Republic of Ireland" [11]).

It is noteworthy that the conceptual property 'cultural space' (93) is significant, since cultural realities, values and symbols are of particular importance:

- national symbols (shamrock "a plant that has become a special symbol of Ireland" [16, c. 18], tricolor "a flag that is divided into three equal parts of different colour" [11]);
- musical culture (harp "a large, wooden musical instrument with many strings" [11], music "a pattern of sounds

made by musical instruments, voices" [11], jig "an energetic traditional dance of Great Britain and Ireland, or the music that is played for such a dance" [11]);

- sports culture (football "a game played between two teams" [11], hurling "a field game played with hurleys and a sliotar" [14, c. 124], the League of Ireland "the national association football league of Ireland" [15]);

- 'pub culture' (pub "a place, especially in Great Britain or Ireland, where alcoholic drinks can be bought and drunk and where food is often available" [11], Guinness "brewer of a distinctive dark and creamy stout" [15], stew "a type of food consisting usually of meat or fish and vegetables cooked slowly in a small amount of liquid" [11], stout "a dark, bitter type of beer" [11]);

- mythological realia (leprechaun "a magical creature in the shape of a little old man who likes to cause trouble" [11]);

- religious component (St Patrick's Day "feast day of St. Patrick, patron saint of Ireland" [15], cross "a symbol of Christianity" [11]);

- material and cultural values (culture "the way of life, especially the general customs and beliefs, of a particular group of people at a particular time" [11], castle "a large strong building, built in the past" [11], poetry "poems in general as a form of literature" [11], mill "a building where grain is crushed into flour" [11]).

Speaking of the conceptual property 'dry land' (75), *Ireland* is:

- island (island, Emerald Isle "a piece of land completely surrounded by water" [11]);
- part of a mainland (Europe "the continent that is to the east of the Atlantic Ocean, to the north of the Mediterranean, and to the west of Asia" [11]);
- territory with specific landscape (mountain "a raised part of the earth's surface" [11], Irish Sea "the sea between Britain and Ireland" [11], bog "soft, wet ground" [11], pebble "a small smooth round stone" [11]);
- territory with specific nature (green "covered with grass, trees, and other plants" [11], nature "all the animals, plants, rocks, etc. in the world" [11]);
- territory with specific climate (rainy, rain "drops of water from clouds" [11]).

Within the conceptual property 'land of ancestors' (20), people's awareness of their national identity draws attention to:

- nationality (nation "large group of people of the same race who share the same language, traditions, and history" [11], nationhood "the fact of being a nation" [11]);
- common ancestor (Celts "a person who is related to the Celts" [11]);
- patriotism (Easter Rising "Irish republican insurrection against British government" [15]).

The least representative and fragmentary is the conceptual property 'human being' (4), which reflects the connection between the state and its personalized image (emotions "strong feelings in general" [11], life "the experience or state of being alive" [11], related "belong to the same family" [11], family "a group of people who are related to each other" [11]).

Upon analysing the data obtained for the name of the concept *Eire*, we state the exceptional relevance of the 'cultural space' (149). Native speakers of English-Irish linguoculture note:

- long, forgotten history (history “past events considered together, especially events of a particular period, country, or subject” [11], past “used to refer to a period of time before and until the present” [11], old “having lived or existed for many years” [11], lost “unable to be found” [20], forgotten “to be unable to remember a fact, something that happened, or how to do something” [11], ancient “of or from a long time ago, having lasted for a very long time” [11], distant “far away” [11]);

- specific language (Gaelic revival, Celtic revival “re-surgence of interest in Irish language, literature, history, and folklore” [15], Gaelic speakers “speakers of the Irish language” [15], Gaeltacht “areas in which the Irish language and the traditional national culture are best preserved” [15]);

religious component (Padraig – Irish variant of the name Patrick (Saint Patrick), faith “a particular religion” [11], Trinity “in Christianity, the existence of one God in three forms, the Father, the Son, and the Holy Spirit” [11]);

- cultural heroes (hero “a person who is admired for having done something very brave or having achieved something great” [11], Big Fellow “Michael Collins – an Irish revolutionary, soldier and politician” [19], Eriu “Irish goddess” [12], Connolly “Marxist union leader and revolutionary who was a leading participant in the Easter Rising” [15], Cuchulainn “the central character of the Ulster cycle in medieval Irish literature, the greatest of the Knights of the Red Branch” [15]);

- ‘pub culture’ (Guinness);

- sports culture (hurling);

- national symbols (shamrock);

- documents, regulations (official documents “having the approval or authorization of an authority or public body” [20], governmental documents “relating to or denoting the government of a country or state” [20], manuscript “an old document or book” [11]).

Another relevant conceptual property is ‘country, state’ (145). Respondents noted that *Eire* is:

- political space (state);

- specific state (Ireland “a country in western Europe occupying the southern part of the island of Ireland” [11], Poblacht na hEireann “Irish Republic” [311], Irish Free State “state created under Anglo-Irish Agreement” [13], 26 Counties “the Irish state represented by 26 counties” [21, c. 1053], Erin “archaic or literary name for Ireland” [20]);

- has a particular state structure (Sinn Fein “an Irish political party that wants Northern Ireland to become part of the Republic of Ireland” [11], Taoiseach, Dail Eireann “Irish Assembly” [15], Republicanism “support for a republican system of government” [20]);

- participant of a military conflict (revolution “a change in the way a country is governed, usually to a different political system and often using violence or war” [11], war “armed fighting between two or more countries or groups” [11], Civil war “a war fought by different groups of people living in the same country” [11]);

- centralized state (Dublin);

- has a political leader (Eamon de Valera “Irish politician and patriot, who served as taoiseach” [15]);

- with a legal system (garda).

The conceptual property 'land of ancestors' (44) is represented by the following associations:

- patriotism (nationalism “a nation’s wish and attempt to be politically independent” [11], 1916, Easter Rising);

- ancestors (grandmother “the mother of a person’s father or mother” [11], ancestry “a person related to you who lived a long time ago” [11]).

As ‘dry land’ (24) *Eire* is viewed as:

- island (Emerald Isle, Inisfail “the island of Ireland” [18]);

- territory with specific landscape (lough “a lake or an inlet” [11], cnoc “hill” [18], stone “the hard, solid substance found in the ground” [11], glas “stream” [18]);

- territory with floral component (green, ivy “an ever-green plant” [11], oak “a large tree” [11]).

Understanding of *Eire* as ‘human being’ (2) with the association rua (“red-headed, red-haired” [18]) is not relevant.

The directed associative experiment showed that the informants had presented the same amount of associations. However, they are not symmetrical and are actualized in different ways.

- in situations where a positive attitude towards Ireland is shown (“I meant to say, that ... had been a friend to me”, “I would, before my time to go, Sing of old ... and the ancient ways”), the informants (53 %) preferred the word *Ireland*;

- in the examples where Ireland is recognized as a home country, land, motherland (“If there is one country I feel at home in, it is ...”, “We would not give up our own country –”) the word *Eire* (43 %) predominates;

- for characterizing statehood (“Our vision for ... is [of] a secular, inclusive, multilingual, confident State.”, “I could not now write of any other country but ..., for my style has been shaped by the subjects I have worked on.”) the informant chose *Ireland* (85 %);

- stimulus “Ireland – a kingdom” (“I calculate my remedy for this one individual Kingdom of ..., and for no other that ever was, is, or, I think, ever can be upon Earth.”) is attributed to *Ireland* (92 %);

- association ‘an island’ (“Noble ..., island of kings”) is a predominant reaction of the informants (75 %) for *Ireland*;

- understanding of Ireland as a place (“I heard the Voice, the persistent one that forced me to return here to ... the place of my captivity”, “And some place called “...” is excluded from the study, on the basis that that initial analysis provided too much evidence of shared Irish ancestry”) is attributed to the English variant – *Ireland* (78 %).

Thus, *Ireland* correlates with the spheres of statehood, geographical space, and *Eire* – home country, the land of ancestors.

Conclusions. A thorough analysis of the data obtained from the associative experiments showed that in the Anglo-Irish linguoculture the fields of usage of *Ireland* and *Eire* intersect, but do not overlap. The dominant field of use of the Celtic name *Eire* is the sphere of nationality, patriotism, historical past, certain language and religion, which can generally be described as an ethnic component and the sphere of national culture. In turn, for the English name *Ireland* the most relevant is the socio-political plane, namely statehood, mythology, sports, pub culture.

ЛИТЕРАТУРА

1. Абышева Е. М. Концептуальные инверсии: концепт "чудо": на материале русских и ирландских пословиц, поговорок и сказок: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Тюмень, 2008. 20 с.
2. Вежбицкая А. Понимание культуры через пространство ключевых слов [пер. с англ. А. Д. Шмелева]. Москва: Языки слов культуры, 2001. 289 с.
3. Воркачев С. Г. «Счастье» как лингвокультурный концепт. Москва: Гнозис, 2004. 192 с.
4. Горбунова Н. Г. Языкотворчество Дж. Джойса: словообразовательный аспект (на примере романа "Улисс"): дисс.... канд. филол. наук.: 10.02.04. СПб, 2005. 204 с.
5. Карасик В. И. Зеркальный концепт «Простота». *Новое в когнитивной лингвистике: материалы междунар. конф./отв. ред. М. В. Пименова. Кемерово: КемГУ, 2006. Вып. №8. С. 26–41.*
6. Карасик В. И. Концепт как категория. *Известия Волгоградского государственного педагогического ун-та. Волгоград: ГОУ ВПО ВГПУ, 2002. Серия «Филологические науки». №1. С. 14–23.*
7. Карасик В. И. Концепты-релятивы. Язык, сознание, коммуникация/Отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. Москва: МАКС Пресс, 2005. Вып. 30. С. 95–108.
8. Маслова В. А. Лингвокультурология. Москва: Издат. центр. «Академия», 2001. 208 с.
9. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Москва: Языки русской культуры, 1997. 824 с.
10. Bunreacht na hÉireann. Constitution of Ireland – Dublin: The Stationery Office, 2013. 239 p.
11. Cambridge Dictionaries online. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (access date 01.09.2017).
12. Daimler M. Pagan Portals - Gods and Goddesses of Ireland: A Guide to Irish Deities. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=x-udDQAAQBAJ> (access date 21.11.2017).
13. Documents on Irish Foreign Policy. The Anglo-Irish Treaty. December 1920 – December 1921 [Electronic resource]. URL: <http://www.difp.ie/documents/1921treaty.pdf> (access date 01.09.2017).
14. Dolan T. P. A Dictionary of Hiberno-English. 3rd edition. Dublin: Gill & MacMillan, 2014. xxviii, 320 p.
15. Encyclopedia Britannica [Electronic resource]. URL: <https://www.britannica.com/> (access date 01.09.2017).
16. Fazzi C. How to Draw Ireland's Sights and Symbols. New York, 2005. 48 p.
17. Government of Ireland Act 1920 [Electronic resource]. URL: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1920/67/pdfs/ukpga_19200067_en.pdf (access date 01.09.2017).
18. New Irish-English Dictionary. URL: <https://www.teanglann.ie/en/> (access date 02.04.2017).
19. O'Connor F. The Big Fellow: Michael Collins and the Irish Revolution. Stuttgart, 1998. 224 p.
20. Oxford Dictionaries Online. URL: <http://www.oxforddictionaries.com/> (access date 01.09.2017).
21. Paxton J. The Statesman's Year-Book 1976-77. New York, 2016. 1644 p.

REFERENCES

1. Aбышева Е. М. The Conceptual Inversions: the Concept of Miracle (on the Material of Russian and Irish Proverbs, Sayings and Fairy Tales). Cand. philol. sci. abs. diss. Tyumen, 2008. 20 p.
2. Wierzbicka A. Understanding Cultures through Their Key Words. Moscow: Yazyki slov kul'tury, 2001. 289 p.
3. Vorkachev S.G. "Happiness" as a Linguocultural Concept". Moscow: Gnozis, 2004. 236 p.
4. Gorbunova N. G. Linguistics of J. Joyce: the word-formation aspect (on the example of the novel "Ulysses "). Cand. philol. sci. diss. St. Petersburg, 2005.204 p.
5. Karasik V. I. Mirror concept *simplicity*. *New in cognitive linguistics*/ed. M.V. Pimenova. Kemerovo: KemGU, 2006. Issue Number 8. P. 26–41.
6. Karasik V. I. The concept as a category. *Bulletin of the Volgograd State Pedagogical University*. Volgograd: GOU VPO VGPU, 2002. Series "Philological Sciences". No. 1. P. 14-23.
7. Karasik V. I. Concepts of relativity. *Language, consciousness, communication*/ed. V. V. Krasnykh, A. I. Izotov. Moscow: MAKS Press, 2005. Issue. 30. P. 95–108.
8. Maslova V. A. Linguoculturology. Moscow: Publisher. center. "Academy", 2001. 208 p.
9. Stepanov Yu. S. Constants. Dictionary of Russian culture. Moscow: Yazyki russkoy kul'tury, 1997.824 p.

The specifics of national bilingualism in a multilingual environment

O. L. Rizhniak, V. V. Krasnoschok K. B. Karmazina

Donetsk National Medical University, Kropyvnytskyi, Ukraine
Corresponding author. E-mail: vikkrasnoschok@meta.ua

Paper received 26.10.19; Accepted for publication 16.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-10>

Abstract. The specifics of the national-Russian bilingualism in a multilingual environment. The article discusses the problems of teaching the linguistic cycle disciplines in medical universities, analyzes the features of national-Ukrainian bilingualism in a multilingual environment, offers some techniques for using such modern innovative teaching methods as different types of integration, information and computer technologies, rating assessment of students' linguistic achievements.

Keywords: *bilingualism, bilingualism, diglossia, interference, integration, innovative teaching methods, computer translation.*

The study of bilingualism / multilingualism is not a new field of linguistic research. Scientific study of the use of two or more languages in public practice, in everyday life, the study of contact phenomena arising from this, etc. - have long been the subject of world science of language.

Some success in the study of interlingual processes and phenomena was achieved even by linguists of the XIX century. - G. Grünbaum, G. Shukhard and others. Then the problem of the mutual influence of the two languages was paid a lot of attention by IA. Baudouin de Courtenay, V.A. Bogoroditsky, E.D. Polivanov, L.V. Scherba. But the interest in research in this area especially increased in the second half of the 20th century after the publication of the monograph "Language Contacts" by W. Weinrach [3]. At the IX International Linguistic Congress, R. Jakobson in his program speech noted: "The study of bilingualism, which for a long time has been underestimated or not considered at all, is gradually becoming one of the central tasks of our science"[2]. For obvious reasons, the issue of national-Russian bilingualism in Ukraine was especially relevant during the Soviet period. This problem was addressed by such well-known linguists as I.K. Whitehead, MA Britcin, G.P. Izhakevich, M.A. Karpenko, V.I. Kononenko, S.V. Semchinsky, T.G. Chertorizhskaya and many others.

In modern linguistics, several terms are simultaneously used to denote such a phenomenon - diglossia and bilingualism. There are different approaches to the interpretation of the values of these items. Originally originated as synonyms (*дву-, дву-, дву-*), they gradually acquired certain features in use. Most scholars agree that this issue requires careful study.

As a working definition, let us dwell on the formulation of W. Weinrach "... bilingualism is the practice of alternate use of two languages." [3, c. 22]

Among the main problems of working with foreign students of all specialties, a special place is occupied by the peculiarity of their language adaptation, in many cases complicated by problems of the multilingual environment. Socially forced bilingualism, in which each student is obliged to learn the language (s) of the country of his residence, often does not coincide with the language of instruction. Without dwelling on the political aspect of the problem, we note the Ukrainian-Russian diglossia historically established in Ukraine. This language situation is complicated by the problem of interethnic communication of foreign students in everyday life. As a rule, students of many states — Arabs, Uzbeks, Indians, Moroccans, Pal-

estinians, and others — study at international faculties at the same time. The distribution of students into groups depends only on the language of instruction, and not on the students' nationality, which causes certain difficulties in communication between them. Therefore, in addition to the native language (sometimes not coinciding with the state, for example, Arabic + French), the student must know Ukrainian and English (or Russian). For students of some universities, a first-year program provides for the study of Latin - an international language of science (medicine, law, etc.). Thus, instead of the expected bilingualism, each student is forced to use from 3 to 5 languages. Note that we are not talking about linguists and in this case the main function of languages is limited to the sphere of communication and learning. All this causes certain difficulties, including misunderstanding and comic situations, examples of which are quite numerous in the arsenal of each language teacher. For example, the reaction of English-speaking students to the proposal of a Latin teacher *Fac simile*, the association with the word *tooth* (*зуб*) among Arab students, the *flour* (*мука*) from Moroccans, confusion during the use of Ukrainian words *місто* (ср. русск. место), *неділя* (неделя), *вродлива* – (*уродливая*), *річ* (*речь*), and simply mistakes at the level of the reprise of humorists *Нинна Анатольевич уже ушли? Нирки на деревах розкриваються.*

It is customary to distinguish between positive and negative aspects of a multilingual situation. It is known that with the simultaneous use of the Russian and Ukrainian languages, a close influence on the learning of each of the two languages has a positive effect. The phonetic, lexical, grammatical affinity of both languages helps in their parallel learning. Students easily transfer their existing knowledge from one language to another, which greatly facilitates learning. The positive influence of an already known language on a new one is called transposition. The transposition should be taken into account both when communicating new information (*lat. Transpositio - permutation*) and in the process of working on speech skills. For example, students do not have to explain what the category of gender, number and case is, which sentences are complex which makes it easier for the teacher to work, pay more attention to other, more complex grammar questions. For example, we consider it a good solution to explain the difference in grammatical structure between synthetic (Russian, Ukrainian, Latin, etc.) and analytical (English, French, Uzbek, etc.). In the case when students are already familiar with the peculiarities of the

Latin language, the explanation of the grammatical material of the Slavic languages can be begun with the analysis of an example from Latin.

In any case, such integration (*lat. Integratio - restoration, renewal*) allows students to see the language picture holistically.

On the other hand, it is impossible not to dwell on the problem of unregulated interaction of languages. There are interesting cases of the so-called lexical interference (*lat. Inter - between, ferns - introducing*) - changing the meaning of words of one language under the influence of another. These changes occur, as a rule, spontaneously and do not depend on the will of the speaker.

It is known that "in every language there is the usual use of words, produced original clichés (standard patterns of use, typical schemes of phrases and syntactic constructions, as well as general models of speech behavior in specific situations), ready formulas, words and phrases words used by the speakers of this language "[5, c. 116].

Currently, there are a large number of definitions of interference. Let us dwell on the interpretation of W. Weinrah, who, by the term of interference, means "those cases of deviations from the norms of each language that occur in the speech of bilingual persons as a result of their familiarity with more than one language, i.e. due to contacts of languages "[3, c. 81]. Note that although interference is possible at all four levels of the language, it is most noticeable at the phonetic and lexical levels. It is precisely in this case that the main attention should be directed when learning a new language.

For example, in the speech of many Turkic-speaking students, there is no distinction between the sounds of *И* and *Ы*, therefore, delicate discrepancies are required in the semantics and pronunciation of pairs of *кЛИК - кЫК* (dentistry), *бЫЛ - бИЛ*, etc.

No less interesting are the cases of the erroneous use of various paronyms and homonyms in the speech of foreign students. For example, many foreign students do not see the difference in homographs such as *бЕлки* and *белКИ* (in the human body) or homophones (*спИД - спИТ*). Sometimes such discrepancies arise at the border of interaction between Russian (the language of teaching core subjects) and Ukrainian (the state language of living and communicating in everyday life with local residents and classmates): *кишка* (Rus. anatomist intestine) and *кИшка* (Ukr. cat). Also in omoforms of *нАра - нОра - парА* and others.

Special constant attention of the teacher and a specially developed system of regular exercises require the practical consolidation of generic differences in the Russian language. Its complete absence in the Uzbek language, the passive representation in Arabic, the binary nature of the clan opposition in English (the absence of neuter gender) is complicated by various ways of its expression in analytical and synthetic languages. In most cases, errors in the coordination of nouns with adjectives, numerals, possessive adjectives, past tense forms, although they are among the strongest in the speech of foreign students, do not affect the assimilation of information: *одна зуб, наши группа, боль прошла* (complicated by kind of in Russian

and Ukrainian languages), etc., however, individual cases require special comment, for example: *техник - техничка, премьер - премьера*.

Also with the category of the genus – for example *во-да водЫ, род - родЫ*. There is no need to dwell on all the grammatical subtleties of the category; it suffices to dwell on cases typical of medical texts.

Lexical interference is the most common case of interaction between languages. Separate words penetrate from one language into another constantly, which is associated with the process of inhibition in the cerebral cortex of an individual at the time of reproduction of the corresponding elements of the language, resulting in a state in which instead of the desired word or form of one language, the corresponding word or form of another language occurs. It is well known that terminology is no exception. Such examples are widespread and do not require special commentary, while cases of erroneous use of terms formed by the metaphorical way are of particular interest.

It is well known that the terminological nomination is in continuous contact with the common language nomination, since is a kind of interpretation of the object or phenomenon through the prism of the subjective-objective perception from the one who calls. The fact that terminology as a component of a language develops according to laws inherent to the language as a whole, suggests that the semantic nature of the term does not contradict the presence in it of expressive-emotional layers, and such layers do not deprive the term of its specificity and do not prevent it from performing its main function - to denote a special concept.

Many terms used in medicine are formed in this way. For example, classical examples from anatomy: *Атлан*, the first cervical spine of the spine, named after the mythical holder of the celestial vault, the *Ахиллес tendon* (the most powerful and strong tendon of the human body), *Геркулес disease* (epilepsy), the *crown of Venus* (syphilitic rash on the forehead), sexually transmitted diseases, *Адам's apple* (Adam's apple) and others. Such metaphoricity indicates a high professional erudition and does not cause situations of misunderstanding or ambiguity.

But there are other more prosaic cases. For example, in the speech of dentists, the names *корень, мост, канал, дупло, молочные зубы* (root, bridge, canal, hollow, baby teeth, etc.) cause certain difficulties in mastering and require a special commentary by the teacher. Successful will be the selection of special exercises for their distinction.

Many errors in the speech of foreign students arise as a result of excessive enthusiasm for Internet dictionaries. Without diminishing or disputing the obvious advantages of using the latest computer technology in the study of foreign languages, let us dwell on some of the problems of this natural process.

Thus, the constant use of computer translation leads to the fact that most students do not know how to independently use ordinary dictionaries, determine the grammatical and initial forms of words, basic and figurative meanings, etc.

ЛИТЕРАТУРА

1. Арнаудов Г. Д. Медицинская терминология на пяти языках / Г. Д. Арнаудов. — София: Медицина и физкультура, 1964. — 944 с.
2. Бекишева Е. В. Формы языковой репрезентации гносеологических категорий в клинической терминологии [Электронный ресурс] / Е. В. Бекишева // Формы языковой репрезентации гносеологических категорий в клинической терминологии. — Режим доступа: (<http://www.dissercat.com/content/formy-yazykovoi-reprezentatsii-gnoseologicheskikh-kategorii-v-klinicheskoi-terminologii>)
3. Вайнрах У. Языковые контакты: Состояние и проблемы исследования. - К., ВШ, 1979.
4. Деривационный аспект формирования русской медицинской терминологии на основе латинских терминологических элементов. [Электронный ресурс] // Т.Ф. Извекова, Е.В. Грищенко, С.Н. Гусева, Г.А. Савватеева // Деривационный аспект формирования русской медицинской терминологии на основе латинских терминологических элементов. — Новосибирск, 2013. — Режим доступа: (http://www.ngmu.ru/cozo/mos/article/text_full.php?id=1038)
5. Основи перекладознавства: Навчальний посібник / За редакцією А.Є. Нямцу – Чернівці: Рута, 2008. – 312 с.
6. Самусев Р.П. Эпонимы в морфологии/ Р.П. Самусев, Н.И. Гончаров. — М.: Медицина, 1989. — 352 с.
7. Энциклопедический словарь медицинских терминов./ Гл. ред. В.И. Покровский. —2-е изд. В 1-м т. 50374 термина. — М.: «Медицина», 2001. — 960 с.
8. Якобсон Р. Итоги Девятого конгресса лингвистов. – «новое в лингвистике»; вып. 4, М, 1965, с. 581.

REFERENCES

1. Arnaudov G. D. Medicinskaja terminologija na pjati jazykah / G. D. Arnaudov. — Sofija: Medicina i fizkul'tura, 1964. — 944 s.
2. Bekisheva E. V. Formy jazykovoj reprezentacii gnoseologicheskikh kategorij v klinicheskoj terminologii [Jelektronnyj resurs] / E. V. Bekisheva // Formy jazykovoj reprezentacii gnoseologicheskikh kategorij v klinicheskoj terminologii. — Rezhim dostupa: (<http://www.dissercat.com/content/formy-yazykovoi-reprezentatsii-gnoseologicheskikh-kategorii-v-klinicheskoi-terminologii>)
3. Vajnrax U. Jazykovye kontakty: Sostojanie i problemy issledovanija.- K., VSh, 1979.
4. Derivacionnyj aspekt formirovanija russkoj medicinskoj terminologii na osnove latinskih terminojelementov. [Jelektronnyj resurs] // T.F. Izvekova, E.V.Grishhenko, S.N. Guseva, G.A. Savvateeva // Derivacionnyj aspekt formirovanija russkoj medicinskoj terminologii na osnove latinskih terminojelementov. —Novosibirsk, 2013. — Rezhim dostupa: (http://www.ngmu.ru/cozo/mos/article/text_full.php?id=1038)
5. Osнови perekladoznavstva: Navchal'nij posibnik / Za redakcieju A.Є. Njamcu – Chernivci: Ruta, 2008. – 312 s.
6. Samusev R.P. Jeponimy v morfologii/ R.P. Samusev, N.I. Goncharov. —M.: Medicina, 1989. — 352 s.
7. Jenciklopedicheskij slovar' medicinskih terminov./ Gl. red. V.I. Pokrovskij. —2-e izd. V 1-m t. 50374 termina. — M.: «Medicina», 2001. — 960 s.
8. Jakobson R. Itogi Devjatogo kongressa lingvistov. – «novoe v lingvistike»; vyp. 4, M, 1965, s. 581

Символіка фітонімів у китайській і турецькій картинах світу

А. С. Шаповал

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса, Україна
Corresponding author. E-mail: skarlet7777@gmail.com

Paper received 02.11.19; Accepted for publication 16.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-11>

Анотація. Статтю присвячено дослідженню фітонімів, що є специфічними для китайської і турецької картин світу. Під час аналізу було встановлено, що кожен фітонім має свою символічну семантику. Опіраючись на дослідження символіки фітонімів, виявлено лінгвокультурологічні концепти властиві китайській і турецькій картинах світу.

Ключові слова: мовна картина світу, фітоніми, концепт, символ.

Вступ. Питання взаємодії мови, культури і мислення посідають одне із центральних місць у дослідженнях провідних лінгвістів, культурологів і філософів світу. Ідея взаємозв'язку пізнання і мови, мови і культури зародилася давно, але на початку 70-х років ХХ століття почалося цілеспрямоване ґрунтовне дослідження, що пов'язане з появою нових галузей наукового знання – лінгвокультурології, етнолінгвістики, етнопсихолінгвістики тощо. Актуальність роботи зумовлена посиленням інтересу сучасної лінгвістики до когнітивного аспекту дослідження мови, до з'ясування, яким чином мова інтерпретує світ, реалізуючи ментальні особливості нації та систему її цінностей. Відповідно до цього важливим і необхідним є дослідження мовної картини світу крізь призму вивчення національної специфіки символіки фітонімів.

Стислий огляд публікацій за темою. Поняття картини світу будується на основі уявлень особистості щодо оточуючого світу, тобто якщо світ – це людина і її оточення у взаємодії, то картина світу – результат переробки інформації про людину та її оточення. Стосовно самого терміна «картина світу», то вперше зазначене словосполучення вжив фізик В. Герц, маючи на увазі сукупність внутрішніх образів зовнішніх об'єктів, що служать для виведення логічних суджень відносно поведінки цих об'єктів [3, с.12]. Мовознавчим аспектом цього поняття займалися: Л. Вайсгербер, В.Гумбольдт, Е. Сепір, Б. Уорф. Більш розгорнуто проблему картини світу та її мовне вираження вивчали: Ю. Апресян, Г. Брутян, Ю. Караулов, В. Морковкін, Ж. Соколовська, Н.Сукаленко, О.Кубрякова, О. Потебня, М. Кочерган.

Дослідженням фрагментів національних картин світу, використовуючи символічні конотації фітонімів, займалися Л.І. Белехова, Т.В. Зайковська, М.М. Маковський. Ряд учених розглядає етимологію фітонімів на предмет метафоричного світобачення (Л.М. Дяченко, В.В. Жайворонок). У деяких етнографічних джерелах символічні значення фітонімів розглядаються в контексті символіки рослин (М.Ф. Золотницький, С.П. Красіков).

Метою праці є аналіз фітонімів у китайській і турецькій картинах світу та визначення їх лінгвокультурознавчих концептів.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідити фітоніми, що є визначальними для китайської і турецької картин світу;

- визначити їх символічну семантику та співвіднести з лінгвокультурознавчими концептами;

- здійснити порівняльний концептуальний аналіз картин світу, що досліджуються.

Матеріалом дослідження стали романи Перл Бак «Імператриця» та Павла Загребельного «Роксолана», загальним об'ємом 958 сторінок.

Результати та їх обговорення. Фітоніми становлять своєрідну тематичну групу спеціальної лексики, яка стала в останні десятиліття об'єктом пильної уваги лінгвістів, що свідчить про те, що коло питань, пов'язаних із назвами рослин, може й повинно значно розширитися [5, с.31].

Рослинні символи виникли з найдавніших міфологічних уявлень про світобудову й виражають загальнолюдські та національні концепти. Етнореалії світу флори в поетичній мовній картині світу виступають як символи природних реалій з високим етнокультурним потенціалом [6, с.14].

Китайська традиційна культура є однією з найбільш образних і символічних у світі. Китай переважно розташовується в помірному кліматичному поясі, також захоплюючи невелику частину помірньо-холодного поясу, субтропіків і тропіків. Складний рельєф країни і різноманітність природно-кліматичних умов зумовлює виняткове багатство флори. Рослинний світ Китаю яскравий і по-своєму неповторний. Китай подарував світу гарденії, камелії, піони.

Китай називають «Країною квітів» [1]. Різноманіття видів і сортів стало невичерпним джерелом натхнення для творців у різних галузях. У Китаї квітова символіка є невід'ємною частиною найрізноманітніших сторін життя людини. У літературі, живописі, декоративно-прикладному мистецтві і навіть в архітектурі – квітова символіка активно використовується всюди. Образи квітів – невід'ємна частина поезії, прози та фольклору Китаю. Улюблені образи китайської художньої літератури – припорошена снігом квітуча слива, персикові дерева, з яких падають пелюстки, жовта хризантема і багато інших. Квітам присвячені цілі серії картин. Вони складають орнамент тканин, килимів, служать прикрасою виробів з фарфору. Варто наголосити, що китайське слово «хуа» - «квітка» - також перекладається і як «колір» і «живопис» [1].

У китайській культурі кожна квітка має своє особливе значення. У китайському стереотипному мисленні одні квіти втілюють жіноче начало «їнь», як, наприклад, хризантема, а інші – чоловіче начало «янь», як піон. Показові приклади символіки фітоні-

мів простежуються у романі Перл Бак «Імператриця». Квітка сливи (мейхуа) символізує незламність, стійкість, гордість [1]: «Is it strange that plum blossoms and chrysanthemums are upon the same page?» [10, с.25].

Бамбук – у всі часи шанована рослина, поширена в мистецтві, поезії і літературі китайської нації і має значення довголіття, міцності і витривалості. Бамбук залишається зеленим упродовж усього року [2, с.4]. Китайці вважають, що він має містичну силу, і, повісивши його вдома, ви будете надійно захищені від впливу злих духів: «The Empress then bade them summon a eunuch who was to fetch a long bamboo...» [10, с.316].

У Китаї дерево кипариса символізувало нескінченність існування людської душі [8]: «When rain fell she paced back and forth to gaze over the misted waters and the dripping cypress trees » [10, с.279].

Сосна – символ довгого життя, безсмертя [1]: «In the silence they walked toward the lake and crossed the marble bridge..., the terraced gardens and the clustering pine trees» [10, с.323].

Хризантема символізує довголіття, витримку. Це символ піднесеної самотності [1]: «The sun poured down into the palace courtyards and shone upon the thousands of chrysanthemums in the late bloom» [9, с.303].

Персик – плід безсмертя і довголіття: «Upon this tray stood the image of a hugh peach, gold on one side, red on the other. A peach? It was the symbol of long life» [10, с.118].

Гліцинія – символ жіночої краси, зцілення і захисту [2, с.17]. Ця рослина асоціюється з красою і породжує місячну енергію «інь»: «In the fourth moon month the wisteria blooms» [10, с.279].

Лілії в китайській традиції символізують чистоту і невинність [2, с.17]: «Before her lay the golden moonlit landscape, she smelled the fragrance of night-blooming lilies...» [10, с.118].

Білосніжна гарденія – символ жіночої грації та витонченості [2, с.3]: «This morning when her woman opened the door for Tzu His to pass, Lady Mei stood there already, somewhat pale from rising so early, but fresh as a white gardenia flower» [10, с.73].

Лотос – символ творчості, гармонії, чистоти [1]: «A summer warmth had returned that day and now a southern wind wafted the fragrance of the late lotus flowers from the lake where they closed slowly for the night» [10, с.317].

Піон – квітка імператорів, символізує благополуччя та процвітання, високо цінується в Китаї і справедливо називається «королем квітів». Він також відомий як квітка багатства і почестей, що символізує елемент «ян», весну, любов і прихильність [1]: «In the largest of her main courtyards she had commanded a hill to be raised and then terraced with peony beds» [10, с.242].

Квітка орхідеї в китайській культурі служить утіленням гармонії. Із нею асоціюються вишуканість, краса, жіноча чарівливість. Ці квіти символізують і духовну досконалість, моральну красу людини [1]: «She looked over all her robes, choosing this one and then that, until she selected at last a satin of a delicate orchid purple, lined with great fur» [10, с.86].

Квітка гранату символізує численне потомство, а також честь, славу і успіх [1]: «She wore a new robe of imperial-yellow satin embroidered in small flowers of pomegranate red, and on her head a headdress of black satin beaded with pearls» [10, с.60].

Жасмин у Китаї асоціюється з гармонією і процвітанням [1]: «... her robes of crimson satin sewn with gilt dragons falling to her feet and her headdress set with fresh white jasmine flowers so that about her clung their matchless scent, and saw him as an enemy» [10, с.287].

Хурма знаменує радість і благополуччя [1]: «She moved as far from the door as she could, and she sat down a porcelain garden seat, under a clump of date trees at the far end of the courtyard» [10, с.33].

У Китаї яблуко є символом світу, а його квітки – символом краси [2, с.133]: «Along the lake she buildt a marble-pillared corridor, a mile long, and here, too, she walked, to gaze upon a peony mountain, crabapple trees...» [10, с.297].

Олеандр – символ уваги, застереження [2, с.4]: «Along the lake she buildt a marble-pillared corridor, a mile long, and here, too, she walked, to gaze upon a peony mountain, crabapple trees and oleanders...» [10, с.297].

Окрім усієї різноманітності значень, певні квіти асоціюються з тією чи іншою порою року. Квітка весни – піон, літа – лотос, осені – хризантема, зими – мейхуа.

Відповідно до кількісного розподілу рослинної лексики, можна виділити важливість таких концептів у китайській лінгвокультурі: витривалість, стійкість, довголіття – 52,32%, творчість, гармонія – 13,96, численне потомство – 8,14%, благополуччя – 6,98%, краса, грація – 5,8 %, захист – 4,65%, чистота – 3,49%, обережність – 2,33%, старість, втрати – 2,33%.

Під час семантичного аналізу фітонімів у романі Павла Загребельного «Роксолана» було виділено цілий ряд рослинних символів, які є вагомими для сприйняття турецької картини світу. Тюльпан — королівська квітка. Навіть був особливий османський тюльпан — червона квітка з загостреними пелюстками, який можна було побачити лише у Стамбулі [9]. А період найвищого розквіту Османської імперії називали «епохою тюльпанів» — настільки популярні були ці квіти. Орнаменти з їх зображенням прикрашали одяг, зброю, стіни мечетей, килими, посуд. До речі, у Туреччині існує легенда, що на дні тюльпана заховане щастя. Саме тому турки так бережуть цю квітку. Також вони вважають, що в тюльпан, як і в красиву жінку, побачивши один раз, закохуєшся назавжди: «Привіт тому, хто здійснює ранковий вітерець; молитва до того, хто дарує солодкість устам закоханих; хвала тому, хто сповнює жаром голос улюблених; поважання тому, хто палить, мов слова пристрасті; безмежна вірність тому, хто осяяний пречистою світлістю, як лиця й глави вознесених; тому, хто є гіацинтом в образі тюльпана, напахнений ароматом вірності» [4, с.258].

Гіацинт – символ відродження, радості, ніжності [9]: «Бо й квіти провінція теж зобов'язана була постачати для султанських і візирських палаців: п'ятдесят тисяч голубих гіацинтів з Мараги, півмільйона гіацинтів з Азаха, чотириста кантар троянд червоних і триста кантар особливих з Едірне» [4, с.288].

Помаранчеве дерево – символ щасливого життя і довголіття [9]: «Нещасні молоді жінки цілими днями блукали в садах, схованих від усього світу, і рухи їхні, мов у божевільних, були якісь несправжні, навмисні й непотрібні: то юрмилися вони слухняно довкола розквітлого помаранчевого дерева, то ставав хтось навколійки посеред густої чужої трави й сором'язливо прихилився до неї щокою, то ранила котрась руку об колійки троянд, і крапельки крові зрошували біле ніжне тіло» [4, с.152].

Кипарис у Туреччині є уособлення всесвіту і його вічних істин [9]: «Вітер із сліпою жорстокістю шарпає високі свічки зелених кипарисів, і вони загрозливо розгойдуються — от-от зламаються й упадуть» [4, с.211].

Фігове дерево (інжир) – символ шлюбу, плодovitості, достатку [7, с.342]. Інколи можна зустріти номінації «тутове дерево» або «райське дерево». «Довкола города — тутові плантації, сади, в городі безліч медресе, а в них тисячі софта» [4, с.462].

Юдине дерево вважалося символом весняного Стамбулу. У дні цвітіння дерева проводилися свята [7, с.234]: «Чорна тужлива зелень кипарисів, пекуча кропива в глибоких ровах, темна заслона моря в проломах і пощербинах старих мурів, яскраво-рожеві квіти юдиного дерева, спокійна громада Семибаштового замку, де їх ждали зовсім не там, куди вони мали намір зазирнути, ждали вгорі, а не в підземеллях, затінок під арками з винограду й гліциній, обтяжених фіолетовими гронами квітів,— не вірилося, що тут поряд, лиш ступнути кілька разів,— і вже людські падоли, недоля, безнадія і вмирання» [4, с.411].

Чинара - дерево з сімейства платанових або східний платан [9]. Це символ величі, дерево щастя, що приносить удачу і благополуччя: «Горе було в цих мурах і будівлях, у цих безконечних садах, у високих кипарисах, що мовчазливо вигойдувалися під вітром, мов темні мертвяки в неухильному загрозливому падінні; горе прозирало крізь плетиво химерних рослин, безглузких у своїх буйнощах, у своїй жадібності й склужбаченості; горе розбризане було краплями й згустками крові на трояндах, що червоніли, мов серця усіх невинно убитих, замучених, понижених; горе світилося з безсоромно голих стовбурів платанів» [4, с.254].

Олива – дерево життя в ісламській традиції, одне з двох заборонених дерев у раю [7, с.123]: «Розбагнена дорога, старі оливи простягають до холодного неба покорчене чорне гілля, мов безсилі рабині» [4, с.211].

Фінікова пальма – символ ісламу. Фініки дуже цінуються в ісламі: сам пророк Мухаммед любив ці фрукти. Це своєрідний символ блага та багатства нашого світу і милість Аллаха до людей [7, с.235]: «Це гніздо голубів, яких каміння стріл змушує злякано злітати, або райська фінікова пальма, яка підставляє себе його величності, намісникові нашого часу» [322: 46].

Гранат – символ плодovitості [9]: «І похмуро махнув рукою над рівниною, на якій лежала прекрасна Гянджа з її мечетями, медресе, ринками, славетними рядами ремісників, буйними чинарами, подібних до яких, мабуть, не було ніде у світі, з горіховими й гранатовими садами, тихими вуличками і дзюркотом прозорої води» [4, с.495].

Горіхове дерево – символ прихованої мудрості, а також родючості і довголіття [9]: «Безмежні виноградники довкола Гянджі й поля, що родили сам-сімсот, були витоптані султанським військом в один день, вікові горіхові дерева порубано для вогнищ, на яких готувався плов для яничарів, річку Гянджа-чай перегороджено, щоб лишити оточений город без води» [4, с.494].

Виноград – символ життя, родючості і достатку [9]: «В долині між гір рясні сади й виноградники, гранатові й горіхові гаї, а міста завжди славилися ремісниками такими вмілими, що з ними не могли зрівнятися навіть мудрі вірмени» [4, с.492].

Персики – символ юності [9]: «Переправився через Мармару до Муданьї, там піднявся в гори, проїхав над урвищами Улудагу, побіля виноградників і оливкових гаїв і задихнувся од видовища велетенської безмежної долини, в яку скочувалися з Улудагу прозорі потоки прохолодного повітря, обвіваючи високі зелені чинари, віковічні горіхові дерева і славетні персикові сади» [4, с.565].

Особливе місце в турецькій культурі посідає троянда. Троянда - символ поклоніння, полум'яного кохання і відданості [7, с.150]: «Брати, клекітливе перегукуючись, вправно розмотали бурку, витрусили на землю одягнуену у вузький шовковий бешмет окату тоненьку черкешенку, таку ніжну, як пелюсток троянди, що зацвітає повесні, коли ще не в'ялить і не обпалює спека» [322: 66].

Жасмин – символ чистоти, вірності і любові [9]: «Нехай Вам, дню мого щастя, сповняться всі бажання й радощі душі, нехай сади Вашого благополуччя будуть переповнені прекрасними жасминовими квітами моєї любові, чарівної, як Ваше лице пресвітле, о мій володарю, мій султане, мій падишаху!» [4, с.267].

Сандалове дерево асоціюється з духовністю, захистом, зціленням [9]: «Принесено й голову короля Лайоша, яку Сулейман звелів наповнити мускусом і ватою, оздобити чорним сандаловим деревом і золотом і відправити, як найбільший трофей, до Стамбула в султанську скарбницю...» [4, с.270].

Самшит – символ багатства і успішності [9]: «Вона схожа на товстий сук самшитового дерева, що виставило себе на стрільбище» [4, с.46].

Плющ вважається символом прихильності [9]: «...десь за ровами широка дорога, викладена білими плитами, мабуть, ще за грецьких імператорів, на схилах ровів - латки городів, тоді знов дикі зарості, плющ, юдине дерево з квітами неприродної барви, вигоріла на сонці трава, віслюки з червоними в'юками на спинах, круглоголові чоджуки» [4, с.38].

Гліцинія - символ зцілення і захисту [9]: «Він читав їй газелі Ахмеда Паші, їси Неджаті, славетну «Мюреббу» їси Месіхі, і вона вмиє схоплювала не тільки суть, але й високі тонкощі поезії, пам'ять у неї була чіпка, як гліцинія, Хуррем могла повторювати цілі газелі слідом за Сулейманом, а то несподівано через кілька днів, коли він уже й забув, що читав їй» [4, с.136].

Лавр – символ постійності, вічності і безсмертя... Конюшина – символ удачі [9]: «Сонце вже висіло над самим краєм очеретів, тиша огортала вмираючого, наче на тім світі, і з тієї тиші зненацька зродилися для

Гасана запах і барви Туреччини, її стоголосся, гамір базарів, зойки муедзинів, стрункі чорнокосі дівчата, червона черепаха покривель, сади такі зелені, що незмога передати словами, сонячна чіткість краєвидів, пахощі лавра і водянистий дух конюшини, табуни коней і зоря над ними, золоторогий місяць у високому небі і білий пил на дорогах, білий пил, наче висіялися на землю всі небесні зорі» [4, с.563].

Мускатний горіх – це символ процвітання і приємних подорожей, імбир захищає від хвороб і злих духів, кориця символізує зцілення, очищення, захист, перець символізує довголіття, а гвоздика – любов, заручини, шлюб [7, с.5]: «Мускус від шкір козячих, баранячих, волячих, солодкавий дух килимів, п'янливі пахощі цинамону, ладану, перцю, гвоздики, імбиру, смоли, мускату, сандалового дерева, сірки, амбри» [4, с.18].

Отже, згідно з кількісним розподілом рослинної лексики, можна визначити важливість таких концептів:

поклоніння, вірність – 14,81%, достаток, багатство, плодovitість, процвітання, життя, вічні істини, мудрість, духовність – 13,58%, щастя – 12,34%, велич – 7,4%, захист, краса – 6,17%, відродження – 3,7%, юність, любов, прихильність – 2,46%, зцілення, довголіття, удача – 1,23%.

Висновки. Аналіз фітонімів та виявлення їх символічного значення дозволило співвіднести символ квітки з поняттям важливим для концептосфери мовної картини світу досліджуваних лінгвокультур. Кількісний розподіл рослинної лексики продемонстрував домінування таких концептів у китайській мовній картині світу: витривалість, стійкість, довголіття, творчість, гармонія; важливість наступних концептів у турецькій мовній картині світу можна передати в такій послідовності: поклоніння, вірність, достаток, багатство, плодovitість, процвітання, життя, вічні істини, мудрість, духовність, щастя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аллегоричность китайской живописи. URL: <http://chainka.com/simvolizm.html>
2. Вильямс К. А. Энциклопедия китайских символов (Восточный символизм). М.: В.П. Царев, 2000. 436 с.
3. Герц Г. Три картины мира // Новые вехи в философии. СПб., 1914. №11. С. 50-53.
4. Загребельный П. А. Роксолана: роман. К.: Дніпро, 1983. 583 с.
5. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. М.: Наука, 1978. 324 с.
6. Подолян І. Е. Національна специфіка семантики фітонімів в українській, англійській та німецькій мовах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.17. К., 2000. 20 с.
7. Прохорова В. Коран: перевод смыслов и комментарии. Иман Валерии Прохоровой. М.: Рипол Классик, 2011. 800с.
8. Цветы Китая. URL: <http://baimao.ru/index.php?view=news&nid=21>.
9. Цветы в Турции: вековые традиции. URL: <http://www.helloturkey.ru/kultura-i-religija/kultura-turcii/cvety-v-turcii-vekovye-tradicii>
10. Buck, Pearl S. Imperial woman: The story of the Last Empress of China. New York: Moyer bell, 2009. 378 p.

REFERENCES

1. Allegorichnost kitayskoy zhivopisi [The allegorical nature of Chinese painting]. URL: <http://chainka.com/simvolizm.html>
2. Vilyams K. A. Entsiklopediya kitayskih simbolov (Vostochnyy simbolizm) [Encyclopedia of Chinese Symbols (Oriental Symbolism)]. Moscow: V.P. Tsarev, 2000. 436 s.
3. Gerts G. Tri kartiny mira [Three pictures of the world] // Novyye vechi v filosofii. Saint Petersburg: 1914. № 11. S. 50-53.
4. Zagrebelny P. A. Roksolana: roman [Roksolana: novel]. Kyiv: Dnipro, 1983. 583 s.
5. Podolskaya N. V. Slovar russkoy onomasticheskoy terminologii [Dictionary of Russian Onomastic Terminology]. M.: Nauka, 1978. 324 s.
6. Podolyan I. E. Natsionalna spetsifika semantiki ftonimiv v ukrayinskiy, angliyskiy ta nimetskiy movah [National specificity of the semantics of phytonyms in Ukrainian, English and German]: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk: spets. 10.02.17. Kyiv, 2000. 20 s.
7. Prohorova V. Koran: perevod smyslov i kommentarii. Iman Valerii Prohorovoy [Koran: translation of meanings and comments. Iman Valeria Prokhorova]. Moscow: Ripol Klassik, 2011. 800s.
8. Tsvetyi Kitaya [Flowers of China]. URL: <http://baimao.ru/index.php?view=news&nid=21>.
9. Tsvetyi v Turtsii: vekovyie traditsii [Flowers in Turkey: centuries-old traditions]. URL: <http://www.helloturkey.ru/kultura-i-religija/kultura-turcii/cvety-v-turcii-vekovye-tradicii>
10. Buck, Pearl S. Imperial woman: The story of the Last Empress of China. New York: Moyer bell, 2009. 378 p.

Symbolism of phytonyms in Chinese and Turkish pictures of the world

A. S. Shapoval

Abstract. The article is devoted to the study of phytonyms that are specific to Chinese and Turkish pictures of the world. The analysis revealed that each phytonym has its own symbolic semantics. Drawing on studies of phytonymic symbolism, linguocultural concepts inherent in Chinese and Turkish worldviews have been identified.

Keywords: linguistic picture of the world, phytonyms, concept, symbol.

Когнитивные эффекты как ресурс аналогового обучения: принципы создания ассоциативно-диссоциативного словаря

Н. Слухай, С. Слухай, А. Фланаган

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко
Corresponding author. E-mail nslukhai@gmail.com

Paper received 31.10.19; Accepted for publication 15.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-12>

Аннотация. Изучение когнитивных возможностей речемыслительной деятельности человека стимулировало интерес к активизации ресурсов подсознательной обработки информации мозгом и поставило на первый план вопрос об использовании когнитивных эффектов (когнитивных предубеждений) в обучении человека новым знаниям. Принципиальная аналоговость мышления и речепроизводства человека, неразрывно связанная с когнитивными эффектами, открывает возможности создания новых принципов обучения языкам и, в частности, ассоциативно-диссоциативных словарей – минимумов на основе близкородственных языков. В статье сформулированы базисные подходы к созданию такого словаря.

Ключевые слова: аналоговое знание, ассоциативно-диссоциативный словарь, когнитология, когнитивный эффект, обучение иностранным языкам.

Введение. В эпоху глобализации, активных процессов миграции населения Земли все большую актуальность приобретает ускорение адаптации человека к новой языковой среде, быстрое обретение навыков общения, достаточных для коммуникации, обеспечивающей базовые потребности человека. Цифровые технологии упростили ситуацию за счет постоянного совершенствуемых онлайн-переводчиков, однако доступ к цифровым ресурсам возможен далеко не везде и не всегда, поэтому целесообразным представляется решение задачи скоростному обучению говорящего новому языку с опорой на хорошо знакомый близкородственный или близкородственные, что возможно при использовании суггестивных методик, в частности, когнитивных эффектов как ресурса аналогового обучения.

Фактор времени представляется в этой ситуации определяющим; обучающий словарь-минимум, построенный по предложенной методике, позволяет освоить азы языка, необходимые для минимально достаточной коммуникации в бытовой сфере, за 7-14 дней за счет использования потенциала когнитивных эффектов, прогрессивного аналогового ассоциативно-диссоциативного подхода к запоминанию слов, фреймового подхода к основным законам их комбинации и соположения в элементарные фразы. Минимально достаточные навыки использования языка в деловой, медийной, художественной сферах формируются за 3-9 недель, что в условиях высокой интенсивности современного потока информации выдвигает задачу интенсификации обучения иностранному языку в число исключительно актуальных.

Краткий обзор публикаций по теме. Когнитивная активность человека, которая находит отражение в его речемыслительной деятельности, как известно, не является плавным, ритмичным, однонаправленным, строго системным процессом. Развитие ребенка и результаты речемыслительной активности взрослого демонстрируют прогресс и стагнацию, активность и пассивность, успешность и сбои деятельности при учете рациональной, сенсорной и эмоциональной обработки действительности, сознательной и подсознательной. Поэтому когнитивная деятельность человека оставляет большой простор для реализации ко-

гнитивных эффектов (предубеждений, иллюзий, искажений). Когнитивные эффекты – способ эвристической обработки мира, который часто приносит быстрые результаты, но потенцирует системные ошибки, обусловленные субъективными предубеждениями, клишированным мышлением, сбоями в обработке информации, сенсорным и эмоциональным мышлением. В широком смысле когнитивные эффекты относятся к феноменам иррациональности человека, потому что их результатом является создание собственной, часто иррациональной социальной действительности, которая способна руководить поведением человека, а значит, когнитивные эффекты можно поставить на службу человеку в процессе его обучения. Когнитивные эффекты изучены А. Тверски, Д. Канеманом [5-6], Н. Талебом [9], Э. Юджовски [12] и другими. Нами осуществлена попытка создать словарь когнитивных эффектов [6, с. 234-247], число которых сегодня вследствие резкого возрастания информационного потока постоянно возрастает.

Возможности интенсификации обучения посредством применения суггестивных методов, основанных на использовании принципов когнитивного подхода к обучению, в основе которых лежит принцип ускорения обучения в единицу времени за счет апелляции к резервным возможностям психики человека, давно привлекали внимание исследователей. Интенсивные (суггестивные) методы в широком понимании включают молчаливый (К. Гатеньо), натуральный методы Ст. Крэшена и Т. Теллер (также метод полной физической реакции Дж. Ашера), драма-педагогику, ситуативный, метод проектов (кейсовый) Дж. Дюды и В. Х. Килпатрика, тандем-метод, а также – в узком понимании – методы суггестопедии (Г. Лозанов и многочисленные последователи), суггестокибернетический (В. В. Петрусинский), гипнопедии (А. М. Свядощ, Л. А. Близначенко), ритмопедии (Г. М. Бурденюк), релаксопедии (И. Е. Шварц), Фрейре-педагогику (П. Фрейре). Часть названных методов основана на использовании ресурсов естественной суггестии как проявления естественного речевого общения, часть – на усиленном использовании ресурсов бессознательного и подсознательного в психике человека (детально изложено в [7, с. 170-183]).

Теоретически глубоко разработанными также являются идея принципиальной антропоцентричности человеческого мышления и языка (в работах российских ученых Н. Арутюновой, Б. Серебренникова, Ю. Караулова и других) и принцип аналоговости мышления и языка (Ф. де Соссюр, чьи идеи нашли отражение и развитие в трудах украинских ученых А. Тараненко [10], А. Непокупного, С. Ермоленко [2-4], Т. Черныш [11] и других).

Однако влияние так называемых когнитивных эффектов на содержание когнитивных процессов, особенно процессов суггестивного кодирования, обеспечивающих высокую результативность обучения с учетом аналоговых принципов, до сих пор не получила глубокого теоретического обоснования и практического применения. Из идей такого порядка известны лишь устно высказанные А. Непокупным мысли об использовании данных о генетических связях в лексике родственных языков для активизации лингводидактического процесса. Их теоретическое развитие и практическое воплощение стало перспективным с усовершенствованием базы данных о феноменологии когнитивных эффектов, опыт теоретического осмысления которых представлен, в частности, в [6, с. 174-183], а Словарь когнитивных эффектов – в [6, с. 234-247]. Таким образом, когнитивные эффекты как ресурс аналогового обучения вышли в число проблем, решение которых назрело.

Цель. Показать возможности использования креативного ресурса когнитивных эффектов в процессе получения новых знаний при аналоговом обучении иностранному языку.

Материалы и методы. Материалом исследования служит выборка в объеме более 3000 лексем из электронного ресурса сайта www.hosgeldi.com («Шведский язык: уроки»), сокращенная до объема 1000 лексем ассоциативно-диссоциативного словаря-минимума. В исследовании использованы методы лексикографического анализа, когнитивного ранжирования лексем по степени востребованности в речи, фреймовый, количественных характеристик, эксперимента, наблюдения, описания.

Результаты и их обсуждение. Когнитивные эффекты как форма искажения отражения мира – это неконтролируемые разломы, сдвиги в сознании. Они создают мощные ресурсы управления поведением человека и могут быть использованы как ресурс быстрого обучения человека новым знаниям.

Как известно, мышление человека принципиально аналогово: с одной стороны, принцип «нечто подобно чему-то» позволяет быстро освоить новые сферы лингвистического знания. В трудах Ф. де Соссюра, «отца лингвистики XX-го века» и предтечи системно-структурной парадигмы в языкознании, принцип аналогии как всеобъемлющий осмыслен глубоко и разносторонне: «Попросить лингвиста привести примеры образований по аналогии – все равно что попросить минералога привести примеры минералов или попросить астронома привести несколько примеров звезд» [8, с. 50]. С другой стороны, как свидетельствуют когнитивный эффект фон Ресторфа, или эффект изоляции (склонность людей лучше запоминать тот выдающийся объект, который позиционируется от-

дельно, выделяется из череды подобных однородных); странное, смешное, несуразное, выделяющееся, удивительное также успешно запоминается на фоне выстроенных парадигмальных зон подобия. На этих особенностях психики человека и основан предлагаемый словарь.

Будучи словарем-минимумом, ассоциативно-диссоциативный словарь включает три блока слов: ядерный, медиарный, периферийный. Ядерный блок включает до 300 слов, достаточных в ситуациях спонтанного бытового общения. Этот блок требует от семи до четырнадцати дней освоения с учетом разных когнитивных возможностей людей. При успешном усвоении методики в условиях освоения азов коммуникации обучаемому предлагается медиарный блок такого же объема; при успешном усвоении этого блока – третий, периферийный, блок такого же объема. С учетом слов-диссоциатов обучаемый со средними способностями овладевает лексическим объемом около 1000 слов за период от трех до 9 недель.

Предложенный образец ассоциативно-диссоциативного словаря предлагает путь изучения шведского языка на основе близкородственного английского. Еще более продуктивным является освоение языка на основе двух близкородственных, например, шведского на основе уже освоенных на уровне выше среднего английского и немецкого языков. Эксперимент, суть которого состояла в предъявлении обучаемому – носителю английского языка как родного или овладевшему английским языком на уровне Intermediate – шведских лексем в объеме от 100 до 200 за один сеанс с установкой на поиск знакомых аналоговых форм, демонстрировал позитивные реакции реципиента (реакции обнаружения аналоговых форм) в объеме от 30 до 37 процентов от предъявляемых. После 15 сеансов работы, в процессе которых минимальный объем аналоговых форм (300 слов) был обучаемым успешно освоен, процент обнаружения аналоговых форм медиарного блока реципиентом возрастал в аналогичных условиях эксперимента до 50-67 процентов, что является чрезвычайно высоким показателем усвоения материала. Приблизительно то же процентное соотношение сохранялось при усвоении периферийного блока лексем.

Способность человека к идентификации аналоговых форм может быть интерпретирована как результат действия ряда когнитивных эффектов: **эффекта эссенциализма** (деления феноменов на категории соответственно их основным характеристикам, игнорируя многие отличия), **эффекта домино** (следствием какой-либо перемены является должны быть аналогичные перемены в линейном ряду), **эффекта иллюзорной частотности**, или иллюзии резонанса недавних событий (эффект Баадера-Майнхоф), предполагающего обострение селективного внимания и распознавание недавно встреченных фактов как широко распространенных, или склонности к подтверждению своей точки зрения). Именно эти эффекты поддерживают ощущение «власти говорящего над языком», при которой человек преодолевает механистичность усвоения новых слов и начинает ассоциировать слова как подобные не только при заметном подобии (*att förbjuda – to forbid, att vänta – to wait, att vilja – to wish, att*

blåsa – to blow, att glida – to glide), но даже при их неочевидном сходстве (*att brodera – to embroider, att nysa – to sneeze, att bränna – to burn, att scrapa – to scratch*). Возрастание со временем числа идентифицируемых форм демонстрирует действие двух эффектов. Первый – **эффект Зейгарник**, или эффект подсознательного самоконтроля человека: незавершенное и прерванное сложное задание усиливает когнитивные способности человека, а результаты незавершенной работы сохраняются в памяти в более полном объеме, чем завершенной. Второй – **эффект предубеждения исследователя**, или эффект веры обучаемого в результат, при условии его согласованности с ожиданиями человека. Конечно, в этом процессе нельзя игнорировать «обратную сторону медали», обусловленную действием когнитивного **эффекта Даннинга-Крюгера**, который проявляется, в частности, в склонности недостаточно компетентных людей считать себя хорошо овладевшими сутью явления, то есть нельзя игнорировать попытки неспециалистов увидеть аналогию там, где ее нет, однако, пусть порой иллюзорная, «власть над языком» служит источником небывалого вдохновения и быстрого освоения новых знаний.

Следует уточнить, что ассоциативно-диссоциативное аналоговое обучение показывает высокую результативность при условии предъявления реципиенту визуального облика слова, что не удивительно, поскольку синхронно визуальная модальность является ведущей модальностью суггестивного программирования человека; так, при предъявлении визуального облика глаголов *att bli sjuk – to get sick, att sjunga – to sing* они были идентифицированы реципиентами, слуховой облик тех же глаголов не распознавался.

Диссоциированные, они же парадоксально ассоциированные, лексемы (в объеме от 100 до 150) по-разному усваивались в зависимости от ресурсов индивидуальной когнитивной карты обучаемого.

Изложенное поясняет, почему ассоциативная составная аналогового обучения играет в усвоении новых знаний определяющую роль и обуславливает характер кластерно-фреймовый принцип обучения: лексический материал распределяется по кластерам, совокупность которых соответствует типичному фрейму общения. Таким образом, словарь в ядерной, медиарной и периферийной частях должен состоять, на наш взгляд, из восьми кластеров: типичный Субъект, Действие/Состояние, Объект, Инструмент, Время, Пространство, Число, Цвет. Каждый кластер включает лексику, ассоциативно связанную с аналогичной в хорошо знакомом близкородственном языке. Например, Субъект: *Jag* (шведск.) – *I* (англ.), *en man* (шведск.) – *a man* (англ.); Действие: *att gå – to go, att komma – to come*; Состояние: *livlig – lively, arg – angry*; Объект: *bröd – bread, mjölk – milk*; Инструмент: *en panna – a pan, en hammare – a hammer*; Время: *imorgon – tomorrow, nu – now*; Пространство: *här – here, nära – near*; Число: *två – two, få – few*; Цвет: *röd – red, grön – green* и так далее. Сложностей в разграничении типичной функции лексемы как субъекта или объекта осмысления не возникают в силу принципиальной антропоцентричности языка: взгляд человека на мир –

это обычно взгляд из центра Вселенной на ее окраину, человечество мыслит себя как центр, «соль», «пуп» Земли, поэтому субституты «Я», «Мы» всегда тяготеют к позиции субъекта, а «они», «другие», не говоря о феноменах деантропного начала, – к позиции объекта. Строго говоря, антропоцентричность языка и мышления *homo sapiens* (в отличие от пока недостижимого принципа космоцентричности, который позволил бы увидеть окружающий мир более объективно) должны быть причислены к когнитивным эффектам, потому что они имманентны мышлению и они же затрудняют истинное видение мира человеком. Распределение лексики по вектору ядро – периферия осуществляется по критерию высокая – низкая употребительность.

Основную сложность составляет определение кластеров первостепенной коммуникативной значимости и отбор лексем в составе каждого кластера.

Авторы предлагают ограничиться таким составом кластеров: **Субъект**: личные местоимения; обозначения частей тела человека, существительные родства; **Действие**: модальные глаголы, глаголы действия и деятельности (движения, речемыслительной деятельности и т.д.), глаголы бытия, состояния (обозначения физического и психического состояния человека, обозначения состояния окружающей среды) и качества; глаголы отношения; глаголы мироощущения; **Объект**: существительные – обозначения еды, напитков, предметов быта, объектов культурного назначения; обозначения животных, растений; первоэлементов бытия и их производных; **Инструмент**; **Время**: месяцы года; дни недели, времена года, именованная суточного цикла, соотносительные именованная времени (вчера, сегодня, завтра, скоро, нескоро и под.); **Пространство**: стороны света, пространство относительно человека (справа, слева и под.), соотносительные именованная пространства (далеко, близко и под.); **Число**: обозначения от 1 до 12, именованная десятков, ста, тысячи, миллиона, миллиарда, соотносительные именованная чисел (много, мало и под.); **Цвет**: хроматические – семикомпонентного солнечного спектра, основные ахроматические.

В каждом кластере присутствует также диссоциированная лексика в соотношении одна форма к пяти-семи. Например, в кластере Субъект содержатся лексемы, обладающие нулевой ассоциативностью для владеющего английским языком: *er – you, en magen – a stomach, svärmor – mother-in-law, mormor – grandmother*; Действие/Состояние: *att nå – to reach, att ändra – to change, att ta emot – to receive, rädd – afraid, spänd – tense, kär – in love*; Объект: *smör – butter, en kanin – a rabbit, en bulle – a roll*; Инструмент: *en gaffel – a fork, en sked – a spoon, en kastrull – a saucepan*; Время: *en stund – a period, igår – yesterday, höst – autumn*; Пространство: *hit – here (direction), överallt – everywhere, tvärs över – across*; Число: *ett – one, tjugo – twenty*, Цвет: *svart – black, mörk – dark, lila – purple*. На фоне парадигмы аналогичных лексем диссоциаты воспринимаются как немногие единицы, подлежащие запоминанию, что не отталкивает, а привлекает обучаемого, который легко приобретает «власть над языком».

Вторая группа диссоциатов характеризует этнически релевантные лакунарные именованья и располагается в конце словаря в отдельном реестре; именно и только эта группа сопровождается толкованием: *mid-sommar* – праздник, отмечающий в скандинавских странах (Швеции) середину лета и связанный с особой обрядовостью, сохранившей языческие черты; аналогично: *Jul* – Рождество, а также череда неофициальных праздников: *Kanelbullens dag* – день, традиционный для употребления местного лакомства – обильно сдобренной сахаром булочки с корицей, *kräftskiva* – не привязанная ко дню традиция потребления пресноводных раков в конце августа каждый год. *Att fika, fikastund* – особый ежедневный ритуал для многих шведов, связанный с потреблением кофе и сладостей или бутербродов, являющийся поводом для расслабления и поддержания равновесия между работой и личным пространством каждого. Сюда же относятся *en sambo* – это форма гражданского брака, номен, образованный от глагола *att bo* – жить; *att sambo* – буквально «жить вместе», *en sambo* – «гражданский супруг/а». Люди, вступившие в близкие отношения, но ведущие хозяйство независимо друг от друга, именуются *en särbo* («живущие отдельно»), а пары, периодически выбирающие то тот, то другой вариант, – *en iblandbo*, т.е. «сожительствующие иногда».

Фреймовая организация словаря позволяет сложить «пазл» фразы типичной функции лексем в условиях типичной коммуникативной ситуации: *Jag vill ha bröd med smör – I want to have bread with butter. Han är en lärare. – He is a teacher. Jag kan inte hjälpa dig – I cannot help you. Var så snäll och ge mig min jacka – Please give me my coat. Ska vi gå hem nu – Let's go home now. Var ligger butiken? – Where is the shop situated? Hur mycket kostar hattan? – How much is the hat? När*

går bussen? – When does the bus go? Han har en villa i Stockholm. – He has a house in Stockholm.

Лексемы соответствующих кластеров должны легко сопоставляться. Прогрессивность словаря состоит в том, что этот лексический минимум осваивается в составе соответствующих кластеров фрейма, воспроизводящих типичные реплики разговора. Использование прогрессивной составной ресурсов когнитивных эффектов Даннинга-Крюгера (склонности недостаточно компетентных людей считать себя знатоками) и эффекта заблуждения игрока (убеждение в том, что недавно достигший успеха игрок имеет больше шансов на успех в будущем) позволит преодолеть страх перед речепроизводством на новом языке и укрепит чувство «власти говорящего над языком».

Выводы. Таким образом, аналоговое мышление человека открывает возможности для создания прогрессивных обучающих методик презентации новых знаний, в частности, скоростного обучения иностранным языкам. Одной из перспективных форм такого обучения служит ассоциативно-диссоциативный словарь, построенный на двух принципах: поиска аналоговых смыслоформ, легко ассоциирующихся со смыслоформами уже освоенного языка, усвоения диссоциированных (странных, смешных, раздражающих) смыслоформ и синхронного размещения их в структуре фрейма простой коммуникативной ситуации. Использование ресурсов когнитивных эффектов позволит значительно ускорить ассоциативно-диссоциативные процессы и стимулировать продуцирование фраз в простых коммуникативных ситуациях. Это, в свою очередь, послужит толчком к осмыслению когнитивных эффектов как ресурса аналогового обучения.

ЛИТЕРАТУРА

1. Безпаленко А. Принцип суміжності у мові. Слово у дзеркалі гештальттеорії. Київ: Бджола, 2009. 423 с.
2. Ермоленко С. С. Мовне моделювання дійсності і знакова структура мовних одиниць. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бурого, 2006. 384 с.
3. Ермоленко С. С. Лінгвосеміотичний підхід до вивчення культурних утворень // Вісник Лінгвістичного університету. – Серія Філологія. – 2008. – Т. 11. – № 1. – С. 18-25.
4. Ермоленко С.С. Відношення знакової репрезентації як типологічний параметр механізму культури (зі спостережень над сучасним семіотичним вжитком) // Мовні і концептуальні картини світу. – 2012. – Вип. 38. – С. 216-221.
5. Канеман Д. Мислення швидко і повільно. Київ: Наш формат, 2017. 480 с.
6. Слухай Н. В. Сугестивна лінгвістика: лінгвістичне програмування поведінки людини: навчально-методичний посібник для аспірантів. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бурого, 2019. 247 с.
7. Слухай Н. В. Сугестия и коммуникация: лингвистическое программирование поведения человека: учебно-методическое пособие. – Киев: Издательско-
8. Соссюр Ф. де. Три лекции в Женеве, 1881 г. Вторая лекция: Изменение языков во времени – звуки и формы; аналогия и психические процессы // Заметки по общей лингвистике. Москва: Прогресс, 1990. 275 с.
9. Талей Н. Н. Черный лебедь. Под знаком неопределенности. Москва: КоЛибри, 2009. 528 с.
10. Тараненко О. Полісемічний паралелізм і явище семантичної аналогії. Київ, Наукова думка, 1980. 114 с.
11. Черниш Т. О. Polsko-ukraińskie "pułapki" językowe: korzyści i trudności nauczania języka polskiego w kontekście bliskości lingwogenetycznej i typologicznej // Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI Międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej / pod red. P. Garncarka. – Warszawa: Biblioteka Polonicum, 2005. – S. 477-482.
12. Yudkowsky E. Cognitive biases potentially effecting judgments of global risks. In Bostrom N. and Cirkovic M.M. (eds). Global Catastrophic Risks. Oxford: Oxford University Press, 2008. Pp. 91-119.

REFERENCES

1. Bezpalenko A. A principle of contiguity in the language. A word in the mirror of Gestalttheorie. Kyiv: Bdzholia, 2009. 423 p.
2. Yermolenko S. S. Language modeling of reality and the sign structure of language. Kyiv: Dmytro Buraho Publishing House, 2006. 384 p.
3. Yermolenko S. S. A linguosemiotic approach to learning the cultural formations // Bulletin of Linguistics University. Philology series. 2008. Vol. 11(1). Pp. 18-25.
4. Yermolenko S. S. Sign representation relation as a typological parameter of culture mechanism (basing on observations on

- the modern semiotic usage) // Language and conceptual world pictures. 2012. Issue. 38. Pp. 216-221.
5. Kahneman D. Thinking, fast and slow. Kyiv: Nash Format, 2017. 480 p.
 6. Slukhai N. V. Suggestion linguistics: the linguistic programming of human behavior. A study guide for PhD students. Kyiv: Dmytro Buraho Publishing House, 2019. 247 p.
 7. Slukhai N. V. Suggestion and communication: the linguistic programming of human behavior. A study guide. Kyiv: Publishing and printing center "Kyiv University", 2012. 319 c.
 8. Saussure F. de. The lectures in Geneva, 1881. Second lecture: Changes of languages with time – sounds and forms; analogy and psychic processes. In: Saussure F. de. Writings on general linguistics. Moscow: Progress, 1990. 275 p.
 9. Taleb N. N. The black swan. On robustness and fragility. The bed of Procrustus. Moscow: KoLibri, 2009. 528 p.
 10. Taranenko O. Polysemic parallelism and semantic analogy. Kyiv: Naukova dumka, 1980. 114 c.
 11. Chernysh T. O. Polish-Ukrainian language "traps": utility and difficulties in learning Polish in a context of lingvogenetic and typologic closeness. In: Teaching Polish as foreign language and Polish culture within new European reality. Proceedings from VI International conference on glottodyactics. Ed. by P. Garncarek. Warsaw: Biblioteka Polonicum, 2005. Pp. 477-482.

Cognitive effects as a resource for analogous learning: founding principles of an associative-dissociative dictionary

N. Slukhai, S. Slukhai, A. Flanagan

Abstract. Research of the cognitive potential of language and thought has called forth an interest in activating the resources of subconscious information processing done by the brain; using cognitive effects (cognitive bias) in an effort to impart knowledge has also been elevated in importance. Since the human thought processes and expressive speech are essentially based on analogy and intrinsically connected to cognitive effects, new principles of language learning are made feasible as associative-dissociative minimal dictionaries are created for kindred languages. This article maps out the basic premises for such a dictionary.

Keywords: *analogy thinking, associative-dissociative dictionary, cognitology, cognitive effect, foreign language learning.*

Means of Transition between the Worlds (based on English and Ukrainian Fairy Tales)

K. Stepanenko

Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine
Corresponding author. E-mail: stpnkkaterinaukkr@gmail.com

Paper received 05.11.19; Accepted for publication 18.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-13>

Abstract. The article gives a thorough explanation on the nature of the fairy tale, defines the notion of the fairy-tale worlds, and provides classification of the means of transition between the worlds of the English and Ukrainian fairy tales from the semiotic perspective. The means of the transition are classified as follows: mediator, magic helper, trigger. Mediators and magic helpers are also studied from the semiotic perspective according to Ch.S.Pierce's classification of signs: symbol, index, icon. **Keywords:** *fairy tale, fairy tale world, semiotic approach, symbols, intermediaries, mediators, magic helpers, transition between the worlds.*

Introduction. Investigation of the fairy tales in the recent years has been of high interest for researchers in the fields of linguistics, sociology, psychology, philosophy, anthropology, literary and culture studies and even geography, architecture, and art in general. It is widely known that fairy tale plays a huge role in the folklore of every country. It is one of the oldest genres in literature which accumulated cultural knowledge and experience of generations. Despite the simplicity of plot and structure, fairy tale holds rich archaic beliefs and symbols that, in case the reader decodes them, can explain a lot about the culture, as well as about primitive beliefs and traditions regarding the fairy-tale worlds. In this article we are going to focus on the means, which enable the fairy tale hero to make the transition from one fairy tale world to another. Since the data of polygenetic researches prove that there have been found a lot of similarities between the tales of the world [6], we are going to illustrate it with English and Ukrainian tales, which will enable to make the paper more descriptive.

Related publications. The key figures whose studies mostly contributed to the ideas of this article include V.Propp [21] and Claude-Levi Strauss [19]. V.Propp, a famous folklorist, who identified the simplest structural units - the functions. One of these functions (a magic helper) is a key item of this paper and will be introduced further in the text. Owing to the V.Propp's "Morphology of the Fairy Tale" a number of scientists such as A Dundes [3], K.Bremond [16], K.Levi-Strauss, E.Meletinskiy [20] made a tremendous impact on the development of folklore studies in the framework of structural approach. C.Levi Strauss, a French anthropologist, who followed the principles of structuralism as well, crystalized the idea of mediators, which are also of high importance for the current paper. Since then, many scholars have studied folklore of various cultures, however the figures to be mentioned in this article are E. Meletinskiy [20], K.Bremond [16], F.Vaz da Silva [14], A.Dundes [3], Dan Fang [4], Allan B. Chinen [3], Jack Zipes [15]. The symbols inherent to different cultures, have been studied by O.Kononenko [18], N.Slukhai [22]. Although the scholars have different approaches to study of fairy tales and may disagree on the nature of symbols, they agree on the possibility of unlocking the fairy tales' symbols, and rich meanings that those symbols convey. Along with folklore and structural perspective, this paper includes the semiotic

aspect, thus the Ch.S.Pierce's study on signs is highly applicable [12].

The importance of study the folktale from semiotic perspective has been highlighted by Francisco Vaz da Silva [14]: "Because the marvelous elements in fairy tales call for an explanation, a cohort of bright minds have pored over the problem of fairy-tale symbolism".

The aim of the paper. The aim of this article is to classify and illustrate the means of transition between the fairy-tale worlds within the lingo-semiotic approach. This approach involves the specification of a set of interrelated concepts, i.e. a fairy tale, a fairy tale world, the transition between the worlds, as well as the transition devices that help the actor pass from one world into another.

Material and methods. Data for this study have been taken from collections of English and Ukrainian fairy tales which are classified as "fairy-tales", "wonder tales" or "tales of magic", constituting a category of folk narrative, where objects or beings with supernatural powers are found. We analyzed the fairy texts from the viewpoint of transition devices between fairy-tale worlds, which have been classified by structural-functional criterion.

Results and their discussion. It's important to identify what a fairy tale is since this term has a number of various definitions. The Greenwood Encyclopedia of Folktales and Fairy Tales stresses the fact that the term itself is quite new (it is coined since 1697, by Marie Catherine d'Aulnoy) and has French origin. [7, p.232]. The confusion occurred with this term because it was used to identify stories with fairies, however, not every fairy-tale has fairies mentioned. Merriam-Webster Dictionary says that a fairy tale is "a story (as for children) involving fantastic forces and beings (such as fairies, wizards, and goblins)" or "a story in which improbable events lead to a happy ending" or even as a "made-up story usually designed to mislead" [10]. Jack Zipes, for instance, differentiates the terms "fairy tale" and "folk tale" as he says "In both the oral and literary traditions the tale types influenced by cultural patterns are so numerous and diverse that it is almost impossible to define a wonder folk tale or a fairy tale or explain the relationship between the two modes of communication" [15]. Cambridge Dictionary defines a fairy tale (also a "fairy story") as "a traditional story written for children that usually involves imaginary creatures and magic and also as a story that often involves imaginary creatures and magic"

[2]. Stith Thompson points out that there is no proper term in the English language for the tales with signs of magic, even though the term “fairy tale” is widely used. And some folklorists prefer a German term *Märchen* or “wonder tale” to refer to the *fairy tale*, since, they believe, it is more substantial [13]. Thus, in this particular paper a fairy tale is denoted as a folk tale about imaginary events, heroes, worlds, and the plot of such tale involves magic items among other key elements.

However, the undeniable fact is that the background of the fairy tale is the fairy/ magic world which resembles the image of the perfect one. It is important to highlight the fact, that the distinctive characteristic of the fairy tale is the opposition and strict distinction of “this world” and “that world” [17]. The search of a different, imaginary world is the driver, that pushes the hero to fight with the difficulties. The “other world”, defined also as the “alternative world” by J.Zipes [15], is not only a literary travel to another land, island, crossing a forest or a river, but often a metaphorical representation of various conditions such as birth, adulthood, marriage, death, dream, changing the status and even the dress or look of the hero/ agent. These challenges on the path are impossible to overcome without the specific helpers. The helpers can greatly vary and may be of animal or human origin, they can be plants, household items, supernatural beings, and they help to make the transition from one fairy-tale world to another. These helpers are important to classify since they signify archaic archetypical beliefs and, therefore, are culturally significant.

In this article we provide the classification for the means of transition between the fairy tale worlds as follows:

1- Mediators (non-anthropomorphic):

- objects
- actions
- notions
- events
- conditions

2- Magic helpers (may have anthropomorphic traits):

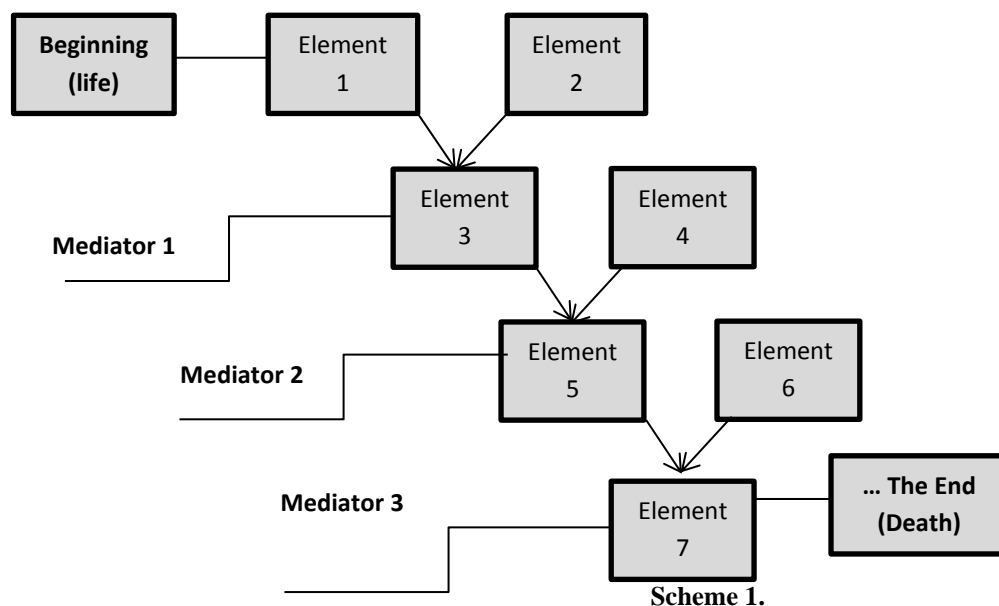
- objects
- things
- supernatural beings, imaginary creatures

3- Triggers (verbal signs, sacral actions verbally represented):

- a) illocutive-signs
- b) illocutive-prohibitions

One of the first scientists to use the notion of mediation was C.Levi-Strauss. To illustrate this phenomenon, the researcher used rituals of passage described in myths, understood as a logical structure which enables to realize the passage from life to death, and this passage can be understood and realized through the smallest units. Levi-Strauss (as well as V.Propp) focuses on simplest functions that are performed by various actors [19, c. 212]. He selected constituent elements and called them structural units.

The Scheme 1 shown below makes it possible to visualize this idea.

It is important to say that in Levi-Strauss’s opinion myth is a combination of binary oppositions such as good-evil, up-down, life-death, light-dark. Since these elements constitute parts of the myth, they are used to soften the oppositions and this is how mediation occurs: two elements form the third element which is a mediator itself. Next, this mediator is combined with another element and they form a new element, which is again a mediator. This chain of elements-mediators is used to illus-

trate the logic between the oppositions [19, c. 236] and, eventually, the passage from life to death, from one world to another.

Following on from observations, mediators are the most symbolic among means of transitions and are the most frequent evidence of symbolism in the tale narrative. Hence, we can use the classification of Ch.S.Pierce, who divided all the signs onto symbols, icons and indexes. One of the most convincing examples to be mentioned

among mediators-symbols is Water. Drinking water (a) gives supernatural power, which is a transition from weak to strong, (b) brings back to life marking then a transition from death to life and vice versa, (c) gives new skills like understanding the language of animals which takes to the world of wisdom (Ukrainian tales “Oh”, “Cane-Girl”, “Youthful Water”). Water as a symbol is more typical for Ukrainian folklore. Another important example of mediators-symbols is Forest, which is significant for both Ukrainian and English fairy narrative. Alexander Porteous in the book “The Forest in Folklore and Mythology” admits that there is obvious evidence of resemblance between human life and a tree. However, in Ukrainian tales we see an unknown, no-name forest, while in English tales the forests are often given names: Forest Inglewood, Forest of Colombiers, Forest of Compaigne [11].

The iconic signs in the tales are the signs that by the way they look resemble the object they denote (the mirror resembles the river because its surface is as smooth as the surface of water, the hairbrush resembles the dense forest, the flute made of a tree branch resembles the tree).

Index denotes the object that it has cause and effect relationship with. In the narrative we research it is often shown through “a part of a whole”, for example, the stump is a part of a tree, the seed is a part of a plant, fur or the skin is a part of an animal. In the “Ivasyk-Telesyk” tale, voice is a part of a human image, having heard the snake speaking with a mother’s voice, the boy thought it was his mother, not the snake. One more group of things that may represent this category is personal items: leaving a personal item in this world a person has a chance to come back safely from another world as we see in Ukrainian tale “Oh”: the boy changes himself into a bird or an animal but asks his father not to get rid of his hat or bridles to be able to come back and obtain a human look again. Another example is found in an English tale “Cane Girl”: a book as a personal belonging of a giant if burnt makes the giant die.

Having analyzed 100 magic tales from the collection of A.Afanasyev, V.Propp made a conclusion that a narrative element can “travel” from one tale to another and the plots of the tales are tightly connected. According to V.Propp there are 31 structural elements of the fairy tale called functions, and that there are constant and variable items which can substitute each other: the names of the heroes and items change but the action they perform is the same, the heroes are of great number but the functions they performed remained limited. This discovery made V.Propp identify the well-known 31 constant functions in the tale. One of them is receiving a magical helper which can be an animal (a horse, a wolf, a bird), objects from which the agents appear (a box, a ship, a tree), objects that poses magic power (water, a sword, a hat), and magic qualities (power to change oneself into an animal). The magical agents may be given as a gift, as a reward, they may be suddenly found on the way, or they may offer help by themselves. Since we include into this group the helpers that have anthropomorphic qualities, we can find following examples: a speaking horse (“Tree to the Sky”) acts like a helper taking the hero from sky to the earth. A horse’s head (“Horse’s Head”) helps to convert into the rich if a person behaves well and follows its directions. Birds, such as three cranes, three eagles, three falcons

predict the future and help to avoid death (“About a True Friend”). Additionally, something or somebody who/ that grants a magic helper can be a helper as well, for example, a witch that shows the way out of the forest (often unintentionally).

The very important, however not paid enough attention, transition element is a trigger. According to the Cambridge Dictionary, a trigger is “an event or situation, etc. that causes something to start”, while for our research we identify triggers as verbal signs, sacral actions verbally represented [1]. These are the words or phrases that are recognized by an actor as a call for action or non-action, therefore, they can be of two types. First, illocutives-orders “*You will catch me first*” says Jack to the Giant to provoke a Giant for the fight (“Jack the Giant-Killer”), “*Take my daughter as my royal decree*” – an order to marry, transition to married life (“The Princess of Canterbury”), “*Sit down on the brink of it (hedge) and there will come three golden heads...whatever they require, that do*” – the opportunity to get heads as helpers to overcome the obstacles (“The Princess of Colchester”), “*Wash me, and comb me, and lay me down softly*” – the request by the head, if done – the head will cooperate and help (“The Princess of Colchester”), “*I require to do what I command*” – for the fairy magic not to disappear, to fight the giant (“Jack and the Bean-Stalk”), “*Go along the direct road*” – the direction to fight the giant (“Jack and the Bean-Stalk”), “*While you do as I order you- I will protect and guard you*” – the request of a fairy for her power not to disappear (“Jack and the Bean-Stalk”), “*Lay!*” – the request for the hen to lay golden eggs (“Jack and the Bean-Stalk”), “*Play!*” – the golden harp started playing (“Jack and the Bean-Stalk”), “*Strike (rub) the eyes of a child with an ointment*”- enables to see fairies (“The Fairy’s Midwife”), “*I thirst*” – immediately appears a drink (“The Fairy Horn”), “*Drink, give me drink! Go to hell for it if you can’t get it on Earth*” – direction to go to the different world (“Dando and His Dogs”), “*The door, open! The door close!*” – this order makes the heavy door leading to treasure move (“About a True Friend”).

And another group is the illocutive-prohibitions: “*Be bold, be bold, but not too bald*” – a warning writing on the door not to enter the underground (“Mr.Fox”), “[...] *The Claud Lad of Hilton will do no more good*” – the house spirit was never seen again (“The Claud Lad of Hilton”), “*Do not let your mother know*” – for the fairy not to stop helping (“Jack and the Bean-Stalk”).

Conclusion. Standard Dictionary of Folklore, Mythology and Legend says that the fairy tale is transmitted by word, by act and by symbols [9, p.20], therefore, the role of symbols should not be underestimated, and since the transition means, especially mediators, are exceptionally symbolic in the folk narrative they are among key elements for decoding multiple meanings hidden in the tale.

Mediators, helpers, and triggers are important components in the structure of fairy tales as they help to provide the transition between the fairy tale world, and perform a linking function between the other functions (elements) of the narrative. The presence of various worlds can be clearly seen in the folklore, since the search of a different world, condition, knowledge is the motivator for the hero for action, travel, a journey. The obstacles are impossible to overcome without the special devices – the means of

transition. These devices are usually symbolic and thus are of high value for understanding the system of beliefs and values. They appear the most important stages of life and symbolize change (whether growth or decline).

According to B.Holbek [8, p.380], there is a specific pattern for remembering stories and producing new ones. This is how the similarity between the tales, motives, and

function in the folklore of different countries can be explained. Fairytale as a subgroup of folklore was never created exclusively for children since it is a rich source of information, experience and frame for decision-making in unexpected situations. And the problem of the fairy tale worlds (real or metaphorical) remains among existentially-significant subjects.

LITERATURE

1. Cambridge Dictionary. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/trigger>
2. Cambridge Dictionary. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/fairy-tale>
3. Chinen Allan B. Fairy tales and transpersonal development in later life// *The Journal of Transpersonal Psychology*, 1985. Vol. 17, No.2, P. 99-122.
4. Dundes A. *The Meaning of Folklore*. Bronner, Simon J. (Ed.)//University Press of Colorado, 2007. 580 p.
5. Fang D. *Magical Objects in Victorian Literature: Enchantment, Narrative Imagination, and the Power of Things*// Dissertation, Faculty of the Graduate School of Vanderbilt University, Nashville, Tennessee, 2015. 191p.
6. Graça da Silva S, Tehrani J.J. Comparative phylogenetic analyses uncover the ancient roots of Indo-European folktales// *R. Soc. open sci.*3: 150645. 2016. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1098/rsos.150645>
<https://royalsocietypublishing.org/doi/pdf/10.1098/rsos.150645>
7. Haase D. (Ed.) *Greenwood Encyclopedia of Folktales and Fairy Tales*// Greenwood Press, Vol.1 A-F, 232 p. Retrieved from https://books.google.com/bh/books?id=Jdx2fhPM1XIC&pg=PA323&lpg=PA323&dq=fairy+tale+definition&source=bl&ots=BwdZsAMVVd&sig=ACfU3U3d7dUpxS6i2t_inINwXm-FeVSX_w&hl=en&sa=X&ved=2ahUKewjNt8_ovpbiAhXrAWMBHX1pCmA4HhDoATAHegQICBAB#v=onepage&q=fairy%20tale%20definition&f=false
8. Holbek B., *Interpretation of Fairy Tales*// Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia. 1992: On the comparative method in folklore research. Turku: Nordic Institute of Folklore. 1986. 380 p.
9. Maria Leach (Ed.) *Standard Dictionary of Folklore, Mythology and Legend*// Funk & Wagnalls; First Edition, Vol.1: A – 1. P.20.
10. Merriam-Webster Dictionary. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/fairy-tale>
11. Porteous A. *The Forest in Folklore and Mythology*// Dover Publications, Inc., Mineola, New York. 2002. 320 p.
12. Rossella Fabbrichesi and Susanna Marietti (Ed.) *Semiotics and Philosophy in Charles Sanders Peirce*// Cambridge Scholars Press, 2016. P.1-16.
13. Stith T. *The Folktale*// The Dryden Press, New York, 1946. P. 4.
14. Vaz da Silva F. *Fairy-Tale Symbolism: An Overview*// Cambridge University Press, *The Cambridge Companion to Fairy Tales*, 2014. P.97-116.
15. Zipes J. A fairy tale is more than just a fairy tale// *Book 2.0*. Vol. No. 1&2. 2012, P.113-120.
16. Бремон К., Структурное изучение повествовательных текстов после В. Проппа// *Французская семиотика: от структурализма к постструктурализму* (Пер. с фр. и вступ. ст. Г.К. Косикова). — М.: Изд. Группа «Прогресс», 2000. 246 с.
17. Брицина О.Ю., Українська усна традиційна проза: питання текстології та виконавства// Київ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2006, 397 с. <http://ukrainaforever.narod.ru/ukrproza.html>
18. Кононенко О. Українська міфологія. Символіка// Харків, Фоліо, 2017. 217 с.
19. Леви- Стросс К. Структурная антропология// Москва, Эксмо Пресс, 2001. 511с.
20. Мелетинский М.Е. Структурно-топологическое изучение сказки// Мелетинский М.Е. (Ред.) *Структура волшебной сказки*. - М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. 234 с.
21. Пропп В. Морфология волшебной сказки// Москва, Лабиринт, 2001. 257с.
22. Слухай Н. В. Лінгвістичні виміри східнослов'янського міфу: психологічні асоціативи// *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, Київ: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2002. Вип.5, С. 41-52.

REFERENCES

16. Bremond C. Structural study of narrative texts after V.Propp// *French semiotics: from structuralism to post-structuralism* (Introductory word and translation by G.K.Kosikov). – Moscow: Publishing Group Progress, 2000. 246 p.
17. Britsyna O.Yu. *Ukrainian Oral Traditional Prose: issues of Textology and Performance*// Kyiv, IMFE M.T.Rylsky, 2006, 397p.
18. Kononenko O. *Ukrainian Mythology. Symbolism*// Kharkiv, Folio, 2017. 217 p.
19. Levi-Strauss C. *Structural Anthropology*// Moscow, Eksmo Press, 2001. 511p.
20. Meletinskiy M.E. *Structural-topological Study of a Tale*// Meletinskiy M.E.(Ed.) *Structure of a Fairy Tale*, Moscow, The Russian State University for the Humanities, 2001. 234 p.
21. Propp V. *Morphology of the Folktale*// Moscow, Labyrinth, 2001. 257p.
22. Slyhay N.V. *Linguistic Dimensions of the Eastern Slavic Myth: Psychological Associations*// *Actual Issues of Ukrainian Linguistics: theory and Practice*, Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2002. Is.5, P. 41-52.

Утвердження псалмів від давнини до сучасності: дискурс та їх буття

Н. В. Вернюк

Рівненський державний гуманітарний університет. Місто Рівне, Україна.
Corresponding author. E-mail: nazar_rivne@ukr.net

Paper received 25.10.19; Accepted for publication 13.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-14>

Анотація. Псалтир — це молитовник Церкви не тільки в її радісних випадках, але і в час смутку, як наприклад, під час похорону спочилих. Псалми співалися як у домівках над покійниками, так і при проводах померлих на кладовище. Описуючи похорон святителя Василя Великого, святий Григорій Богослов говорить, що його проводжали зі співом псалмів. Святий Григорій Ниський, розповідаючи про смерть своєї сестри Макрини, так описує її похорон: «Місце, де лежало тіло покійної, наповнювалося звуками псалмів, які співали діви, та їх риданнями. І коли при співі псалмів була відправлена всеношна і настав час світанку, тоді з усіх сусідніх міст зібралось багато чоловіків і жінок, які своїми риданнями переривали спів псалмів. Після тих псалмоспівів над тілом спочилої, священнослужителі створили з-поміж себе три хори і супроводжували смертне ложе зі співом псалмів до храму; коли ж увійшли в храм, спів псалмів був замінений молитвою, а потім знову співали псалми». **Вступ.** Актуальність даної статті зумовлена тим, що в сучасному науковому світі, зокрема у літературознавстві, пошавилося зацікавлення до вивчення ліричних текстів у Старому та Новому завіті. Сучасний глобалізаційний процес формує єдиний гуманітарний підхід в оцінці наукових студій, які зафіксувалися, а разом з тим і виконувалися древніми цивілізаціями. Найбільше уваги приділяється жанру – псалми. Він вимагає вивчення, дослідження у середовищі релігійному та світському за Старим та Новим завітами. З літературних проблем це ті, які привнесені словесною творчістю, сприймалися ритмом, мелодіями, тембром, вони визначалися в ході для живучості в історичних етапах життя, а також перейшли в тривале використання від жерців. Одні і другі досліджувалися в Малоросії (Україна) з Докиївської Русі. **Короткий огляд публікацій по темі.** Про це свідчать хроніки, літописи, рукописи, збірки, співаники. У царській Росії та СРСР вони замовчувалися, щоб не порушити право Росії на ареал України. Винятком були Євангельські тексти. У світовому масштабі досліджували цей жанр: Дж. Кюгель, А. Десницький, І. Г. Гердер, Г. В. Синіло, Р. Лаут. А також в ареалі України: М. Грушевський, І. Франко, М. Возняк, Леся Українка, В. Антонович, В. Краченко, Л. Дунаєвська, С. Грица та ін. **Мета** і завдання дослідження полягає у вивченні давності з'яви та стану побутування в нинішніх умовах. **Матеріали та методи.** Ми ставимо завдання вивчити адресування їх використання, звернутися до вагомого джерела Псалтиря, його досліджень, особливо сучасних. Він має переклади і ми можемо доторкнемось в перекладах єврейського та грецького видання. Звернемося до едиційної практики українською мовою надрукована 2004 р., до того часу користувалися найновішим у російському перекладі до тисячоліття хрещення Русі. **Висновки.** Біблія грецькою означає – книги, як зібрання різних релігійних та світських видань, які творилися з XII ст. до н. е. і побудована з двох частин. У християнстві серед п'яти книг внесени псалми Давида. Фахівці інституту літератури ім. Шевченка НАН України, вважають, що в Київську Русь, очевидно, спершу прийшов Кирило-Мефодійський переклад.

Ключові слова: псалом, псалтир, псалм, Старий завіт, Новий завіт.

Назва «псалом» (грецьке «псалмос») має грецьке походження. Цим словом давні перекладачі передавали єврейський вираз «мізмор» (таку назву дано 57 псалмам). Слово це походить від дієслова «замар» — торкати струни, звідси — пісня чи гімн, що виконується в супроводі струнного інструменту (лютня, арфа, цитра і т. п.). Те саме значення має грецький термін «псалмос».

Збірка псалмів у староеврейській мові має назву «сефер тегеллім», тобто книга похвал або пісень на славу Богу, бо ж велика частина псалмів оспівує Бога, а решта псалмів мають подячний, молитовний чи покаючий характер і доуславлення Бога безпосередньо відносяться. В книгах Нового Заповіту або згадується написане в псалмах (Лк. 24, 44), або книга псалмів (Лк. 20, 42; Діян. 1, 20).

Деякі псалми мають ще інші назви: «шір» — пісня, ода (наприклад, псалми 119—133); «тефіллаг» — молитва (Пс. 101); «машкіл» — псалом повчальний (наприклад, пс. 41) та ін.

У різних виданнях Біблії, залежно від орієнтації на староеврейську або грецьку традиції, в них міститься 150 або 151 псалм; щоправда, при останньому зазначається, що він «вні числа 150-и псалмів». По суті, проте, їх трохи менше, бо псалом 13 ідентичний з 52; псалом 69 дуже мало відрізняється від 39-го, а псалом 107 складається з частин інших (56, 8—12; 59, 7—14). Талмудичний переказ визнає, що в псалтирі є 147 псалмів.

У нумерації псалмів також є різниця залежно від традиції. Деякі з них поділені на два, інші об'єднані в один. Для загальної орієнтації можна сказати, що 8 перших і 3 останні псалми мають у тексті староеврейському і грецькому (переклад 70-ти) ту саму нумерацію, а в решти — єврейський текст випереджає на одиницю грецький і всі переклади з нього.

Книга Псалмів поділяється на п'ять менших книг (Пс. 1 – 41; 42 – 72; 73 – 89; 90 – 106; 107 – 150). Кожна з перших чотирьох книг відокремлюється від наступної так званою доксологією (формулою похвали Богу) — 41:14; 72:18–20; 89:53; 106:48. Остання книга немає завершальної доксології, так, як псалом 150 розглядається як доксологія до книги Псалми цілому. Лексико-стилістичні особливості цих літургічних формул дозволяють датувати їх періодом після Вавилонського полону (тобто не раніше 6 ст. до н. е.); також в той же час наявність їх в Септуагінті показує, що вони були написані не пізніше 2 ст. до н. е. Той факт, що три з чотирьох доксологій не являються інтегральною частиною псалмів, до яких вони приєднані, дозволяє припустити, що вони слугували завершеннями окремих збірок, що надалі були об'єднані в Псалтир [2, с. 145 – 148].

Дослідники вважають, що колись існували окремі збірки псалмів, які пізніше об'єднано. Залежно від імені Божого, напису над псалмом, тематики і стилю та словника вбачають, що теперішній Псалтир є зібрання чотирьох раніших збірок: збірка Давида (Пс.

1—40), Скеї (Пс. 41—82), мішаний (Пс. 83—88) і молодший (Пс. 89—150). Остання збірка містить псалми з часів Вавилонського полону (Пс. 136) і після нього; можливо, походить з часів Ездри і Неємії [3, с. 346].

Заголовки, які мають вірші псалмів, давнього походження. В них даються короткі відомості про автора чи обставини, за яких написано псалом, а також його богослужбовий ужиток і спосіб музичного виконання.

У заголовках 101 псалма в старовірській мові текстів вказуються ймення їхніх авторів, часто з короткими зауваженнями щодо обставин, за яких вони були написані (наприклад, Пс. 50). Старовірська традиція при цьому приписує Давидові (близько 1000 р. до н. е.) сімдесят три псалми; грецька — 84 псалми. Давид був здібним музикантом і автором пісень як релігійного, так і світського змісту. Про це повідомляється в 1-й і 2-й книзі Царств, I Параліпоменон і Сіраха. В 2-й книзі Царств Давида названо солодким піснетворцем ізраїлевим (2 Цар. 23, 1). Життя Давида повністю відповідає змістові псалмів, які йому приписуються (псалми месіанські). Можливо, що в псалмах Давидових з часом з'явилися дрібні зміни, наприклад, вказівки про їх богослужбове вживання і спосіб виконання.

В цілому Псалтир можна розглядати як поему, яка возвеличує славу і провидіння Бога. Деякі псалми особливо підкреслюють роль Бога як царя Вселеної і зазвичай виокремлюються в окрему жанрову групу так названих коронаційних гімнів (Пс. 47, 93, 96—99). Інша група — «Сіонські псалми» — псалми-славослів'я Божому місту Єрусалиму з горою Сіон, яку Бог обрав місцем Свого перебування (Пс. 46, 48, 76 та ін.). Близько третини Псалтирі складають ламентатції (жалоби, оплакування) — як індивідуальні (40 псалмів), так і від всього народу (Пс. 44, 60, 74, 79 та ін.). Для більшості ламентатцій характерним є вираження стійкої віри в те, що молитва їх буде обов'язково почута. Ще одним жанром являються гімни вдячності (Пс. 9, 10, 18, 30 та ін.). Специфічним жанром є, так звані, царські гімни, в центрі яких — Помазаник Божий, земний цар Іудеї (Пс. 2, 18, 20, 21 та ін.) [4, с. 537—655].

Хронологічну послідовність виникнення псалмів можна уявити собі приблизно так: даний Давидом імпульс продовжував діяти протягом декількох століть, від Давида до Ездри (1000—450 рр., в різних фазах життя. Довгий час складання псалмів звичайно вплинув на їх форму й тематику. Знайшли в них вислів не тільки різні переживання і психічний стан їхніх авторів, але й доля етносу, що підлягав впливам інших народів. Псалми склалися не на «замовлення», але виникали за певних обставин і тому кожен з них являє властиву єдність лише в собі, він неповторний, і так тільки ч може бути оцінюваний. Не можна, в зв'язку з цим, робити поділ псалмів на кілька або й на кільканадцять груп і вважати такий поділ обов'язковим. Усі існуючі спроби поділу псалмів на групи відповідають лише дослідницьким поглядам їхніх авторів.

Аналіз змісту псалмів дозволяє встановити, що головними темами псалмів були: історичні події загальнонародного життя (наприклад, Пс. 43, 59, 73, 78); досвід особистого життя (Пс. 3, 4, 7 і т. д.); скруха (Пс. 6, 31, 50 та ін.); туга за Богом (Пс. 41, 42, 47 та ін.); вдячність Богові (Пс. 8, 18, 28 та ін.); споглядання

шляхів добра і зла та доля праведних і неправедних (Пс. 14, 23, 81, 100 та ін.); обітниця і благодіяння Божі, невдячність, тимчасові кари і спасення (Пс. 67, 76, 113, 135 та ін.); пришествя і вічне Царство Месії — Христа (Пс. 88, 132; 2, 15, 21, 44, 71, 109; 45, 66, 86, 92, 95, 96, 97, 98).

Вивчаючи літературну форму псалмів, можна переконатись, що вони поділяються на три види: хвали, прохання і подяки. Межу між цими видами не можна провести виразно. Вказані теми часто переплітаються в одному й тому ж псалмі. При цьому можна помітити, що в псалмах часто є елементи повчального і філософського характеру, а також пророцтва (Пс. 2, 49, 74, 81, 84, 94, 109) розкривається символіка (мова йде, наприклад, про чашу, вогонь, горно та ін.). Є в псалмах також ряд елементів, пов'язаних з храмовими відправами.

Оригіналом для перекладу псалмів, який старовірська мова засвоїла досить пізно, був елліністичний грецький переклад 70-ти. Перекладач часто мав труднощі з граматичними формами і написами до псалмів. Мав при цьому, відповідно до свого часу, нахил усувати вразливі для нього антропоморфізми. Вводив перекладач також додатки — глоси (пояснення) або пропускав деякі вислови. Взагалі він рабськи наслідував старовірський оригінал, що тепер полегшує реконструкцію оригіналу, яким він користувався бл. 150 р. до н. е. На церковно-слов'янську мову Псалтир переклали святі Кирило і Мефодій, про що згадується в «Повісті временних літ» під 898 р.

Псалтир має велике значення в житті Церкви, як Старозавітної, так і Новозавітної. Поезія дозволяє відчувати в земних речах духовність. Особливо це відчувається в псалмах: краса природи (Пс. 8, 103) чи лагідний спокій домашнього вогнища (Пс. 112, 126 і 127) викликають в нас почуття подиву з краси світу, а разом створюють клімат радісної віри в Божественного їх Творця. Псалми з'явилися як вислів особистого переживання їхніх авторів. Згодом ці твори стали широко відомі, були прийняті народом. Вони стали для віруючої людини книгою молитви. Цей процес почався дуже рано, продовжувався у Вавилонській неволі та закінчився після повернення. Багато псалмів було прийнято до богослужбового вжитку Старозавітною Церквою. Про це свідчать виразно такі тексти, як 2 Пар. 23, 18; Езд. 3, 10 і далі; Неєм. 12, 27. Талмуд подає псалми, призначені для читання в певні дні тижня. Зроблено це і в перекладі 70-ти в заголовках окремих псалмів: Пс. 22, призначено на перший день тижня, 46 — на другий, 92 — на четвертий, 91 — на день перед суботою, а 90 — на суботу. Гадають, що псалми в храмі співали унісонно з супроводом гри на арфі або лютні, але музикальна сторона старозавітних відправ мало відома.

Перед початком нашої ери серед іудеїв була жива надія на пришествя Месії. Для християн вона здійснилася з пришествям Господа Ісуса Христа. Псалми постійно цитуються в Новому Заповіті, найчастіше псалом 109. Новий Заповіт і християнське передання відносять до Христа псалми 15 і 21 та вірші інших псалмів, особливо 8, 35, 39, 40, 67, 68, 96, 101, 117).

Сам Ісус Христос співав псалми. Він щороку разом з Пречистою Матір'ю і праведним Йосифом, бував у

Єрусалимському храмі. В дорозі з Назарету до Єрусалиму прочани співали пісні прочан (пс. 119—133). В роки Свого спасенного служіння Христос брав участь у всіх головних святах єрусалимського храму. Для підтвердження Свого посланництва Він наводив свідчення псалмів частіше, ніж інші тексти Старого Заповіту.

Євангелісти відзначили, що після Тайної вечері Господь разом з учениками співав псалми по дорозі до Гетсиманського саду (Мф. 26, 30; Мк. 14, 26). Це, мабуть, були подячні пасхальні псалми (113, 117). Навіть на хресті слова псалмів спадають Христові на пам'ять. Святий Іоанн Богослов стверджує (19, 28), що Ісус Христос сказав: «Прагну», щоб справдилося Писання: «У спразі Моїй напоїли Мене оцтом» (Пс. 68, 22). «Боже Мій, Боже Мій! — нащо Ти Мене покинув?» — передостанні слова Спасителя на Хресті — це початок 21 псалма, в якому передрікалося страждання і торжество Месії (Мк. 15, 34). Останні слова Ісуса: «Отче! У Твої руки віддаю дух Мій!» (Лк. 23, 46 — повторюють 6 вірш 30-го псалма [1]).

За прикладом Господа Ісуса Христа і апостолів (Єф. 5, 19; Кол. 3, 16), перші християни зробили з Псалтиря правдиву книгу молитви. Отці Церкви із захопленням говорять про глибину й красу Псалтиря; їхнє ставлення зрозуміло, бо торкаючись струн людського серця, від нестерпного болю до безтурботної бадьорості, від задуми до радісної надії, від страху аж до ясної радості в псалмах дається кожному Божа допомога в його власних переживаннях. А чи ж може бути досконалішою молитва над ту, в якій Сам Бог устами людини розмовляє з Богом? «Я думаю, — говорить святий Афанасій Великий, — що в словах цієї книги виміряне й охоплене все життя людське, всі стани душі, всі рухи думки». «Псалом — просвічення душ, освячення тіл», — говорить преподобний Єфрем Сірін. «Завжди спів псалмів є торжество для тих, що радіють, утіха для тих, що сумують» (св. Іоанн Златоуст). «Псалом — тиша душі, поширювач миру. Він пом'якшує дратливість душі і заспокоює нестримність. Він угамовує бунтівливі і хвилюючі думки. Псалом — посередник дружби, єднання між далекими і примирення ворогуючих. Бо хто може вважати ще ворогом того, з ким піднімає єдиний голос до Бога?» (св. Василій Великий).

Для богослужбового вжитку Псалтир тепер поділений на 20 кафізм (гр. «кафізма» — сидіння), а кожна кафізма ділиться на три «слави» або частини, які закінчуються піснею: «Слава Отцю і Сину і Святому Духу...». Коли і де була поділена Книга псалмів на кафізми і слави, точно невідомо. Але не підлягає сумніву, що цей поділ давній, і зроблено його, щоб полегшити увагу слухачів, яка природно стомлювалася від безперервного читання або співу. Святий Афанасій Великий згадує вже про коротке славослів'я із співом алуля, яке виголошувалося після псалмів.

Давні устами казали співати, а не читати кафізми, що залишило слід і в нашому сучасному Типіконі, в його висловах щодо виконання кафізми: «лик глаголет», а читець не читає, а «стихологисует», тобто проказує віршами напереміну з кимось іншим. За Студитсько-Алексіївським уставом кафізми не тільки співалися на глас, але і в межах гласу для них були,

мабуть, свої мелодії.

Згідно з уставом, Псалтир має прочитуватися один раз протягом тижня під час відправ, а в святу Чотирнадцятницю двічі за тиждень. Кафізми читаються за порядком, тільки 16 і 17 кафізми читаються після всіх кафізм у суботу, бо вони більше відповідають змістові суботних відправ. Порядок читання кафізм починається в суботу перед неділею апостола Фоми і продовжується до наступної Пасхи. Протягом цього часу рядове читання кафізм міняється вісім разів, у вісім періодів. Різниця при цьому полягає в тому, що в одні тижні стихословлять на утрени по дві кафізми, а в інші — по три. У Великий піст рядові кафізми читаються не тільки на вечірні й утрени, але і на часах, крім суботи і неділі. На кожному тижні рядове читання кафізм починається з суботи вечора, з вечірні.

Є також дні в богослужбовому році, коли читання кафізм не буває, а саме: від Четверга Страсного тижня і всю Пасхальну седмицю, тільки на утрени Великої Суботи читається 17-а кафізма. В деякі дні не буває читання кафізми на вечірні: в дванадцяті Господні свята, якщо вони випадають в усі дні тижня, крім неділі й понеділка, а також у ті дні, в які була всеношна. У зв'язку з цим, в неділю ввечері цілий рік кафізма не стихословиться. Однак, якщо в ці дні буде празник великого святого з всеношною, то на вечірні співається перший антифон першої кафізми.

Крім рядового читання кафізм, окремі псалми становлять складову частину всіх церковних відправ, входячи до їх складу цілком або окремими частинами. Так, до складу щоденної полуношниць входять псалми: 50, 118, 120, і 133; на утрени — 19, 20, 3, 37, 62, 87, 102, 142; 117 з віршами: 1, 11, 17, 22—23, 26 і 27; 148, 149, 150; на вечірні — 103, 140, 129, 116 і т. д. [5]

Псалтир — це молитовник Церкви не тільки в її радісних випадках, але і в час смутку, як наприклад, під час похорону спочилих. Псалми співалися як у домішках над покійниками, так і при проводах померлих на кладовище. Описуючи похорон святителя Василя Великого, святий Григорій Богослов говорить, що його проводжали зі співом псалмів. Святий Григорій Ниський, розповідаючи про смерть своєї сестри Макрини, так описує її похорон: «Місце, де лежало тіло покійної, наповнювалося звуками псалмів, які співали діви, та їх риданнями. І коли при співі псалмів була відправлена всеношна і настав час світанку, тоді з усіх сусідніх міст зібралось багато чоловіків і жінок, які своїми риданнями переривали спів псалмів. Після тих псалмоспівів над тілом спочилої, священнослужителі створили з-поміж себе три хори і супроводжували смертне ложе зі співом псалмів до храму; коли ж увійшли в храм, спів псалмів був замінений молитвою, а потім знову співали псалми».

Святий Єпіфаній говорить, що псалми Давидові співалися на похоронах, щоб полегшити печалі. Блаженний Августин, описуючи похорон своєї матері, говорить: «Єводій взяв Псалтир і почав співати псалом (100, 1), якому ми відповіли всім домом: «Милість і суд оспівувати буду тобі, Господи». Святий Іоанн Златоуст подає текст деяких псалмів, які співали над спочилими (Пс. 31, 7; 114, 6; 22, 4).

У наш час прийнято такий порядок читання Псалтирі над спочилими: кожна кафізма починається мо-

литвослов'ям: «При- ідіте, поклонімся...» (тричі); після кожної «Слави» кафізми читається молитва: «По- м'яни, Господи Боже наш...», яка міститься на кінці «Послідування по ісході душі», і на ній згадується ім'я спочилого, а по закінченні кафізми читається Трисвяте по Отче наш, тропарі за померлих і належна після кожної кафізми молитва.

Отже, псалми, хоч вони висловлювали побожності Старого Заповіту, мають велике значення в релігій- ному житті християнина і в наш час. Старий Заповіт був підготовкою до Нового, періодом, коли Господь Бог виховував із старозавітної людини нову людину — християнина і давав закони, яких не зміняв навіть Христос, а тільки вдосконалював їх розуміння і за- стосування: «Не думайте ви, що Я прийшов порушити закон і пророків: не порушити прийшов Я, а допов- нити» (Мф. 5, 17), — сказав Господь.

Можна ще підкреслити, що в певному розумінні ідеї Старого Заповіту знаходять розкриття і в Новому. Навіть ідея помсти знаходить свої відгуки в протестах і бо- ротьбі зі злом, без чого християнська любов до ближ- нього була б тільки безсилим, добрим наміром. Що ж

до земних, минутих справ, які єднають нас з Вітчиз- ною, родиною, майном, працею, то ми не можемо їх зрікатися. Не можемо бути думками у висоті, але повинні, використовуючи всі обставини і дочасні речі, прямувати за їх допомогою до вічної мети.

Хоч християнин має інше поняття про вічність ніж люди Старого Заповіту, але чи завжди легко доводиться йому розлучитися з життям. Пригнічений хворобою і страхом перед смертю, чи не звернеться він до Бога подібно до старозавітного псаломспівця: «Помилуй мене, Господи, зглянься на страждання моє від нена- висників моїх, — Ти, що підіймаєш мене від воріт смерті» (Пс. 9, 14). Тому не можемо ми штучно роз- діляти обидва Завіти — Старий і Новий, адже вони взаємно один одного доповнюють. Цього навчає нас мати наша Церква, даючи нам Псалтир як складову частину нашої повсякденної молитви, через що ста- розавітні псалми знаходять і в теперішній час своє життєве доповнення і розкриття, впливали і впливають формуванню молоді людини, особливо з раннього віку. Вони дійшли до нас і ми передамо їх наступним поколінням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту: в українському перекладі з паралельними місця- ми / Переклад Патріарха Філарета (Денисенка). — К.: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. — 1416 с.
2. Alter R. The Art of Biblical Poetry / Alter R. — New York / London: Basic Books, 1985. — 240 p
3. Дьяконов И. Древнееврейская литература / Дьяконов И. ; [Поэзия и проза Древнего Востока]. — М. : Астропринт, 1973. — 727 с.
4. Древнееврейская литература: Из Книги Бытия / пер. С. Апта; Книга Ионы / пер. С. Апта; Книга Руфь / пер. И. Брагинского; Книга Иова / пер. С. Аверинцева; Песнь Песней / пер. И. Дьяконова; Книга Экклесиаст / пер. И. Дьяконова // Поэзия и проза Древнего Востока. — М.: 1973. С. 537-655. («Библиотека всемирной литературы». Т.1).
5. Псалтир. — К.: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2001. — 440 с.
6. Лановик З. Hermeneutica Sacra / Лановик З. — Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. — 587 с.
7. Домашовець В. Псалми Давидові в поетичних творах Тараса Шевченка.- Оттава, 1992;
8. Сулима В. Біблія і українська література.- К.: Освіта, 1998.- С. 200-202;

REFERENCES

1. The Bible. Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments: in Ukrainian with Parallel Sites / Translated by Patriarch Filaret (Denysenko). - K. : Editions of the Kyiv Patriarchate of the Ukrainian Orthodox Church of the Kiev Patriarchate, 2004. - 1416 p.
2. Alter R. The Art of Biblical Poetry / Alter R. - New York / London: Basic Books, 1985. - 240 p.
3. Diakonov I. Ancient Hebrew literature / Diakonov I.; [Poetry and prose of the Ancient East]. - M.: Astroprint, 1973. - 727 p.
4. Hebrew Literature: From the Book of Genesis / trans. S. Apta; Jonah's book / trans. S. Apta; Book of Ruth / trans. I. Braginsky; Job Book / trans. S. Averintseva; Song of Songs / trans. I. Dyakonov; Ecclesiastes Book / trans. I. Dyakonov // Poetry and prose of the Ancient East. - M. : 1973. P. 537-655. (World Literature Library. Vol. 1).
5. The Psalm. - K. : Editions of the Kyiv Patriarchate of the Ukrainian Orthodox Church of the Kiev Patriarchate, 2001. - 440 p.
6. Z. Lanovyk Hermeneutica Sacra / Z. Lanovyk - Ternopil: TNPU Editorial and Publishing Department, 2006. - 587 p.
7. Domashovets V. Psalms to David in the poetic works of Taras Shevchenko. - Ottawa, 1992;
8. Sulima V. The Bible and Ukrainian Literature.- K. : Education, 1998.- P. 200-202

Affirmation of Psalms from Antiquity to the Present: Discourse and Their Being

N. V. Vernyuk

Abstract: The Psalter is a prayer book for the Church not only in her joyous occasions, but also in times of sorrow, such as during the funeral of the dead. The psalms were sung both in the homes of the dead and in the wires of the dead to the cemetery. Describing the funeral of St. Basil the Great, St. Gregory the Theologian says that his provost was chanted with the singing of psalms. St Gregory of Nyssy, recounting the death of his sister Macrina, describes her funeral: "The place where the dead body lay was filled with the sounds of psalms sung by virgins and their sobs. And when the singing of the psalms was celebrated at the dawn and the dawn of the dawn came, then many men and women gathered from all the neighboring cities, who interrupted their singing with their sobs. Singing these psalms over the body of the dead, the clergy created three choirs among themselves and accompanied the deathbed with the singing of the psalms to the temple; when they entered the temple, the singing of the psalms was replaced by a prayer, and then the psalms were sung again. "

Keywords: psalm, psalter, psalm, Old Testament, New Testament.

General overview on the development of linguistic innovations in terminology (based on the conceptual distinction between Semasiology and Onomasiology)

K. Yakovliuk

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, Ukraine
Corresponding author. E-mail: khristy.yakovlyuk@gmail.com

Paper received 30.10.19; Accepted for publication 14.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-15>

Annotation. This article explores new words in terms of the difference between semasiology and onomasiology, that is the terminological distinction between looking at words only and looking at the sense relations that exist between words. The basic aim was to find out the most important sources and ways of shaping and introducing of new words in public life, to identify the role of new words in the language and their functions in modern English, as well as their etymology, history, sound-structure, and some formal properties of English word-formation rules.

Keywords: lexical innovations, semasiology, onomasiology, terminology standards, conceptual category; concept.

Introduction. New words show the ability of language to reflect the dynamic development of society and at the same time the extension of traditional boundaries of word formation [15]. New words are added to the lexical inventory of a language because some speakers introduce them and others imitate these speakers; similarly, words change their value within the language because people start using them in different circumstances. Choosing an expression can in fact take the form of selecting an option that is already there, or of creating a new alternative on the basis of one of the mechanisms [8]. The new lexical unit undergoes several stages of socialization (acceptance in society) and lexicalization (fixation in language). Then it is fixed in print.

The purpose of the study. The purpose of this study is to classify linguistic innovations that reflect new technological ideas, provide a scientific, linguistic description and analysis of innovations, their methods of creation, differentiation and features of their use. We have investigated these from the onomasiological and semasiological perspectives.

To achieve this goal we provide the main criterion for the selection of new words, that is their usage, investigate the peculiarities of the functions and occurrence of new words in various fields of human activity, and analyze the most common areas of new words.

Method and materials. There are such types of methodological approaches in the study of linguistic innovations: quantitative methods (e.g. surveys), qualitative methods (e.g. grounded theory) and mixed methods (e.g. combination of numerical measurement and in-depth exploration). Quantitative and qualitative research use different methods of data collection and analysis, and they allow us to answer different kinds of research questions.

The qualitative methods are used to understand concepts, thoughts or experiences. This type of research enables to gather in-depth insights on topics that are not well understood. Because of it we used techniques such as focus groups, case studies, discourse analysis (Retrieved from <https://www.scribbr.com/dissertation/methodology/>). The results of qualitative research are descriptive or explanatory rather than predictive, and are typically time-consuming to collect and analyse. The following tools were used to confirm these tasks:

- Participant observation checklist (new lexical items were collected by observing, and note taking).
- Transect walk checklist: detailed descriptions of events, actions, and objects that are denoted by new lexical items and can reveal social processes, meaning, and value.

(Retrieved from <http://adphealth.org/irtoolkit/research-methods-and-data-management/research-tools-and-techniques.html>)

Our research materials include all types of materials generated and utilized in the scope of scholarly research on the development of linguistic innovations in terminology of science and engineering. New lexical items were collected and recorded from datasets (<https://wordnet.princeton.edu/>; <http://wordlist.aspell.net/>), journals articles (<https://www.researchgate.net/>; <https://www.sciencedirect.com/>), dictionaries (<https://www.merriam-webster.com/>; <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/>; <https://www.macmillandictionary.com/>; <https://www.lexico.com/en>; <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>) or other published materials that could be considered the product of scholarly research.

We have analyzed our research by summarizing and categorizing the data (grouping similar ideas and themes together, e.g.). We have provided content analysis (systematically recording the presence of certain words or themes in a set of texts to analyze communication patterns). Also we set open-ended questions. (<https://www.scribbr.com/dissertation/methodology/>).

Results. During the process of research the following areas of study were clearly outlined:

1. the problem of treating lexical innovations as neologisms, how long a word should be used in a language to be considered neologism and getting into the dictionary;
2. the need for special vocabulary articles or annotations to mark lexical innovations, since the current system is inconvenient and does not take into account the social differentiation of language;
3. the necessity for stylistic characteristic of lexical innovations (the problem of classification of the slang units, professionalisms, terms and other layers of vocabulary related to neologisms);
4. the problem of the relationship or the lack of it between the lexical innovations and their concepts. We have found out that lexical innovations, then, may and may not be accompanied by a conceptual innovation. For instance, the introduction of the loan word *App drawer*, that is “a collection of all the applications that are installed on an electronic device such as a smartphone or a small computer” (Retrieved from <https://www.techopedia.com/definition/33814/app-drawer>) into German initially involves the spread of the

concept “add drawer”; the basic motif behind this simultaneous introduction of a conceptual and a lexical innovation is a common expressive need on the part of the language users. The driving force behind the spread of the concept “app drawer” and the word App drawer is basically just the growing familiarity of language users with this new piece of equipment. Conversely, when the word *App-Schublade* is introduced as an alternative term for App drawer, the concept “app drawer” is already there. “The language as such is obviously not an anthropomorphic agent: what happens is that individual language users act in a specific way (say, by using a loan word), and that these individual acts lead to changes at the level of the language as a whole – that is, at the level of the speech community” [5].

What exactly are the mechanisms that enable the cumulative effects? Logically speaking, two situations may occur: either the changes work in parallel, or they take place serially. *The first situation* occurs when members of a speech community are confronted with the same communicative, expressive problem, and independently choose the same solution. The introduction of television as a loan from English into German (and many other languages) may at least to some extent have proceeded in this way. More or less simultaneously, a number of people face the problem of giving a name to the new thing in their native language; independently of each other, they then adopt the original name that comes with the newly introduced object.

The second type occurs when the members of a speech community imitate each other. For instance, when one person introduces a loan word, a few others may imitate him, and they in turn may be imitated by others, and so on [18]. The apt example of it is the word *mHealth* (also written as m-health or mhealth), that is an abbreviation for mobile health, a term used for the practice of medicine and public health supported by mobile devices. The term mHealth was coined by Robert Istepanian as use of “emerging mobile communications and network technologies for healthcare”. A definition used at the 2010 mHealth Summit of the Foundation for the National Institutes of Health (FNIH) was “the delivery of healthcare services via mobile communication devices” (Retrieved from <https://en.wikipedia.org/wiki/MHealth>).

Words, in fact, do not exist in isolation, but they are related to each other in various ways: they may be synonyms, or they may have opposite meanings, or they may simply be related by the fact that they belong to the same conceptual domain (like kinship terminology, or colour terms, or terms for kitchen utensils). For example the new word *biometrics* - a technical term for body measurements and calculations. The term “*biometrics*” is derived from the Greek words “bio” (life) and “metrics” (to measure). In fact, this word has a range of synonyms such as *statistics*, *biostatistics*, *life science*, *bioscience biometry* and antonyms *dysgenics*, *eugenics*.

In semantics, the distinction between looking at words only and looking at the sense relations that exist between words is expressed by the terminological distinction between semasiology and onomasiology. Whereas a semasiological perspective investigates which concepts are associated with a given word, onomasiological research takes its starting-point in a *concept* and investigates which words may be associated with that concept. Given the distinction between semasiology and onomasiology, it is clear that our main focus will lie with semasiology if we are interested in definitions: semasio-

logical information is predominantly expressed through the definition of the individual senses of a word. But what about onomasiological information? Basically, the onomasiological information can be added to the alphabetical dictionary, or it can form the basis of an entirely different type of dictionary, the “onomasiological dictionary”. Adding onomasiological information to an alphabetical dictionary means indicating the sense relations that exist between different words, like summing up synonyms or antonyms in an entry devoted to a specific headword. Another way in which onomasiological information may appear in dictionaries is in the form of thematic labels like med. “medicine” or math. “mathematics”: such labels may indicate that the word belongs to a specific conceptual domain [14].

The following quote from Baldinger thoroughly illustrates the distinction between semasiology and onomasiology. “Semasiology... considers the isolated word and the way its meanings are manifested, while onomasiology looks at the designations of a particular concept, that is, at a multiplicity of expressions which form a whole”. The distinction between semasiology and onomasiology, then, equals the distinction between meaning and naming: semasiology takes its starting-point in the word as a form, and charts the meanings that the word can occur with; onomasiology takes its starting-point in a concept, and investigates by which different expressions the concept can be designated, or named. (1980: 278). The pejorative term “*Frankenfood*” for indicating genetically modified food is an example of it. This derogatory term was coined from *Franken(stein) + food* on June 16, 1992 by Paul Lewis, Professor of English at Boston College, who wrote to The New York Times as follows: “...Ever since Mary Shelley's baron rolled his improved human out of the lab, scientists have been bringing just such good things to life. If they want to sell us Frankenfood, perhaps it's time to gather the villagers, light some torches and head to the castle”. (Retrieved from <https://www.nytimes.com/1992/06/16/opinion/1-mutant-foods-create-risks-we-can-t-yet-guess-since-mary-shelley-332792.html>). Lewis's use of the term *Frankenfood* alluded to the Frankenstein monster in Mary Shelley's 1818 novel. *Franken-* is a spurious prefix in the sense that the original monster was unnamed. It was the monster's creator who was named Frankenstein; however, popular usage has firmly established the prefix (The New York Times Magazine, 2000). The choices language users make from among a set of alternative possibilities is actually a particular onomasiological structure (like a level in taxonomy) that can be identified as a preferred level of categorization only by taking into account the pragmatic perspective.

Dealing with the process of naming, it should be mentioned, that fundamentally terminology is concerned with names and the process of naming. So what is the point in analysing and compiling terms in glossaries? And what is the procedure of providing them with a standard form? In the world of Wüster (1984: 15) standardisation of terminology “has the purpose to unify concepts and systems of concepts, to define concepts, to reduce homonymy, to eliminate synonymy, and to create if necessary new terms in line with terminological principles”. In the procedure for preparing terminology standards, terminologists are instructed to start from the concept which is part of the world outside language. Concepts are assigned a place in a concept system, on the basis of which they will be defined, before they will be named with a term [17].

The principles and methods of traditional Terminology coincide with the principles and methods for the standardization of terminology. Terminology has a field of study: the vocabulary of special language. It aims at providing a theoretical framework which can be translated into principles and methods for the description of this special language vocabulary.

The essence of four key issues of Terminology:

The first issue (definitions of units of understanding) is addressed from a *semasiological perspective*. The question is: how is term x understood? In order to assess the understanding of particular terms by specialists we particularly consider their reflective text fragments in publications in which they attempt to describe or define what their understanding of the term involves.

For example, the term “*Li-Fi*” (*short for light fidelity*), that is wireless communication technology, which utilizes light to transmit data and position between devices. The term was first introduced by Harald Haas during a 2011 TEDGlobal talk in Edinburgh. As Haas explains, “This technology is perfect for planes as it doesn’t interfere with radio signals in the same way as wi-fi, which uses radio waves. Instead, Li-Fi takes advantage of visible light”. Since that time, the term is widely used, and “there is no doubt that the Li-Fi revolution is already underway” (Rani J., Chauhan P. Tripathi J. 2012)

The second issue (univocity or polysemy) is first approached from an *onomasiological perspective*. The naming of units of understanding is investigated by looking for implicit and explicit motivations given by specialists for their naming of a particular unit of understanding by a particular term.

For example, the term “*generation text*” that refers to those members of society who have grown up with cell phones from a young age. Furthermore, it can be applied to adolescents and teenagers who feel that they are unable to function without a cell phone. What is interesting, “the term “*generation text*” has been created by several people independently. Dr. Michael Osit published a book in 2008 called “*Generation Text*”. A second appearance of the word occurred in 2009 at a Lights concert in Winnipeg, Canada by Ian Scott. While at the concert, Scott observed that many of the teenagers were either talking on their cell phones, text messaging, or videoing concert footage using their phones. Also noticing that they appeared to be all of one specific generation, he coined the term “*generation text*”, that explains the motivation of the created term.

The third and fourth key issues (metaphorical understanding related to naming and the diachronic perspective) link the semasiological approach to the onomasiological approach in trying to understand the motivations for the assignment of existing terms to new or modified units of understanding and exploring the potentials and limitations of a particular significant in an incessantly changing world.

The example of it might be the phrase “*computer hallucination*”. This new term indicates the interpretation error in artificial intelligence (AI) machine vision and machine learning technology. Computer hallucinations cause AI systems to mis-classify what they might otherwise classify correctly. Originally, the word “*hallucination*” meant “the fact of seeming to see or hear sb/sth that is not really there, especially because of illness or drugs” (Retrieved from <https://en.wikipedia.org/wiki/Hallucination>). All computer systems are products of human design, and it turns out com-

putational vision systems are almost as inscrutable as biological ones. The part “*hallucination*” of the newly created phrase “*computer hallucinations*” is the personification (an anthropomorphic metaphor, in which a thing or abstraction is represented as a person).

In traditional Terminology the concept and not the term or the word is taken as the starting point for meaning description. The concept is considered the meaning of the term. The concept therefore excludes purely formal combinations of phonemes, just as, for quite different reasons, we must exclude the creativity of speakers in discourse. Traditional terminologists believe one can know the concept, which exists objectively, define it, and name it with a term. It is on that basis that the meaning of a term can be said to be the concept. Terminological “*planning*” falls within language planning or even within a social development project. Among these it is necessary to distinguish various linguistic procedures such as translation, interpreting, the production of reference works, documentation and the control they exercise over spontaneous speech and texts. We shall study the understanding of both some extra-linguistic conceivable reality and of lexical elements. Testimony of how the world is understood and how words are understood is to be found in texts, which are produced by one or more individuals and therefore subjective. Texts provide data on how particular authors understand elements of the world, how they understand the existing lexical items which serve to communicate about these elements of the world and how they may be brought to the creation of new lexical elements.

In an article entitled “On Diversity and Terminology” (1995) M. Teresa Cabré “aims to show the link of the concept of diversity with terminology”. She claims that “without diversity in things and their names and without the need to overcome this diversity through unification, terminology would be bereft of its *raison d’être*”. The aim of her article is “to show how the field of terminology is dominated by the notion of linguistic diversity in all its aspects, although, paradoxically, its purpose is to overcome diversity both by invoking theoretical principles which defy the test of falsification and by proclaiming unifying objectives which hide a large range of goals”. She points out that “the reality of specialized subjects is a multifaceted configuration of many concepts which can be studied from many different points of view”. She refers to the fact that “the world of technical and scientific concepts to which the specialised terms refer are in constant evolution and thus permanently dynamic” [17].

Thus we have to indicate, that the relational type of onomasiological category is based on the “*relation*” between the concepts standing for the motive and the base, respectively. There are four conceptual categories: substance, action, quality and circumstance. For example, *morning vibes* relates the categories circumstance and substance, *to redder* the categories quality and action. Within this general structure, more specific relations can be distinguished, based on semantic categories such as agent, patient, bearer of quality, result, possession, origin, etc. The transpositional type of onomasiological category is based on hypostatization of quality or action (rapid → rapidly, fall as verb → fal as noun).

Each naming act responds to a specific naming demand of a speech community. The naming act is viewed as creativity within the productivity constraints, which means that (a) based on his/her conceptual processing of an object, a coiner may select from several possible onomasiological structures, and (b) there are usually several options for assigning mor-

phemes to semantic categories constituting an onomasiological structure [13].

In this case the relationship between Object-Action-Agent might be expressed in the following examples: *spiderweb researcher*, *web-researcher*, *spider-researcher*, *spiderweb-bist*, *spiderweb-scholar*, *arachnologist*, *web-biologist*, *spider-webologist*, etc., for "someone who explores spiderwebs". Onomasiological research into lexical semantics, studying "the different lexical "pathways" through which a particular concept has been designated" (Blank, 2001: 7) in various languages and/or the changes in the corresponding words over time, has a long tradition. It provides its WF offshoot with well-established and elaborate terminology. The basis for analysis is three Aristotelian associative principles: similarity, contrast, and contiguity, the latter being the relation between the concepts within a frame (e.g., the relations of time and space, cause and effect, agent and action) (Blank, 1998: 8-9). For example, the newly created term "*brainjacking*", that refers to the exercise of unauthorized control of another's electronic brain implant. Unauthorised control of brain implants, or "*brainjacking*", has been discussed in science fiction for decades but with advances in implant technology it is now starting to become possible. Therefore, the emergence of this word, as well as this concept has a quite long prehistory. The mentioned before three Aristotelian associative principles: similarity, contrast, and contiguity are clearly displayed in this newly created word. "*to jack*" means to take (something) illicitly; steal, which is more emotionally-expressed word, than just "to pick" or "to take" (The Conversation, 2016).

We only have to look at books on the evolution of vocabularies, dictionary supplements or dictionaries of new words to see that the overwhelming majority of new forms (i.e. excluding sense neologisms) are complex words. Here we necessarily have to take into account the words non-referential values: the differences they exhibit with regard to their stylistic value, and which may determine the preference for one or the other term. These values will necessarily have to include the sociolinguistic distribution of the terms. Moreover, sociolinguistics as used here is to be taken in the broadest possible sense: whether a word is typical for a learned register, for a rural dialect, for an expert jargon, for a trendy youth culture or for an upper class sociolect are all aspects of

its sociolinguistic character, and this sociolinguistic character is part and parcel of its non-referential meaning. This implies, in other words, that the non-referential value of lexical items involves not just their emotive, stylistic or discursive value, but their variational value at large, including all possible kinds of sociolinguistic characteristics [5]. Thus we might state that language trends that characterize the formation of lexical norms depend on certain objective and subjective social factors (on the one hand public institutions - such as the education system, cultural institutions, the media, on the other language policy).

Conclusions. The development of innovative technologies are inherently reflected in recruiting and modification of the modern vocabulary of the English language. As we have seen, the sociolinguistic study of new lexical items showed the abovementioned fields of science are developing, producing new inventions and useful technologies, allowing us to conclude that these groups are going to be replenished and expand. The distinction between name transfers and sense transfers seems to be inspired by the distinction between onomasiology and semasiology. The semasiological method, proceeding from form to meaning/concept, concentrates on the analysis of the already existing word-stock.

The onomasiological method, which takes the opposite direction and studies the naming act, has long been relegated to the periphery of research in works on English word-formation. Semasiology considers the isolated word and the way its meanings are manifested, while Onomasiology looks at the designations of a particular concept, that is, at a multiplicity of expressions which form a whole. The point of departure for an onomasiological approach is always a concept. Finally a detailed review of the Terminological "planning" showed that it falls within language planning or even within a social development project. Terminology is responsible for the correspondences between conceptualizations and the system of language, manifested in its usage, norms and speech acts. These ever-present linguistic functions are, however, conditioned by social needs.

Nonetheless, further research should be done with a larger amount of newly created words in order to accumulate knowledge for an accurate tracking of their origin, development, word-formation and recent usage, as well as their perspectives to gain "stable position" in language.

REFERENCES

- Baldinger, K. 1980. *Semantic Theory*. Oxford: Basil Blackwell. Translation of *Teoría semántica. Hacia una semántica moderna*. Madrid: Ediciones Alcalá 1977.
- Blank, A. & P. Koch 1999. "Onomasiologie et étymologie cognitive: l'exemple de la tête". In Mario Vilela & Fatima Silva (eds.), *Actas do 1º Encontro Internacional de Linguística Cognitiva* 49-72. Porto: Faculdade de Letras.
- Cabré, M. Teresa. 1995a. "On Diversity and Terminology". *Terminology* 2, 1. 1—17. Cabré, M. Teresa, ed. 1995b. "Lexicografía".
- Cambridge Dictionary (<https://dictionary.cambridge.org/>)
- Geeraerts, Dirk. 2002. "The scope of diachronic onomasiology". In Vilmos Agel, Andreas Gardt, Ulrike Hass-Zumkehr & Thorsten Roelcke (red.), *Das Wort. Seine strukturelle und kulturelle Dimension. Festschrift für Oskar Reichmann zum 65. Geburtstag* 29-44. Tübingen: Niemeyer.
- Collins Dictionary (<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>)
- Macmillan Dictionary (<https://www.macmillandictionary.com/>)
- Maienborn C., Heusinger K. von & Portner P. 2011. *Semantics: An International Handbook of Natural Language Meaning*, De Gruyter Mouton.
- Merriam-Webster Dictionary (<https://www.merriam-webster.com/>)
- Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. 2000. Oxford: Oxford University Press.
- Oxford English Dictionary. 1989. Oxford: Oxford University Press.
- Science Direct Journals & Books (<https://www.sciencedirect.com/>)
- Štekauer P. 2006. *Onomasiological Theory of Word Formation*, Prešov University, Prešov, Slovakia, Elsevier Ltd.
- Sterkenburg Peter J. 2003. *A Practical Guide to Lexicography*. P. J. van Sterkenburg. John Benjamins Publishing
- Stockwell R., Minkova D., (2001). *English Words: History and Structure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- The New York Times Magazine (<https://www.nytimes.com/>)
- Temmerman, R. (2000): *Towards New Ways of Terminology Description. The Sociocognitive-Approach*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, xv-258p.
- Winters M., Heli Tissari H., Allan K. (2010). *Historical Cognitive Linguistics*, Walter de Gruyter.

Аналіз інтерференції в аспекті сполучуваності слів

Т. М. Єфіменко

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, Миколаїв, Україна
Corresponding author. E-mail: efimenko2712@mail.ru, efimenkot2712@gmail.com

Paper received 26.10.19; Accepted for publication 15.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-16>

Анотація. У статті розглядаються інтерференція в аспекті сполучуваності слів, причини та механізм її виникнення, її вплив на комунікацію. Пропонується застосування трансформацій, спрямованих на адекватну передачу змісту оригіналу з урахуванням норм мови перекладу. У статті аналізуються теоретичні засади дослідження інтерференції, з'ясовується сутність поняття «інтерференція». Характеризуються класифікації загальнолінгвістичних ознак даного мовного явища, дослідження її ролі та функції.

Ключові слова: інтерференція, сполучуваність, білінгвізм, мовний контакт, граматична трансформація.

Введення. Інтерес до проблем у перекладі із боку лінгвістів та його всебічне вивчення є у курсі теорії та практики перекладу вже традиційними, а різке збільшення масштабів перекладацької діяльності посилює інтерес подвійно. У радянські часи стався так званий інформаційний вибух - різке збільшення обміну інформацією між людьми і країнами, - який супроводжувався «перекладацьким вибухом» - відповідним збільшенням масштабів перекладацької діяльності в весь світ, а також збільшенням кількості людей, які володіють двома і більше мов. Така ситуація мала безліч наслідків. Виникає необхідність дослідити інтерференцію у перекладі найбільш докладно. Причиною виникнення інтерференції є той факт, що людина буде своє іншомовне висловлювання згідно норм рідної мови та встановлює між окремими мовними фактами іноземної мови невластиві зв'язки та відносини. Врахування інтерференції під час вивчення іноземної мови дозволяє попередити помилки та зменшити їх кількість, тим самим полегшити процес навчання та ідентифікувати його, сприяє більш ефективному розвитку вторинної мовної компетенції

Короткий огляд публікацій по темі. Проблема інтерференції описується в працях багатьох вітчизняних і закордонних вчених, таких як У. У. Алімов, Є. Бужаровська, У. Вайнрайх, Є. М. Верещагін, У. А. Виноградов, У. У. Климов, Л. М. Ковиліна, У. М. Комісарів, М. А. Любимова, Р. До.Миньяр-Белоручев, М. Б. Мечковская, Еге. Петрович, У. Ю. Розенцвейг, Ю. І. Студеничник, Еге. Хауген, Л. В. Щерба.

Мета статті. Полягає в дослідженні інтерференції, щодо сполучуваності слів, визначенні її значення, з'ясуванні змісту поняття «інтерференція», охарактеризуванні класифікації загальномовних ознак інтерференції.

Матеріали та методи. Сполучуваність - це одне з фундаментальних властивостей мовних одиниць, що відбиває синтагматичні відносини між ними. Виділення синтагматических відносин пов'язують зазвичай з ім'ям Ф. де Сосюра. Він пов'язував синтагматичні відносини з лінійним характером мови, її протяжністю, односпрямованістю, послідовністю.

У вітчизняній лінгвістиці ідеї Ф. де Сосюра розвивали І. А. Бодуен де Куртене, що описував синтагматичні відносини в термінах відносин рядоположеності, та Н. В. Крушевський, що визначає їх як "відносини по суміжності" [1].

У лінгвістичну літературу термін «інтерференція» запроваджено вченими Празького лінгвістичного гуртка. Проте широке визнання цей термін отримало відразу після виходу друком монографії У. Вайнрайха [2]. Відповідно до У. Вайнрайху, під інтерференцією розуміють «порушення білінгвами (людиною, яка володіє двома мовами) норм і правил співвідношення двох контактуючих мов» [2].

На думку Еге. Хаугена, інтерференція є «випадки відхилення від норм мови, які у промови двомовних носіїв внаслідок знайомства коїться з іншими мовами» [15].

Встановлення закономірностей функціонування інтерференції в іншомовному спілкуванні двомовців потребує її розгляду на рівні мови й мовлення (Л.І. Бараннікова, У. Вайнрайх, О.Н. Короткова, В.А. Михайлов). Слід відмітити, що навчальна ситуація є однією зі сприятливих умов виникнення інтерференції.

При цьому важливим аспектом вивчення цього явища стає прогнозування помилок, що дозволяє запобігти їх виникненню в процесі навчання іноземної мови. Ще роботами Л.В. Щерби була намічена програма вивчення та опису мовних контактів як процесу інтерференції, сутність якого лінгвістично визначається взаємним пристосуванням мови того, хто говорить і мови слухача до відповідних змін норм двох контактуючих мов [4].

В. Ю. Розенцвейг вважає, що «інтерференція – це порушення білінгвом правил співвіднесення контактуючих мов, яке проявляється в його мовленні у відхиленні від норми» [4]. «Інтерференція (від лат. *inter* – між собою, взаємно і *ferio* – торкаюся, ударяю) – взаємодія мовних систем в умовах двомовності, що складається або під час контакту мов, або у процесі індивідуального освоєння нерідної мови; виражається у відхиленні від норми і системи іншої мови під впливом рідної...» [7, с. 5]. На відміну від перемикування кодів, у процесі інтерференції відбувається не зміна мови, а зміна однієї мови під впливом іншої [4].

Результати та їх обговорення. На сьогоднішній день проблема сполучуваності слів є надзвичайно актуальною, насамперед, у плані прикладного його аспекту (навчання нерідній мові, лексикографії, перекладу тощо). Завдання сучасного етапу також входить і створення нових словників комбінаторного типу, які відображали б всі сполучувані властивості мовної

одиниці. Вивчення сполучуваності слів виявилось ключовим і для вирішення ряду методичних завдань, найважливішою з яких є всебічний опис мови як іноземної (російської, англійської, німецької і т.д.).

Лінгвістичний енциклопедичний словник визначає сполучуваність як "властивість мовних одиниць поєднуватися при утворенні одиниць більш високого рівня" [5]. Таке визначення сполучуваності є найбільш загальним і приймається більшістю лінгвістів. Так, Г.В.Степанова і А.Н.Шрам дають схоже визначення сполучуваності: "сполучуваністю слова, його синтаксатикою називають здатність конкретного слова з'єднуватися з іншими словами при утворенні пропозицій в зв'язному мовленні. Сполучуваність, як і значення, є невід'ємною стороною слова. Разом зі значенням і звуковою оболонкою вона надає слову якісну визначеність, входить як складова частина в його характеристику" [14]. Реальна сполучуваність слів обумовлюється як власне лінгвістичними, так і екстралінгвістичними факторами.

З лінгвістичної точки зору термін «інтерференція» використовується у зв'язку із вивченням проблеми контактування мов для позначення тих змін, які спостерігаються в мові носіїв двомовності (багатомовності) як результат взаємодії різних мовних систем. Однак у визначенні поняття мовної інтерференції немає повної єдності серед лінгвістів. Деякі пов'язують її із поняттям мовної норми, інші – з лінгвістичним переплетенням (накладанням). Деякі трактують це поняття широко, включаючи в її зміст явища запозичення та субстрату, інші – вузько, обмежуючись лише порушеннями мовних норм в мовленні [3, с. 104-110, 8].

Загальною передумовою інтерференції є те, що людина, розмовляючи другою мовою, завжди якоюсь мірою використовує навички мовлення рідною (або основною) мовою, наприклад, навичку розрізнення дзвінкх і глухих приголосних, навичку вживання іменника в функції присудка тощо.

Протягом тривалого часу вважалося, що міжмовна інтерференція відбувається лише в одному напрямі – з рідної мови в іноземну. Кінець цій думці поклала мовознавець Е. Мегісте, яка займалася дослідженням проявів інтерференції у трилінгвів. Учена дійшла висновку, що фактично лише одна з мов, якими володіє трилінгв, є «активною». За її дослідженням, це та мова, яку трилінгви використовують у повсякденній практичній діяльності (навчання, професійній діяльності тощо) та якою активно спілкуються упродовж певного часу (у Мегісте – від одного року й більше). При цьому їхня рідна мова переходить у розряд пасивної – мови винятково домашнього вжитку з обмеженим певною побутово-родинною тематикою лексиконом [8, 11, с. 81]. Цей факт дає підстави стверджувати, що інтерференція відбувається не з рідної мови в іноземну, а з іноземної мови в рідну й навпаки.

У методиці викладання іноземних мов інтерференція розглядається як негативний результат неусвідомленого перенесення колишнього лінгвістичного досвіду, як гальмівний вплив рідної мови на досліджувану іноземну. На думку Р.К. Міньяра-Белоручева, інтерференція це накладення сформованих навичок на ті, що формуються знову зі знаком мінус, те ж саме, що й негативний переніс [12, с. 18]. Залежно від "напряму"

ку" інтерференція може бути прямою, зворотною чи двосторонньою: від виду мовленнєвої діяльності – імпресивною (рецептивною) або експресивною (продуктивною): від форми прояву – явною або прихованою; внутрішньомовною (внутрішньою) або міжмовною (зовнішньою), інтерференцією першої або другої мови: від результату – ускладнюючою, порушуючою або руйнівною [4,12].

Серед найбільш поширених причин порушення мовної сполучуваності слів під впливом інтерференції ми виділили:

1) Розбіжності в семному складі англійських та українських слів. У цьому випадку лексичне значення слів M1 і M2 близьке, але різняться за наявності / відсутності будь-якої семи.

Наприклад: *I think, people should eat healthy food, be active and often visit a doctor.* - Я вважаю, що люди повинні їсти здорову їжу, бути активними і частіше відвідувати лікаря.

В даному випадку мало місце порушення сполучуваності англійських слів *visit* і *doctor*.

Лексичне значення і переклад слова *visit* такі «to go to a place in order to look at it, or to a person in order to spend time with them» (піти куди-небудь, щоб подивитися на це, або до людини, щоб провести час з нею; відвідувати; відвідати; гостювати).

В англійському слові *to visit* актуалізована сема «прийти з метою провести час», яка відсутня в українському слові *відвідати*. Тому словосполучення *to visit a doctor* є невірним з точки зору семантики. Значення *сходити до лікаря* передається в англійській мові стійким виразом *to see a doctor*. В даному випадку має місце порушення лексичної і семантичної сполучуваності, викликане лексико-семантичною інтерференцією.

2) Відсутність в англійській мові еквівалента слова в українській мові (в даному випадку мова йде про «помилкових друзів перекладача»).

Наприклад: *There is a product store near my house.* - Поруч з моїм будинком - продуктовий магазин.

У зв'язку з відсутністю в англійській мові прикметника зі значенням «пов'язаний з продуктами, з їжею», комунікант вжив в цій функції іменник *product*, яке перекладається як «продукт, вироблення, виріб». Але, з точки зору англійської мови, словосполучення *product store* неможливо, так як, по-перше, тут порушується морфосинтаксична сполучуваність (іменник *product* вжито у невластивій йому функції прикметника), по-друге, для передачі значення продуктового магазину, в англійській мові існують вирази *grocery* або *food store*. Таким чином, в даному реченні порушена не тільки морфосинтаксична, а й лексична і семантична сполучуваність слів.

3) Зближення лексичних одиниць української та англійської мов на основі їх зовнішньої форми - фонетичної або графічної подібності.

Наприклад: *Your body will stay stronger.* - Ваше тіло буде ставати сильнішим.

В даному випадку порушена сполучуваність слів *stay* (залишатися, зупинятися) і *stronger* (сильніше). Комунікант вжив слово *stay* в невластивому йому значенні *ставати*, яким в англійській мові виражаються словом *become*. Це пов'язано з тим, що слова

stay і *become* володіють зовнішньою схожістю, і, на цій підставі, були зближені в свідомості комуніканта, в результаті чого слово *stay* було наділене новим значенням. Таким чином, в результаті лексико-семантичної інтерференції, відбулося порушення морфосинтаксичної і семантичної сполучуваності.

Слід зазначити, що зближення лексичних одиниць за формою більш часто відбувається в результаті внутрішньомовної інтерференції (без втручання другої мови). Так, на підставі формальної подібності можуть бути зближені слова *rough* (грубий) і *raw* (сирої), *invent* (винаходити) і *invite* (запрошувати). В результаті внутрішньомовної інтерференції також може відбуватися порушення сполучуваності слів.

4) Невільне або фразеологічно пов'язане значення компонентів словосполучення рідної або іноземної мови.

Наприклад: *We have spent a lot of time on air.* - Ми провели багато часу на повітрі.

Українське слово *повітря* має фразеологічно пов'язані значення «*поза приміщенням*», яке не виражене у англійського слова *air*. Значення «*поза приміщенням, на відкритому повітрі*» передається в англійській мові словосполученням *in the open air* або *in the open*, вираз *on air* означає «*в ефірі*» або «*в режимі випромінювання*». Таким чином, для вираження одного і того ж значення, українському слову *повітря* не потрібен розповсюджувач (відкритий), а англійської він необхідний (*open*). Порушена лексична і семантична сполучуваність.

5) Полісемія як українських, так і англійських слів.

Наприклад: *This job hasn't approached to me.* - Ця робота мені не підійшла.

В даному випадку мало місце порушення сполучуваності англійських слів *job* (робота) і *to approach* (підходити). Слово *to approach*, як і українське *підходити* є багатозначним. У цих лексичних одиницях збігається тільки одне лексичне значення - «*йдучи, наблизитися до кого-, чого-небудь*» («*to come near or nearer to something or someone*»). В даному реченні комунікант вжив слово *підходити* в значенні «*виявитися відповідним чогось, придатним, прийнятним для кого-, чого-небудь*», якого немає у англійського слова *to approach*. Таким чином, через полісемію українського слова відбулося порушення норм лексичної і семантичної сполучуваності слів англійської мови.

Причиною виникнення інтерференції є той факт, що людина буде своє іншомовне висловлювання за

нормами рідної мови і встановлює між окремими мовними фактами іноземної невластиві зв'язки та відносини.

На думку науковців, до основних причин, що призводить до помилок, належать переконання:

1) в однозначності слів і граматичних форм та змішування графічного образу слова;

2) помилкове використання аналогії, переклад слів більш конкретними значеннями, ніж вони фактично мають;

3) невміння знайти українське значення для перекладу англійських слів, лексичних та граматичних сполучень тощо [15, с. 5].

В.В.Алімов говорить про те, що відсутність еквівалента слову рідної мови змушує комуніканта калькувати або транслітерувати це слово, що часто є причиною появи нових слів. Так, під впливом англійської мови, в українській мові з'явилися такі слова, як шейпінг, тренінг, рейтинг, бодібілдинг.

В.А.Корнева зазначає, що лексична інтерференція нерідко призводить до буквализму - помилок, які виникають по удаваній аналогії з існуючими українськими словами. Так, наприклад, слово "*journal*" розуміється як "*журнал*", а не "*газета*"; "*magazine*" - "*магазин*", а не "*ілюстрований журнал*"; "*demonstration*" - "*демонстрація*", а не "*прояв, доказ*" [4].

Висновки. Як доказ проявів інтерференції в аспекті сполучуваності слів, нами було проведено експеримент з виявлення інтерференції і причин її виникнення в умовах двомовності. За результатами експерименту було зроблено висновки і представлені загальні методичні рекомендації при вивченні сполучуваності слів нерідної мови. На підставі проведеного дослідження можна говорити про те, що вивчення сполучуваності слів з позиції інтерференції видається надзвичайно важливим, оскільки дозволяє вирішити ряд як методичних, так і лінгвістичних завдань. У лінгвістичних дослідженнях різні типи сполучуваності розглядаються окремо. На практиці ж засвоєння норм різних типів сполучуваності - граматичної, лексичної, семантичної - відбувається одночасно, у взаємозв'язку. Тому дуже важливо комплексне вивчення сполучуваності з метою подолання інтерференції, яке дозволяє враховувати умови, причини, рівні мови та інші екстра та внутрішньо лінгвістичні фактори, що впливають на успішне засвоєння сполучуваних норм нерідної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодуэн де Куртэнэ Избранные труды по общему языкознанию. - Т.- М., 1963. - С. 364.
2. Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие / У. Вайнрайх // Новое в лингвистике. - Вып. 6. Языковые контакты. - М., 1972. - С. 25-60.
3. Валігура О. Р. Систематизація ознак мовної інтерференції / О. Р. Валігура // Нова філософія / за ред. Манакіна В. М. - Запоріжжя: ЗНУ, 2009. - № 36. - С. 104-110.
4. Волошок І.Ю. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях / «Збірник наукових праць «Педагогічні науки». - Херсон, 2012. - № 2. - С. 81-85.
5. Гак В.Г. Сполучуваність// Лінгвістичний енциклопедичний словник. - М.: Радянська енциклопедія, 1990. - С.685.
6. Д'яков А. С. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. - К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. - С. 218.
7. Жлуктенко Ю. О. Мовні контакти: Проблеми інтерлінгвістики. - К.: вид-во Київ. Ун-ту, 1966. - С. 135.
8. Кардаш Л.В. Різномасштабні дослідження мовної інтерференції / Збірник наукових праць «Молодий вчений» (педагогічні науки). - Херсон, 2016. - № 2. - С. 280-283.
9. Комиссаров В. Н. Слово о переводе / Комиссаров В. Н. - М.: Междунар. отношения, 1973. - С. 162 - 168.
10. Короткова О. Н. Фонологический механизм языковой интерференции: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. «Теория языкознания» / О. Н. Короткова. - М., 1986. - С. 19.

11. Манакин В. М. Конвергентне образования и проблема интерференции в условиях близкородственного двуязычия // Проблемы міжпредметних зв'язків в умовах білінгвізму. – Дрогобич, 1990. – С. 80-82.
12. Миньяр-Белоручев Р. К. Методический словарь. Толковый словарь терминов методики обучения языкам / Р. К. Миньяр-Белоручев. – М., 1996. – С. 144.
13. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля – К, 2008. – С. 712.
14. Степанова Г.В., Шрам О.М. Введення в семасіологію російської мови. КДУ, 1980.
15. Хауген Э. Языковой контакт / Э. Хауген // Новое в лингвистике. – Вып. 6. – М.: Прогресс, 1972. – С. 61 – 80.
16. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность: сборник работ / Под ред. Л.П. Зиндер, М.И. Матусевич. – М.: УРСС, 2004. – С. 432.

REFERENCES

1. Baudouin de Courtenay Selected Works on General Linguistics. - M.-M., 1963. - P. 364.
2. W. Weinreich Monogamy and multilingualism / W. Weinreich // New in Linguistics. - Вып. 6. Language contacts. - M., 1972. - С. 25-60.
3. Valigura O. R. Systematization of signs of speech interference / O. R. Valigura // New Philosophy / ed. Manakin V.M. - Zaporizhzhya: ZNU, 2009. - No. 36. - P. 104-110.
4. Voloshok I.U. Interference and its types at different language levels / "Collection of scientific works" Pedagogical sciences ". - Kherson, 2012. - No. 2. - P. 81-85.
5. Gak V.G. Compatibility // Linguistic Encyclopedic Dictionary. - M.: Soviet Encyclopedia, 1990. - P.685
6. A.A. Dyakov Fundamentals of Terminology: Semantic and Sociolinguistic Aspects / A.S. Dyakov, T. R. Kiyak, Z. B. Kudelko. - K.: View. House "KM Academia", 2000. - P. 218.
7. Zhluktenko Yu. O. Language contacts: Problems of interlingualism. - K: a kind of Kiev. Un-th, 1966. - P. 135.
8. Kardash L.V. Different aspects allowed the study of language interference / Proceedings of "young scientist" (teaching science). - Kherson, 2016. - No. 2. - P. 280-283.
9. Komissarov V. N. The word about translation / Komissarov V. N. - Moscow: International. relationship, 1973. - P. 162 - 168.
10. Korotkova O.N. Phonological mechanism of language interference: the author's abstract. dis. for scientific research. degree of Cand. philol. Sciences: spec. "The theory of linguistics" / O.N. Korotkova. - M., 1986. - P. 19.
11. Manakin V. M. Convergent formations and the problem of interference in the conditions of close-bilingualism // Problems of interpersonal relations in the conditions of bilingualism. - Drohobych, 1990. - P. 80-82.
12. Minyar-Beloruhev RK Methodological vocabulary. Explanatory dictionary of terms of the methodology of teaching languages / RK Minyar-Beloruhev. - M., 1996. - P. 144.
13. Selivanova O. Modern Linguistics: Directions and Problems: Textbook / O. O. Selivanova. - Poltava: Environment - K, 2008. - P. 712.
14. Stepanova G.V., Shram O.M. Introduction to the Semasiology of the Russian Language. KSU, 1980
15. Haugen E. Language contact / E. Haugen // New in linguistics. - Extract 6. - Moscow: Progress, 1972. - P. 61 - 80.
16. Shcherba L.V. Language system and speech activity: collection of works, Ed. L.R. Zinder, M.I. Matusevich. - M.: URSS, 2004. - P. 432.

Analysis of interference in the aspect of word compatibility

T. Yefymenko

Abstract. The article deals with interference in the aspect of word compatibility, causes and mechanism of its occurrence, its influence on communication. It is proposed to use transformations aimed at adequately conveying the content of the original, taking into account the norms of the language of translation. The article analyzes the theoretical principles of the study of interference, clarifies the essence of the concept of "interference". Classifications of general linguistic features of this linguistic phenomenon, study of its role and function are characterized.

Keywords: *interference, connectivity, bilingualism, language contact, grammatical transformation.*

Стратегії одомашнення і очуження в англо-українському перекладі синестезійних метафор (на матеріалі художнього тексту)

О. О. Жулавська

Сумський державний університет, Суми, Україна
Corresponding author. E-mail: o.gulawskay@gf.sumdu.edu.ua

Paper received 30.10.19; Accepted for publication 15.11.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-211VII62-17>

Анотація. Стаття присвячена встановленню кореляцій між стратегіями очуження/одомашнення (за Л. Венуті) та і методами (за П. Ньюмарком) англо-українського перекладу синестезійних метафор у художньому тексті. З'ясовано, що стратегія одомашнення спирається на семантичний метод перекладу (відтворення контекстуального значення при втраті певних елементів тексту оригіналу), а стратегія очуження – на точний метод перекладу (відтворення структури та змісту оригіналу із порушенням граматичних норм мови перекладу). Нейтральна стосовно одомашнення/очуження стратегія корелює з методом комунікативного перекладу (відтворення інтенцій автора).

Ключові слова: метод перекладу, стратегія одомашнення, стратегія очуження, синестезійна метафора.

Вступ. Поняття "стратегія перекладу" виникло досить давно, ще до часів формування перекладознавства як окремої наукової дисципліни, і досить довгий час воно взаємозамінювалося поняттям "метод перекладу". Це не є дивним, тому що ці поняття є досить близькими за своєю сутністю. Так, Ф. Шлейхермахер у відомій доповіді "Про різні методи перекладу" замінює поняття стратегії перекладу поняттям методу перекладу [5], Л. Венуті зазначає, що "стратегії перекладу включають в себе основні завдання з підбору тексту на переклад, та розробки методу перекладу цього тексту" [14, с. 240-244]. Численні науковці, серед яких, окрім вже згаданих, В.С. Виноградов, В.Н. Комісаров, Л.В. Коломієць, А.П. Мартинюк, Л.Л. Нелюбін, Я.І. Рецкер, О.В. Ребрій, Ю. Найда, П. Ньюмарк та ін., вивчали проблематику стратегій перекладу, методів, а також способів перекладу, що корелюють з тією чи іншою стратегією. Проте, попри зацікавленість науковців, однастайності в інтерпретації понять "стратегія перекладу" та "метод перекладу" досі не досягнуто. Потреба в конкретизації й співвіднесенні цих понять зумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз публікацій за темою. Необхідно зазначити, що в "Академічному тлумачному словнику української мови" відсутнє визначення поняття "стратегія перекладу". У перекладознавстві стратегію перекладу тлумачать як "потенційно свідомий план або дії перекладача щодо вирішення конкретних перекладацьких проблем в межах перекладацького завдання, як в перекладеному тексті загалом, так і в будь-якому його сегменті зокрема" [9, с. 18; 11, с. 8]. Звертаючи увагу та те, що стратегія відрізняється усвідомленістю дій перекладача від інших явищ (процесів, процедур, методів), науковці розрізняють глобальні (ті, що мають справу з текстом в цілому) та локальні (ті, що мають справу з частиною тексту) стратегії [6, с. 188; 7, с. 70]. Л. Венуті, переосмислюючи методи перекладу Ф. Шлейхермахера, впроваджує терміни "стратегія одомашнення" та "стратегія очуження", які базуються на таких чинниках як: сфера перекладацької діяльності, тип тексту, потреба перекладача у самовираженні. За теорією Ф. Шлейхермахера у процесі перекладу необхідно таким чином поєднати об'єктивне та суб'єктивне, щоб і сам перекладач, і читач відчули себе "всередині автора" [3, с. 163]. На думку перекладознавців, *стратегія очуження* виконує функцію пізнання інших культур, розвитку цільової мови, відтворення

оригінальності автора, та виражається в кількох аспектах чужості: лексичному (наявність екзотизмів), семантичному (незрозумілість певних місць), синтаксичному (незвичний порядок слів у реченнях), граматичному (нетрадиційне з'єднання слів у словосполученнях) та поетичному (з'єднання строф, ритм) [4, с. 99]. Протиставлена стратегії очуження *стратегія одомашнення* орієнтована на те, щоб відповідати смакам більш широкого кола цільової аудиторії, чітко дотримуватися норм мови перекладу та бути пристосованою до культурних традицій цільової сторони [там само, с. 98-100].

У той же час, у сучасному перекладознавстві прийнято виділяти кілька методів перекладу. Найглибше ця проблема висвітлена в роботах П. Ньюмарка, який розрізняє такі методи перекладу як: комунікативний (communicative translation), семантичний (semantic translation) та точний (faithful translation). *Комунікативний метод* спрямований на відтворення контекстуального значення тексту оригіналу, передачу інтенцій автора найбільш прийнятними з точки зору форми і змісту способами. *Семантичний метод* має на меті відтворення контекстуального значення тексту, але допускає втрату деяких елементів оригіналу. *Точний метод* орієнтований на відтворення структури та змісту тексту оригіналу із допущенням певних відхилень від граматичних норм мови перекладу [12, с. 45-47].

Мета статті полягає у встановленні кореляцій між стратегіями і методами перекладу, а також з'ясуванні способів перекладу, характерних для тієї чи іншої стратегії/методу.

Матеріал дослідження охоплює 1000 англomовних синестезійних метафор, вилучених із роману Дж. Мартіна "Пісня льоду та вогню" [18], та їх переклад українською мовою, виконаний В'ячеславом Бродовим [19].

Синестезійну метафору розуміємо як результат когнітивної операції мапування, тобто осмислення однієї сутності (концепту/домену цілі) в термінах іншої сутності (концепту/домену джерела) [10, с. 202-251] за моделлю А є Б, де обидва концепти/домени представлені структурами сенсорного досвіду (зоровими, слуховими, тактильними, ольфакторними та смаковими відчуттями) [1, с. 29-36].

Методи дослідження охоплюють структурно-семантичний перекладацький аналіз – для встановлення способів та методів перекладу, когнітивний переклада-

цький аналіз – для виявлення та співставлення когнітивних моделей синестезійних метафор в оригіналі та перекладі і встановлення перекладацьких стратегій відтворення / заміни / усунення метафори (за методикою, запропонованою Л. Коваленко та А. Мартинюк [8, с. 190-197]), а також співставний аналіз – для встановлення кореляцій між способами, методами і стратегіями перекладу.

Результати та їх обговорення. Розглянемо приклади застосування стратегії одомашнення: “*Don't you usually eat at table with your brothers?*” “*Most times,*” *Jon answered in a flat voice.* “*But tonight Lady Stark thought it might give insult to the royal family to seat a bastard among them.*” (Martin 1996) – *Хіба зазвичай ти не їси за столом разом зі своїми братами? – Зазвичай так, – глухо відповів Джон. – Але сьогодні пані Старк вирішили, що королівську сім'ю образить присутність байстрюка* (Martin 2012).

В оригіналі Дж. Мартін описує голос одного з головних героїв твору на ім'я Джон, використовуючи словосполучення *a flat voice*, яке актуалізує синестезійну метафору СЛУХОВИ ВІДЧУТТЯ Є ОРІЄНТИР У ПРОСТОРИ (ПЛОСКІСТЬ/ПЛОСКА ПОВЕРХНЯ ОТОЧУЮЧИХ ОБ'ЄКТІВ). Цю метафору автор використовує для підкреслення спокійного, врівноваженого та благородного характеру Джона, який є байстрюком і дуже сильно переживає з приводу свого незавидного статусу, проте нізачо не хоче розкривати свої почуття. Словосполучення *a flat voice* адекватно передає усі ці імплікації, оскільки, згідно англомовних тлумачних джерел, воно позначає монотонний голос, який приховує, що відчуває мовець (“When someone speaks in a monotone, his voice is flat and boring – plus listeners don't know how the speaker is feeling when everything sounds the same” [16; 17]).

В українській мові немає конвенціонального словосполучення *рівний голос*, тому що представники української лінгвокультури не осмислюють ЗВУК у термінах ПЛОСКОСТІ. Відтак, перекладач вдається до стратегії одомашнення, і передає звучання голосу Джона словом *глухо*. Згідно “Академічного тлумачного словника української мови”, *глухий* означає такий, що “нечітко чується; приглушений (про звуки)” [15]. Треба взяти до уваги, що це слово має і переносне значення: “прихований” [15, дата звернення 08.10.2019]. Відтак, стратегія одомашнення цілком себе виправдовує. Втрачається синестезійна метафора, проте зберігається смисл – такий метод перекладу слід вважати семантичним. Щодо способу перекладу, то можна стверджувати, що тут застосовується контекстуальна заміна в комплексі з граматичною трансформацією (заміною однієї частини мови на іншу).

Наступний приклад також ілюструє реалізацію стратегії одомашнення: “*Can a man still be brave if he's afraid?*” *he heard his own voice saying, small and far away.* *And his father's voice replied to him.* “*That is the only time a man can be brave.*” (Martin 1996). – *Хіба може людина бути хороброю, коли вона боїться? – почув він свій власний голос, слабкий і віддалений. І голос батька відповів: – Тільки тоді людина й може бути хороброю* (Martin 2012).

В оригіналі автор описує голос хлопчика Брана за допомогою прикметників *small* та *far away*, та передає слухові відчуття через зорові, а саме через відчуття розміру об'єкта (*small* – малий) та через відчуття орієнтури

в просторі (*far away* – віддалений). Відтак, актуалізуються дві синестезійні метафоричні моделі ГОЛОС/ЗВУК Є РОЗМІР ОБ'ЄКТА та ГОЛОС/ЗВУК Є ОРІЄНТИР У ПРОСТОРИ. Спираючись на контекст, ми знаємо, що словосполучення було застосовано автором для опису снів, які бачив Бран, коли впав з високої стіни замку та був непритомний. У цих снах до нього приходив ворон з трьома очами: двома звичайними та третім “оком знань”. Ворон пропонував хлопцю вирішити, чи хоче він жити далі та нести в собі знання про весь світ, чи воліє померти. Звісно, що маленький хлопчик не відчував себе досить сильним та впевненим для того, щоб нести таке потужне знання. Саме це відчуття передається прикметником *small*, що характеризує голос як такий, що має невелику силу, значущість чи владу (“not great in strength, importance or power” [17, с. 977]); тихий та м'який (“quiet and soft” [16, с. 1356]). Атрибут *far away* має значення “віддалений у просторі та часі; відсторонений від актуальної ситуації” (“distant in space and time; seeming remote from one's present situation” [17, с. 372]). Треба звернути увагу і на граматичну структуру речення, в якому використовується інверсія, для того щоб підкреслити, що спочатку Бран почув свій голос, а потім вже осягнув, що він є слабким та далеким.

Перекладач вдається до граматичної трансформації, опускаючи дієслово *saying*, і відтворює атрибут *small* за допомогою контекстуальної заміни, прикметника *слабкий* – “який має невелику фізичну силу; який має невелику потужність, енергію” [15, дата звернення 10.10.2019], а *far away* – словникового відповідника *віддалений* – “який знаходиться або розташований на далекій відстані від кого-, чого-небудь; далекий; переносне: незначний, слабкий” [15, дата звернення 10.10.2019]. Відтак, у перекладі втрачається синестезійна метафора ГОЛОС/ЗВУК Є РОЗМІР ОБ'ЄКТА, і зберігається метафора ГОЛОС/ЗВУК Є ОРІЄНТИР У ПРОСТОРИ. Втрата метафори пояснюється тим, що в українській мові прямий відповідник прикметника *small* – *маленький* не сполучається з іменником *голос*. Це змушує перекладача вдатися до методу семантичного перекладу через застосування стратегії одомашнення.

Розглянемо приклади реалізації стратегії очуження: *The watchers moved forward together, as if some signal had been given. Swords rose and fell, all in a deathly silence. It was cold butchery. The pale blades sliced through ringmail as if it were silk. Will closed his eyes. Far beneath him, he heard their voices and laughter sharp as icicles* (Martin 1996). – *Глядачі присунулися ближче – всі разом, наче їм подали якийсь знак. У смертельній тиші піднялися і опустили мечі. То була холоднокрровна різанина. Бліді клинки пропанахали кольчугу, мов шовк. Віл заплющив очі. Далеко під собою він чув голоси і сміх, гостріші за крижані бурульки* (Martin 2012).

В оригіналі автор описує слухові відчуття в термінах дотикових відчуттів, порівнюючи звучання голосу із гострими крижаними бурульками і тим самим актуалізує синестезійну метафоричну модель СЛУХ Є ДОТИК (ГОСТРОТА ПОВЕРХНІ), яка лежить в основі порівняння. Автор актуалізує цю синестезійну метафоричну модель для опису битви стража Нічного дозору з лютими, безжальними та небезпечними ворогами, яких називають “Інші”. Сутність цих створінь є загадковою та невідомою загальній масі людей, що робить їх основною

небезпекою в очах майже всіх героїв твору та в очах читачів, відповідно. Прикметник *sharp*, вжитий для характеристики голосів "Інших", передає злість, відчай, нетерпимість, негативне ставлення мовця до тих, з ким він розмовляє ("the speaker's tone of voice is expressing anger, frustration, or impatience" [16; 17]). Тож вживання цього прикметника цілком задовольняє потребу автора створити атмосфери жаху та безжалісності.

В українській мові такий вираз як *гострий голос / сміх* не є конвенціональним, оскільки відсутня відповідна синестезійна метафорична модель ЗВУК є ДОТИК (ГОСТРОТА ПОВЕРХНІ). Для відтворення семантики оригіналу перекладач вдається до *стратегії очуження*, для чого переносить характерну для англословної лінгвокультури когнітивну модель та її мовне втілення на український ґрунт. Частковою компенсацією "аномальності" перекладу є вживання порівняльного ступеня прикметника *гострий* (*гостріші за крижані бурюльки*) для акцентування уваги на семантиці ХОЛОДУ (ТЕМПЕРАТУРИ), бо в українській мові цілком звичним є словосполучення *холодний голос*, яке передає негативне ставлення до мовця, у той час як в англійській мові таке негативне ставлення передають і відчуття гостроти (поверхні), і відчуття холоду. Стратегія очуження корелює з *точним методом* перекладу. Щодо способу перекладу, перекладач застосовує словниковий відповідник укупі з граматичною трансформацією додавання (привнесення у граматичну структуру нового елемента (форми вищого ступеня порівняння)), який слугує інтенсифікації емоцій.

Наступний приклад також ілюструє реалізацію стратегії очуження: *Ser Jaime Lannister was twin to Queen Cersei; tall and golden, with flashing green eyes and a smile that cut like a knife. He wore crimson silk, high black boots, a black satin cloak* (Martin 1996). – *Пан Хайме Ланістер, близнюк королеви Серсеї, високий і золотоволосий, з яскравими зеленими очима і різкою, мов ніж, посмішкою, мав на собі кармазиновий шовковий жупан, високі чорні чоботи, чорний оксамитовий кунтуш* (Martin 2012).

Автор описує одного з головних героїв твору, Сера Хайме Ланістера, брата-близнюка королеви Серсеї. За контекстом він високий, статний молодий чоловік з золотим волоссям. Після такого опису уява читача малює образ позитивного героя роману, але при описі його посмішки автор використовує словосполучення *a smile that cut like a knife* (*посмішка, яка різала наче ніж*) і тим самим актуалізує синестезійну метафоричну модель ЗІР є ДОТИК, яка вербалізується порівнянням. У тлумачних словниках англійської мови іменник *smile* має позитивну семантику, позначаючи вираз обличчя, який відображає радість, здивування та дружелюбність ("an expression on your face in which your mouth curves upwards to show that you are happy, amused, friendly" [16, p. 1358]; "form the features of the face into a pleased, friendly or amused expression" [17, p.979]), у той час як іменник *knife* на позначення предмета, з яким автор порівнює посмішку Хайме, окрім буквального значення "металеве лезо, закріплене в рукоятці, яке використовується для нарізання чогось або як зброя" ("a metal blade fixed into a handle, used for cutting or as a weapon"), вживається у переносному значенні у розмовних словосполученнях типу *the knives are out, have/get your knife into someone*, які пере-

дають вороже ставлення людей одне до одного ("used to say that people are extremely unfriendly to each other"; "dislike someone and to be very unfriendly towards them" [16, p. 1358]). Саме таким, дуже красивим, але ворожим, недружнім та зверхнім є Сер Хайме Ланістер, і саме цей зміст відбиває конвенціональне словосполучення *a smile that cut like a knife*.

У тексті перекладу йому відповідає словосполучення *різкою, мов ніж, посмішкою*. Відтворюючи модель порівняння А є як/мов Б, перекладач змінює граматичну конструкцію і передає значення дієслова *to cut* за допомогою прикметника *різка*, вдаючись до смислового розвитку. Український словниковий відповідник англійського слова *smile*, має не лише позитивну, а й негативну семантику: "Особливий вираз обличчя (губ, очей), що відбиває глузування, кепкування, іронічне ставлення до кого-, чого-небудь і т. ін.; насмішка" [15, дата звернення 09.10.2019]. Прикметник *різкий* має переносне значення "позбавлений лагідності, чемності у поведженні з людьми; грубий; який не допускає компромісів; категоричний" [15, дата звернення 09.10.2019] та буквальне "надто сильний, міцний або яскравий, що неприємно діє на органи чуття (звук, запах, голос)". Якщо механістично сполучити отримані значення, можна було б вважати, що перекладач успішно передає образ та характер одного з головних героїв твору, яким він був задуманий автором тексту оригіналу. Проте, слід урахувати, що в українській мові словосполучення *різка посмішка* не є конвенціональним. Перекладач вдається до *стратегії очуження*, яка корелює з *точним методом* перекладу. При цьому оригінальну синестезійну модель ЗІР є ДОТИК замінює моделлю ЗІР є ЗВУК/ЗАПАХ.

Продемонструємо застосування *нейтральної стосовно очуження/одомашнення перекладацької стратегії*: *Ser Waymar met it with steel. When the blades met, there was no ring of metal on metal; only a high, thin sound at the edge of hearing, like an animal screaming in pain.* (Martin 1996) - *Пан Веймар зустрів його своїм. Коли клинки зустрілися, то замість дзвону металу по металі почувся тонкий болючий виск, наче ледь чутно скімліла якась тварина* (Martin 2012).

Дж. Мартін описує битву між вартовим Нічної Варти та жахливими створіннями, яких називають "Інші". Ці створіння з'являлися та зникали досить тихо, їх мечі рухалися у повітрі майже беззвучно. Це наводило неймовірний страх на населення Сіми Королівств. Для ефектного зображення духу битви автор використовує словосполучення *a high, thin sound at the edge of hearing*. Це словосполучення актуалізує синестезійну метафору ЗВУК Є РОЗМІР ТРИМІРНОГО ОБ'ЄКТА (ВИСОКОГО/ТОНКОГО), що є специфікацією базової синестезійної метафори СЛУХ Є ЗІР. Слід зауважити, що ця метафора, як і більшість синестезійних метафор, не є очевидною для мовців, які сприймають відповідне словосполучення в його конвенціональному значенні, відображеному у словниках, де *high* позначає високий звук музичного ряду, близький до верхнього порогу слухових відчуттів людини ("at or near the top of a musical scale; not deep or low" [17, p.487]; "near the top of the range of sounds that humans can hear" [16, c. 673]) а *thin* – слабкий високий звук/голос, який неприємно чути, та який викликає негативні емоції ("faint and high-pitched" [17, p.1073]; "a thin sound is unpleasantly weak; a thin voice is high and

unpleasant to listen" [16, p. 1499]). Семантика цих атрибутів дозволяє авторові передати зловісну атмосферу битви.

У тексті перекладу перекладач використовує словосполучення *тонкий болючий виск* [*thin painful scream*], опускаючи уточнення *at the edge of hearing*. Контекстуальна заміна нейтрального іменника *sound* ("слухове відчуття, що викликається механічними коливаннями; те, що людина чує, сприймає органом слуху; спів, музика; мелодія") [15, дата звернення 08.10.2019] на *виск* ("тонкий, пронизливий крик; звук, який видає людина або тварина; високий, пронизливий звук, утворюваний при терті металевих чи дерев'яних предметів або при польоті кулі, снаряда і т. ін.") [15, дата звернення 08.10.2019] видається цілком виправданою, оскільки вона повністю відтворює зміст оригіналу та передає інтенції автора. Словниковий відповідник одного із атрибутивних компонентів словосполучення (*thin – тонкий*) відтворює оригінальну синестезійну метафоричну модель (ЗВУК Є РОЗМІР ТРИМІРНОГО ОБ'ЄКТА (ТОНКОГО)). Заміну другого компоненту (*high – болючий*) вважаємо смисловим розвитком, оскільки словниковий відповідник *high – високий* має значення "тонкий, пронизливий (про звук, голос і т. ін.)" [15, дата звернення 08.10.2019], а висота звуку вище 130 Дб викликає у людини больові відчуття. Вживання прикметника *болючий* компенсує втрату уточнення *at the edge of hearing* (на межі можливостей слухового сприйняття). Цей смисловий розвиток відображає заміну синестезійної моделі (ЗВУК Є РОЗМІР ТРИМІРНОГО ОБ'ЄКТА (ВИСОКОГО)) на ЗВУК Є БІЛЬ (СЛУХ Є ДОТИК/ТИСК). Ця заміна не диктується відсутністю відповідної української лінгвокультурної моделі, про що свідчить конвенціональний статус словосполучення *високий голос* в українській мові. Відтак перекладач дотримується *нейтральної стратегії* перекладу, застосувавши *семантичний метод* перекладу.

Розглянемо інший подібний приклад: *He always took off his boots and went barefoot when he climbed; it made him feel as if he had four hands instead of two. He liked the deep, sweet ache it left in the muscles afterward* (Martin 1996). – *Лазив він завжди босоніж, уявляючи собі, що так у нього чотири руки замість двох рук і двох ніг. Йому подобався глибокий і приємний біль у м'язах, що приходив потім* (Martin 2012).

В оригіналі автор описує дотикові відчуття (відчуття болю) у термінах смакових відчуттів (відчуття солодкого). У цьому фрагменті мова йде про Брана, який в дитинстві полюбляв лазити на стіну замку Зимосічі і споглядати з висоти на природу, пташок та громаддя, хоча це було суворо заборонено батьками. Після таких фізичних вправ він мав внутрішні відчуття, які автор описує словосполученням *sweet ache* (солодкий біль), яке актуалізує синестезійну метафоричну модель БІЛЬ Є СМАК. Слово *ache* означає "довготривалий біль, який відчувається після того як ви використовували певні частини свого тіла занадто довго" ("a continuous or long-lasting dull pain" [17, с. 9]; "a continuous pain that is not sharp; the pain you feel after you used your body too much" [16, с. 11]). Семантика цього слова вказує на дію інтерорецептивних (внутрішніх) відчуттів. Атрибут *sweet*, окрім буквального значення солодкого смакового відчуття ("having the pleasant taste of sugar or honey" [17, с. 1045]; "having a

taste like sugar" [16, с. 1459]) має переносне значення, пов'язане з емоційним станом: "приємний або задовольняючий" ("pleasant or satisfying" [17, с. 1045]); "такий, що надає відчуття приносить задоволення, щастя, вдовolenня" ("making you feel pleased, happy and satisfied" [16, с. 1460]). Таким чином, біль, який відчував маленький хлопчик, після підкорення босоніж стіни Зимосічі приніс йому не лише негативні фізичні відчуття, а й емоційне відчуття задоволенням тим, що порушивши заборони батьків, він все одно робить те, що бажає.

Словосполучення *приємний біль у м'язах* (*pleasant pain in muscles*), яке вживається в перекладному тексті в повній мірі передає інтенції автора оригіналу. За тлумачним словником української мови слово *біль*, яке є прямим словниковим відповідником *pain*, має значення "відчуття фізичного страждання" [15, дата звернення 09.10.2019]. Атрибут *приємний* за тлумачним словником має значення "який викликає задоволення, втіху, радість; який викликає насолоду" [15, дата звернення 09.10.2019], що також вказує на зв'язок з емоційним станом людини. Перекладач вдається до граматичної трансформації, замінюючи підрядне речення словосполученням і, відповідно, опускаючи *it left*. Основний компонент словосполучення перекладається словниковим відповідником, а атрибутивний – за допомогою контекстуальної заміни. Як результат синестезійна модель БІЛЬ Є СМАК втрачається. Враховуючи, що в українській мові словосполучення *солодкий біль* є розповсюдженим, перекладач обирає *нейтральну стратегію* перекладу і досягає комунікативного ефекту, застосувавши *комунікативний метод перекладу*.

Наступний приклад: "*Bran's.*" *Robb opened the window and let the night air into the stuffy tower room. The howling grew louder. It was a cold and lonely sound, full of melancholy and despair "Don't," she told him. "Bran needs to stay warm."* (Martin 1996). – *Це Бранів. – Робб відкрив вікно та впустив нічне повітря до задухи опочивальні. Виття стало чути краще. То був холодний, самотній звук, повний смутку та відчаю. – Не треба,- мовила вона. – Бранові потрібно тепло.* (Martin 2012).

В оригіналі автор вживає словосполучення *cold sound* та описує слухові відчуття в термінах дотикових відчуттів, актуалізуючи синестезійну метафоричну модель ЗВУК Є ДОТИК, точніше її специфікацію ЗВУК Є ВІДЧУТТЯ ТЕМПЕРАТУРИ. З контексту відомо, що коли Бран впав зі стіни, він травмувався та довго лежав непритомний в ліжку та його лютувало під вікнами "плакав" за своїм хазяїном. Звук, який видавала ця тварина, був сповнений смутку, відчаю, та туги. Прикметник *cold* (холодний), який вживається для характеристики цього звуку, має значення: "of or at low or relatively low temperature; not feeling or showing emotion or affection" [17, с. 185] (такий що має низьку або відносно низьку температуру); "lacking normal human feelings such as sympathy, pity, humour" [16, с. 251] (брак нормальних людських почуттів, таких як співчуття, жалість, почуття гумору). Після трагічного випадку тварині не вистачало емоцій та тепла свого господаря, і вона передавала це за допомогою описаного звуку.

В перекладі це словосполучення відтворюється дослівно за допомогою словникових відповідників. Як результат, синестезійна метафорична модель ЗВУК Є ВІДЧУТТЯ ТЕМПЕРАТУРИ зберігається. Вживання атри-

бути *холодний* ("перен. пов'язаний з відчуттям внутрішнього, душевного холоду" [15, дата звернення 10.10.2019]) є доцільним та в повній мірі передає інтенції автора оригіналу. В цьому випадку можна говорити про *комунікативний метод* і *нейтральну стратегію* перекладу, оскільки словосполучення *холодний звук* відповідає нормам української мови і перекладач не стикається з труднощами, для подолання яких необхідно вибрати одну із альтернативних стратегій – одомашнення чи очуження.

Висновки. Проаналізувавши наведені вище приклади, доходимо висновку про існування певних кореляцій

між стратегіями та методами перекладу. Втілення стратегії одомашнення спирається на застосовується семантичного методу перекладу, стратегія очуження тісно пов'язана з точним методом перекладу, в той час як нейтральна стратегія корелює з методом комунікативного перекладу. Щодо способів перекладу, то хоча вони не можуть бути прив'язані до певного методу перекладу або стратегії перекладу, припускаємо, що можна встановити певні кількісні кореляції, які б відбивали найбільш типові перекладацькі рішення в межах цієї чи іншої стратегії / методу. З вирішенням цього завдання пов'язуємо перспективи дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жулавська О. О. Відтворення англійських синестезійних метафор слухових відчуттів в українських перекладах // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2019. №89. С. 29–36.
2. Коломієць Л. В. Пишнота і злиденність формалістичної школи перекладу: «Шекспірові сонети» Ігоря Костецького // Мова і культура, 2004. Том 8, С. 133–140.
3. Коломієць Л. В. Тенденції розвитку поетичного перекладу // Вісник «СумДУ», 2006. №11, С. 162–168.
4. Подмінюгін В. Дихотомія перекладацьких стратегій очуження та одомашнення в історії європейського перекладу // Наукові записки, 2008. №89. С. 98–102.
5. Фурсіна Г. А. Формування комунікативної компетенції студентів вузів в процесі мовної підготовки // Актуальні питання вузівської науки: зб.наук.статей, 2005. 53 с.
6. Bell, R. T. Psychological/cognitive approaches // In M. Baker (Ed), Routledge encyclopedia of translation studies. London & New York: Routledge, 1998.
7. Cohen, A.D. On taking tests: what the students report // Language testing, 11 (1). 1984. P. 70-81.
8. Kovalenko Liudmyla and Alla Martynyuk. English Container Metaphors of Emotions in Ukrainian Translations // Advanced education, 2018. Is. 10, P. 190–197.
9. Krings, H.P. Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French. // J. House, & S. Blum-Kulka (Eds.), Interlingual and intercultural communication, Tübingen, 1986.
10. Lakoff, George. The Contemporary Theory of Metaphor // In Metaphor and Thought, edited by Andrew Ortony. New York: Cambridge University Press, 1993. P. 202–251.
11. Loescher, W. Translation performance, translation process and translation strategies // Tuebingen: Guten Narr, 1991.
12. Newmark, P. A Textbook of Translation // Hertfordshire: Prentice Hall, 1988.
13. Newmark, P. About Translation: Multilingual Matters // Clevedon, Philadelphia, Adelaide: Multilingual Matters Ltd, 1991.
14. Venuti L. Strategies of translation // L. Routledge Encyclopedia of translation studies, N.Y. 2001. С. 240–244.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ТА ІЛЮСТРАТИВНІ ДЖЕРЕЛА

15. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс] – Дата звернення до ресурсу: жовтень 2019 [http://sum.in.ua/]
16. Longman dictionary of Contemporary English // Pearson Education Ltd. Harlow Essex: Longman, 2005. 1668 p. – (Third Edition).
17. Oxford Dictionary and Thesaurus // Oxford University Press. Oxford, 2007. 1204 p.
18. Martin, George R. R. 1996. A Song of Ice and Fire (A Game of Thrones) // New York: Bantam Books. Accessed March 25, 2019 [https://royallib.com/book/R_Martin_George/a_game_of_thrones.html]
19. Джордж Мартин. 2012. Пісня льоду та вогню (Гра престолів). Переклад Вячеслав Бродовий. Дата звернення до ресурсу: 25 березня 2019 [http://ice-and-fire.in.ua/page/agot/].

REFERENCES

1. Zhulavska O.O. Rendering English Synesthetic Metaphors of Hearing Senses in Ukrainian Translations. // The journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, 2019. №89. P. 29-36.
2. Kolomyets L.V. Splendor and poverty of formalistic translation school: "Shakespeare Sonnets" by Ihor Kostetskyi // Language and Culture, 2004. Vol. 8. P. 133-140.
3. Kolomyets L.V. Trends in the development of poetic translation // The journal of SumDU, 2006. № 11. P. 162-168.
4. Podminigin V. Dichotomy of translation strategies of foreignizing and domesticating in the history of European Translation // Scientific notes, 2008. № 89. P. 98-102.
5. Fursina A.G. Formation of communicative competence in students of high educational establishments in frames of language training // Actual issues of high educational establishments' science: collected works, 2005. 53p.
15. Academic dictionary of Ukrainian Language [Electronic source] – Accessed October 2019 [http://sum.in.ua/]
19. George Martin A Song of Ice and Fire (A Game of Thrones). Translated by Viacheslav Brodovyi. Accessed March 25, 2019 [http://ice-and-fire.in.ua/page/agot/].

Foreignizing and Domesticating Strategies in Ukrainian Translations of Synesthetic Metaphors (based on the fiction)

O. O. Zhulavska

Abstract. The article aims at establishing correlations between translation strategies (in L. Venuti's understanding) and methods (in P. Newmark's interpretation) of English-Ukrainian translation of synesthetic metaphors in fiction. It claims that domesticating strategy rests on the semantic translation method (rendering the original contextual meaning with possible loss of some elements of the original), while foreignizing strategy is grounded on the faithful translation method (rendering the original contextual meaning with possible violation of grammatical norms). Neutral as to domesticating/foreignizing strategy correlates with the communicative translation method (rendering the author's intentions).

Keywords: domesticating strategy, foreignizing strategy, synesthetic metaphor, translation method.

Editor-in-chief: Dr. Xénia Vámos

The journal is published by the support of
Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe

Készült a Rózsadomb Contact Kft nyomdájában.
1022 Budapest, Balogvár u. 1.
www.rcontact.hu